

ÎNAINTE DE TUDORŪ VLADIMIRESCU.

1800-1821.

ULTIMA CRONICĂ ROMÂNĂ

DIN

EPOCA FANARIOTILORŪ

REPRODUSĂ

DUPĂ MANUSCRITULŪ DIN ARCHIVA STATULUI DIN BUCUREȘTI

CU O INTRODUCERE

DE

B. P. HASDEŪ.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA ACADEMIEI ROMÂNE, (LABORATORI ROMÂNI)
STRADA ACADEMII No. 26.

1884.

Cronica lui Zilotu Românulü, reproducä pentru prima örä în *Columna lui Traianü* pe anii 1882 și 1883 dupä unü manuscriptü, probabilmente autografü, pästratü în biblioteca Archivelorü Statului din Bucuresci, meritä o deosebitä atențiune din mai multe puncturi de vedere.

Ultima cronicä muntenescä din epoca Fanarioților, cunoscutä în trecutü, este aceea a lui Dionisie Eclesiarhulü, publicatä de reposatulü Papiü în *Tesaurü de Monumente* (t. II p. 159—236) și care, povestindü întâmpläriile dela anulü 1764 încöce, ajunge apoi treptatü la 1814, cândü autorulü o încheiä «aici în Craiova». O lucrare förte interesantä, färä cea mai micä îndoelä, dar departe totuși, ca fondü și ca formä, de importanța opereii lui Zilotu Românulü, care pe de o parte ne duce tocmai pînä la 1821, adecä la însäși agonia fanariotismului, iar pe de altä parte, ce-va unicü în felulü seü, nesocotesce atâtü ordinea cronologicä cea strictä, precumü și limba cea rece a tuturorü predecesorilorü seii în cariera analisticä, dändu-ne într'unü caleidoscopü de prozä și de versuri o imagine totalä, plinä de varietate, de mișcare, de viață. In acéstä cronicä națiunea romänä nu este o statuä a lui Laocoon, în care noi amü puté examina la îndelete într'o succesiune sistematicä töte pärțile una câte una, ci ne apare ca unü Laocoon viü, a cäruü sbuciumare nu se supune la o sécä analizä, ci numai ne smulge din peptü unü țipetü, țipetü urmatü de unü suspinü, suspinü de ușurare cândü vedemü pe Laocoon cä scapä.

Cine a fost autorul, nu se scie, căci «Zilotu Românul» este învederat un pseudonim, care însemnează «Românul zelos», ζηλωτης.

Elu însuși ne spune însă în prefață că «moși» lui:

«...toți au stătut: unii parte bisericească, preoți, duhovnici vestiți, clerici la Scaunul Mitropoliei aleși, alții dascăli slavoni și rumâni, și mai toți adăpați ore-și-ce și de latinescă și de grecescă.»

Apoi adaugă:

«Tată-meu au intrat și în slujbe politicesci, înbrăcând și patru caftane; peste patru-deci de ani au slujit țerei cu dreptate...»

Din aceiași prefață noi aflăm, că la vârsta de 15 ani autorul eșise din casa părintescă și au intrat cîracu la un mare om, pe care lu laudă foarte multu, dar iarăși fără a-i spune numele. Aci, începîndu dela vârsta de 18—20 de ani, elu se îndeletnicesce «la citirea istoriei, atăt bisericesci câtu și politicesci». Să cităm mai departe chiaru cuvintele sale:

«Cetind, am mai adaos învățatură și sciință: dintr'acesta s'au născut în mine rivnă ca să însemnez ale patriei mele întimplări, vedîndu-le foarte vrednice de însemnat, ca cu vreme de voiu pute să le scriu mai pe larg. Au venit vremea aceia, și numai decăt am început a scrie câte am vîzut cu ochii mei, câte am auzit dela omeni cu bună sciință, și câte am chibzuit că pot fi adeverate după alte mișcări ce iar singur le-am pipăit și alții mi le-au dat în cunoscînță. Serisorile mele se încep dela Domnia lui Costandin-vodă Hangeriul pînă în Zaveră, răzvrătirea ce s'au făcut în létul 1821. Am scris'o și Zaveră pré pe scurt cu aligorie, adică supt cuvinte tainice, în care se coprinde iar pe scurt și stăpînirea turcescă ce s'au întimplat atunci, și ore-și-ce din Domnia rumânescă. Chipul scrisorilor mele este amestecat cu próstă scrisore și cu poesie, pentru că poesia foarte mi-au fost lesne și mi-au fost dragă din firéscă pricină sau pornire...»

Resultă dară că cronicarul nostru se născuse cam pe la 1780 dintr'o familia de boierinași, sau mai bine din cea ce se dicea altă dată în Franța «les gens de robe»: clerici și funcționari; iar pe la 1800 elu a început a în-

registra treptatū tōte evenimentele, la carī lua parte, directū sau indirectū, mergēndū cu relațiunea lorū pînă pe la Tudorū Vladimirescu.

În manuscrisul nostru se cuprinde numai istoria «de la Domnia lui Costandin-vodă Hangeriul pînă în Zaveră, răzvrătirea ce s'a făcut în létul 1821». Lucrarea cea complementară despre «Zavera pré pe scurt cu aligorie, adică supt cuvinte tainice», lipsește. Ne mai lipsește de asemenea o operă a lui Zilotū Românulū, despre care elū ne spune în prefață :

«...scurtă scrisóre, tot după obiceiul meū, adică amestecată puțină «próstă scrisóre cu mai multă poesie în chip de tragodie și'î dedei «numire «Descoperire», pentru că cinci hîare închipuind obrazele «némurilor ce vorbesc ele între ele, descoperim tótă ființa adevărului, «adică cum ne-aū fost némul din vechime, cum ne-aū adus întâmplările, cum ne aflăm și cum ne plecăm a fi, de nu vom priveghia.»

În fine, autorulū ne vorbește într'unū locū despre o altă lucrare a sa : «un vis sau vedenie ce se numește a lui «Poliopt, care se începe dela fuga lui vodă (Caragea) și, «cu întrebare și respuns semnându-se, povesteste tōte a-«cele întâmplare și lucrate în Domnia sa și după fuga sa «și altele». Nicī acésta nu se află.

În cursulū croniceī, Zilotū fórte rarū mențiōnează propria sa persónă.

Într'unū locū elū ne spune în notă că «cu ochii mei am vëzut» suferințele poporului la re'ntroducerea vácăritului sub vodă Hangerli.

Într'unū altū locū, elū descrie în următorulū modū încurcătura lui vodă Mihaiu Sutzu, cândū aflate că Turcii Cărgialii se pregătescū a călca Ocnele-mari:

Citesce bietul Dōmn acéstă sciințare,
Remâne ca un mort, gur'a vorbi nu are.
Vede că s'aū lățit hoții și se lătește;
În loc a-ī izgoni, iar ei tot izbutesce.
Se miră bietul om, se miră ce să facă,
Gândește fel de fel cum hoții să'ī întorcă.

Și ce alta putea, fără ca să trimiță
 Ostași din Bucuresci să dea ajutorință ?
 Precum aș și trimis o sumă de oștine,
 Sau mai bine să zic sumă de calicime.
 Orînduiți fiind la Rîmnic ca să trecă,
 A datoriei lor silință să o facă,
 S'aș întâmplat să văz și eu acest'oștire
 Ș'atunci am cunoscut că sintem în peire.
 Dar veți să ziceți cum ? Văzut este de față,
 Nu trebui tălmăcit, căci lucrul ne învață.
 Mă rog, ȳa socotiți, când auzi cumcã hoții
 Vorbesc de Bucuresci, să-ȳ calce zic cu toții,
 Niște ómeni așa, care ca leiș sbiară,
 Cariș intru nimic nu o aș să și piară,
 D'acest fel de calici ori ochiș mi se frânge?
 Ah ! ba sintem periți ! și inima mi plânge.
 Tacı, inimiórá, tacı ! a plânge nu e vreme,
 Vreme este să fiı deștéptá, ș'a te teme
 D'un cés primejdios, căci ai remas pustie.
 Nici că ai ajutor, nici că aștepti să'ți vie!...

Apoi totu cu ocașiunea năvălirii Cărgialiloru în Oltenia,
 Zilotu ne spune :

In țérá aș trecut și fac reutáři multe.
 Arderi de foc, robii, d'acestea miș și sute.
 Caracalul l'aș ars, și alte rele tóte,
 De nu póte condeiu pre larg să le arate :
 Pe robii ce-ȳ prindea, pe uniș da la mórte,
 Pe alții fi slutia cu cazne grele fórte.
 O, Dómné ! când gândesc, cutremur mă coprinde,
 De jale și de foc inima mi s'aprinde !
 Cu ochiș am văzut nasurı, urechi cruțate.
 Nu sburate de tot, ci'n piele spînzurate...

Mai departe, vorbindu despre ocupașiunea rusă sub vodă
 Constantinu Ipsilantú, Zilotu dice între altele :

« Acest Feld-mareșal Prozorofski se povestiă că aș fost la tîne-
 rețele sale vrednică căpeteniă, dar acum se cunoscú fórte prost,
 « și negreșit din neputința bătrâneșilor, pentru că era aprópe de 100
 « de ani, și mai-mai ajuns la nedestoinicie a judeca lucrurile precum
 « se cuveniă. In vremea otcármuirii sale se făcu pornire asupra ce-
 « tășilor Brăila și Giurgiul a se lua cu năvala, dar la nici una
 « n'aș izbândit, încă cu mare pagubă s'aș întors, pierzându-se la
 « Brăila ca la 5000 ostași și multe căpetenie, și la Giurgiul ca vr'o
 « 3000 ostași, mulți ofițeri și un ghegeneral iscusit de călărime de

«husari anume Savischi, lovindu-se de glonț tocmăi la tâmplă, pe care'l aduse la Bucuresci, cu mare cinste l'au îngropat în lăuntru'l în sfânta mitropolie, aflându-mă și însu-mi privitor...»

Atâta e totu ce ne spune Zilotu despre sine însu-și. In pasagiulū din urmă ilū vedemū în Bucuresci; în cele doue pasage anteriore, în Vâlcea sau în Romanași. Sunt unele indici pentru a lū crede Oltēnū, bună-ōră durerea și amănuntele cu cari descrie jafulū Cărgialililorū în Tirgu-Jitului și mai alesū în Craiova. Din mai multe pagine, reproducemū aci numai următorulū pasagiū de o mare însemnătate statistică :

«Așa dar a fost călcarea și a Craiovei, care s'au întâmplat la al 2-lea an al Domniei lui Moruz în luna lui Dekemvrie. Și luoăți sēma în ce chip grōznic o au prăpădit. Acest oraș Craiova se închela peste tot în 7000 și mai bine de case; dintr'acestea abia au ramas vre-o 300, iar cele-l'alte tōte le-au ars și le-au dărimat; și nici aceste puține nu ar fi rēmas, dar Pazvangiū, după ce au călcat'o și au făcut'o zapl, printre altele au socotit și cele după urmă, ca nisce cercăți în acest fel de trebī, cum-că adică vor să vie după dinșiū din ostași după la ordiū, și pentru ca să nu aibă ce să le facă, au poprit aceste puține case ca să se închiză într'insele, să le aibă drept metereze. Și acēstā pricinā au fost de au scăpat, dar le arunca pe tōte...»

Cifra de peste 7000 case represintă unū numărū de minimum 40,000 locuitori, pe cari urmēzā a-i fi avutū Craiova nu mai departe decātū pe la 1800. Cumplita pustiire a capitalei oltene o descrie și Dionisie Ecclesiarhulū, dar multū mai pe scurtū :

«...au aprinsū orașulū de tōte părțile de au arsū pină în fața pămîntului...»

Totū așa de oltenesce, ca să dicemū așa, sunā următorulū epizodū :

La lét opt-sute doī, în Iuna lui Aprile,
La doē-zeci și trei acesteia lunī zile,
Eșit'au alī tâlhar, Manah Ibriam, care
In țērile turcesci dedese grōzā mare
Cu ardere de foc, cu prădi, vērsări de sange:
Sāraciū pătimași de patimi ș'acum plānge!
Eșit'au la Clēnov, județul Mehedinți,

Ca cu o mie-ómeni, tâlhari, toți crășnind dinții
 Să facă siluirii cu ori-ce rėutate
 Acestei țeri ochite 'ntre țerile bogate;
 Unde fiind și târg și adunare multă,
 Lucru care-aũ vinat, ce aũ făcut — ascultă.
 Indată ce-aũ sosit, făcut'aũ zarvã mare
 Cu focuri și strigãri și nãvãlire tare.
 Sãracii târgoveți, nimic avėnd în scire
 D'acest amãrit cės, d'acest foc și peire,
 Remas'aũ de pãmint, de tot încremenirã :
 Care ce aũ avut, lãsarã și fugirã.
 Iar unii, mai virtoși la inimã, stãturã
 Cu Turcii negustori, cari ei cum vėzurã
 Cã hoții i-aũ cãlcat, gãndind sã-și ocrotėscã
 Mult—puțin ce-aũ avut, sã nu se jefuiascã,
 Vreme nu aũ pierdut, ș'aũ prins toți metereze
 Ș'aũ început a da în hoți sã'i spãminteze.
 Dar hoții fiind mulți și îndãrjiți prė forte,
 Nimic nu s'aũ sfiit cã póte fi și mórte,
 Ci tare-aũ nãvãlit asuprã-le, sãracii :
 Nicl unul n'aũ rėmas, pe toți i-aũ perdut dracii,
 Și hiare sã le zic, aspide veninate,
 Cã nu s'asemuesc cu ómenii la fapte.
 Cãci și pre alții mulți i-aũ junghiat fãrã milã,
 Pre alții i-aũ sluit, altor aũ făcut silã,
 Apoi aũ început unii sã jefuiascã,
 Alții sta prin prejur pentru sã strejuiascã.
 Iar alții s'aũ rãznit sã prinđã pe Bibescul
 Acel mic, Constandin, pre carele jelescu-l
 De ce aũ pãtimit pe nenãdãjduite,
 Cãzėnd rob la tâlhari, cu feluri de ispite.
 El se fusese dus și cu a sa soție
 La târgul de mai sus, fiind a lor moșie
 Și pentru a'și cãta a sa agonisitã,
 Dar mai mult a'și plimba soția prė iubitã ;
 Cã de curãnd era de cãnd se însurase,
 Și prė mult se iubitã. Deci ia vezi-i ce trase !
 Cãzurã amĩndoi în focul de robie
 Pe mãini de Cãrjalii; și ce mai rėu sã fie !
 Oh, ómeni osãndiți ! ah, trupuri dosãdite !
 Ah, ce foc v'aũ cãlcat, ce cėsuri otrãvite !
 Deci hoții nimic stãnd, pe loc se adunãrã
 Cėtã de s'aũ făcut și cãtrã Jiiũ plecarã.
 Avėnd în gãndul lor sã facã ce vor face
 Tãrgul cel dupã Jiiũ cã negreșit sã calce.
 Cu dinșii aũ luat și pe mai sus numiții,
 Cãlãri ca vai de ei, în pazã dosãdiți,
 Mãncați cãnd nemãncați, în lipsã și de apã :

D'aşa grozavnic foc şi pétra Iarăşi crapă,
 Dar omul rânduit la rele şi la patimi
 Se vede mai virtos, pentru căci are lacrimi.
 Aceşti doi ticăloşi, din butcă, din odihnă,
 Din aşternut cu puf, din ver-ce altă tică,
 S'ajungă — o, ce foc! — călări pe deşelate,
 Să dărmă pre pământ, vezi acum de se póte!
 Dar iată s'aú putut, că le-aú suferit tóte,
 Vărsând de lacrimi rîu în cés, în zi şi 'n nópte,
 Şi nu e îndestul aceste patimi rele,
 Ci ş'altale noiian de focuri şi mai grele
 I-aú copleşat pre ei, pre-aceşti doi osândiţi.
 Plângeţi-i, cetitori, plângeţi şi jăluţi!
 Ea ticălos' a fost de curând îngrecafă,
 Şi amîndoi sălta, veselii ca nici o dată,
 Bine nădăjduind din trupul lor să vézá
 Rodire de coconii... ah, ochi'mi lăcrămézá!...

Cu o asemenea intimă jale despre «Bibescul acelu mic
 Constandin» putea să vorbească mai cu deosebire unu Ol-
 ténu. Peste Oltu, în adevărú, robirea bietei părechii boie-
 rescii făcuse atunci unu mare sgomotú. O menţionezá şi
 Dionisie Eclesiarhulú:

....«Fost'aú prinsú Cârjaliú şi pre unu boierú Bibescu cu soţia lui
 «robii în târgul Clénovu, şi mare nevoe aú trasú pină aú scăpatú,
 «însă dându bani pre la alţi Turci de i-aú făcutú cale cu chibsuire
 «să scape...»

O particularitate mică în aparinţa, deşi lesne arú puté
 să fie trecută cu vederea, totuşi ne face a bănuí că auto-
 rulú era nu numai Olténu, dar încă anume unu clientú
 saú «omú de casă» alú Brâncovenilorú. Descriindú în ver-
 suri jafurile Fanariotului Hangerli, elú şice:

Încă mai cu denadinsul îndată aú poruncit
Dumnélui vel vistier Nicolae Brâncóvenul de-aú venit.

Metrulú cerea să fie:

Vistierul Nicolae Brâncóvenul de-aú venit...

Ce însemnézá dară acelu «dumnélui vel», care strică ver-
 sulú? Respectulú pentru Nicolae Brâncóvenu pare a fi fostú
 mai fórté decâtú respectulú pentru Muză. Nemicú analogú
 în restulú croniceí, unde Zilotú vorbeşte despre o mulţime

de boierii marii. Nicolae Brâncovénu ni se presintă ca o unică excepțiune. Nu cum-va dînsul va fi fostu acelu «mare omă», în casa căruia, după cumă ni-o spune în prefață, Zilotu își petrecuse tinerețele? E mai multu decâtu probabilu. Pină și ura cronicarului nostru contra Cantacuziniloru, o ură pe care o împinge căte o dată pré departe, se explică prin secolara rivalitate de preponderință între aceștiia și între Brâncovenii.

De altmintrea, prin limbă aru fi anevoie a decide, dacă autorulă era Munténu saă Olténu. Ca particularitate fonetică, ce'i dreptu, elu întrebuinteză adesea pe dă și pă în locu de *pe și de*; acésta însă nu este unu argumentu contra oltenismului, pe cătu timpu într'o notiță autografă dela Mihaïu Vitezulă, Olténulă Olteniloru, noi găsimu de patru ori: «*dă moșiia*», «*dă s'ău dăscumpărată*», «*dăla mine*», «*dă 318*» pentru *de și dela*. O șovăială fonetică analogă, dar érašî fără caracteru provincială, sunt formele *răutate, greotate, luoă, luoat* etc., alături cu *răutate, greutate, lua, luat*... Totu așa nu se pôte trage nici o conclusiune topică din acea împregiurare, fórte remarcabilă altu-felă sub raportulă gramaticală, cumcă autorulă deosebesce cu rigóre, întocmai ca în texturile române cele vechi, pe imperfectulă verbiloru cu *-ere* de imperfectulă verbiloru cu *-ire*, pronunțându «iubiia», «auziia», «gândiia» și altele, dar «gemea», «făcea» etc. În sfirșit, Olteniă ca și Munteniă cunoscu de o potrivă forma assimilativă *picere* pentru *picăore*, la care o dată recurge și Zilotu din cauza rimei.

Iar bietele muierii, cocóne, și mai próste.
De multe osteneii căzuseră pe cósle,
Nu mai putea suind; iar vai de cele grele,
Și de lehuse vai în zilele acele!
Cu cărduri de coconii, pre care să păzescă?
Pre care mai întâiu să nu'l primejduescă?
Cară, cărâte, butei pe drum sta înșesate;
Drumul strîmt ca prin munți; unde loc la vr'o parte
Pe acolă mergea și ele 'nghesuite;
Când și când auziai: «vai noă! ce ispite!

Incet că'mi prăpădesci copilul, vai de mine ! »
 Uita lingă copil a mai griji de sine;
 Cele bătrâne iar, sărmanele și ele,
 Mirare cum urca acele drumuri rele;
 Care avea feciori, avea vr'o mângăere,
 Iar care nu avea, vai d'ale ei picere!...

Și fiindu că ne-amu alunecatū pe terenulū filologiei, vomū grupa aci la unū locū o sémă de alte trăsuri relative la limbă. Mai întâiu însă, cată să observămū, într'unū modū generalū, că Zilotū se feresce de acele turcisme și gre-cisme cari, fôrte la modă în epoca lui, nu reușiseră a se împămînteni în graiulū românescū. Vorbe ca *huzmet, tacit-dâr, sadacat, selamet, nazirliū, tarz, diafendefsire, acatastasie* etc., se află și la elū, dar numai ca excepțiuni, sau celū multū ca nesce termenī ôre-cum tehnici. Une-orī barbarismulū este atātū de bine întrebuintatū, încātū arū fi chiarū peste puțință de a'lū înlocui, de ex. în descrierea jafului Craiovei:

«...Vodă auzind că Pazvangiū s'aū închis în metoh, necontentit scriea «Nazirulū, trimițendu-i și daruri și rugându-l ca să-i facă *muhaseré*, și orī-ce alte mijlóce să facă ca să nu scape nici unul. Nazirul iarăși i se făgăduia cu *isalā*— cum obicīnuesc Turciū de zic— «în mână'i are, nădăjduescă să'i prăpădescă pē tōți. Iar Pazvangiū de «léc nu gândiia la scrisile lui Vodă și făgăduelile Nazirulū, ci, după «ce aū săvirșit seoposul lor, ne mai avēnd la ce ședē în Craiova, «fiind-că se săturaseră a mai privi zidurī dărimate și pirlite, într'o «nópte s'aū sculat și aū eșit, fără a le zice cine-va măcar un *karnaxi*...»

Turcismele *muhaseré* și *isalā* sunt aci la loculū lorū, mai alesū cândū autorulū adaugă: «cum obicīnuesc Turciū de zic»; iar cât se atinge de grecismulū *karnaxi*, rolulū pe care ilū dă Zilotū este de o plasticitate, de o energiă, de o vehemență omerică.

Ce-va analogū în următorulū pasagiū:

«O, ce frumósă chibzuire și ostășescă vedere acēsta a Nazirulū «cu cele-l'alte căpetenī! dar însă ce fôlos? că este turcescă, adică «fără temeiū și statornicia; pentru că acēstă zi să zicem că aū fă-

«cut chibzuirea acésta, și de nu tot într'aceiași zi o au șters din
«minte lor, iar a doua zi cu hotărîre nu și-au mai adus a-minte
«de dînsa, ci iarăși au început după firescul obiceiū a se dezghina
«și a trage unii cea alții hăis...»

Prepozițiunea slavică *ot* apare în Zilotū numai o dată,
ba și acolo pentru hatirul ritmului :

Nazîrul mult au vrut, jertfitu-și-au silința
La satul *ot* Stănești să facă biruința...

De asemenea numai într'unū singurū pasagiū amū datū
peste conjuncțiunea slavică *i*, unde Zilotū o bagă pentru
a nu repeta pré de multe ori pe *și* :

«Acest comandir gheeneral-an-șef Pagration trecu peste Dunăre cu
«alți gheeneralî, între carii era și pré vestitul Platov al Cazacilor cu
«câte-va oștiri, și făcură biruință, luând și cetatea Măcinu *i* cetatea
«Hârsova ; apoi mergend și la cetatea Silistra...»

Este instructivū de a găsi la Zilotū, afară de imperfectulū
celū arhaicū cu *îia*, despre care noi amū vorbitū mai susū,
alte formațiuni nu mai puținū organice, de exemplu infi-
nitivulū nescurtatū :

Cu toții zăpăciți în sus și 'n jos alergă,
Nici unul neavend loc hotărît să mERGă,
Decât atât avea — o mare 'nfricoșare:
La Cârjalîi gândia, și nu le 'da a stare...

De asemenea l-ma pers. plur. dela perfectū :

Nu crez să fi fost vr'o dată acest fel de mari nevoi,
Ca acestea ce acuma *petrecum* și *vêzum* noi...

saū :

Și nu-l fu numai atâta, numai a se mazili,
Ci peste puține zile îl *vêzum* că și peri...

în loculū formelorū analogice *vêzurămū* saū *petrecurămū*,
născute sub influința persónei a treia plurale: *vêzurá* și *pe-
trecură*, unde finalulū *-ră* își are o rațiune etimologică.

Apoi nu e fără interesū, ca un casū fórté rarū chiarū
în vechile texturi române, întrebuintărea participiului femi-
ninū la neutru acolo unde se întrebuinteză generalmente
participiulū masculinū, de ex.:

«Încă pe un Alio-paşa, om foarte străşnic şi vestit întru reotală,
 «cu înşelăciune l'aŭ şi omorit. Dar o deşertă îndreptare a Căpitan-
 «paşei, o târzie socotelă şi străşnicie! Trebuia întâiu, pînă a nu se
 «intâmpla ruşinea, să o fi proptit cu străşnicia. Ceia ce s'aŭ făcut,
 «s'aŭ văzut, şi va sta pururea *văzută...*»

saŭ de doue ori în :

Nu era cu strîmbătate,
 Ci avea mare dreptate
 Tera de se vesella,
 Auzind de mazilia
 Lui Moruz şi de Domnia
 Celui ce îi ocrotia.
 Căci Moruz, cum se arată
 Inapoi *învederată*,
 L'a sa Domnie era
 Iubitor de dobîndire;
 Iar Mihaiŭ-vodă din fire
 Milostiv, şi 'i apăra
 In cele d'întăiu Domniŭ doă,
 Precum e *sciută* noă..

saŭ în fine:

Bre, bre, bre, ce auz? ce veste veni ore?
 Luoă Vodă acum ş'altă însciinţare,
 Că hojiŭ aŭ intrat la Ocne cu zor tare
 Ş'aŭ prins pē Tufeciŭ Vasile acel mare
 Cu toŭi ômeniŭ lui, şi cumcă se şi cērcă
 In Rimnic a intra şi peste Olt să trecă.
 Dar ôre-aşa era? așa *adevērată*,
 Căci ômeniŭ ce-aŭ văzut mi-aŭ spus simplarea tōtă...

Alte câte-va forme verbale de observatŭ :

O, săracă țēră ôrbă, ce socotiŭ că scăpaŭ!
 Dar nu te uliŭ împrejuru-ŭi să vezi ai tei tari vrăjmaŭ?
 Tu mai bine te gătesce, că d'aici se'ncep dureri;
 Cât ai tras pînă acuma, tōte-aŭ fost nisce păreri.
Ele cesteia fu cum fură, că făcurd ce făcu
 Şi tōte pînă la una le respunse cum putu...

Iar într'unŭ altŭ locŭ :

Deci *acēstă fu cumă fuse*, că fu Dumneđeu cu noi,
 Dar pentru nemulţumirē, ne lāsă iar în nevoi...

Câte-va exemple pentru plusquamperfectum :

«.....aŭlându-se la Bucuresci vr'o cincî-şese miŭ Turci ce *fuseseră*
 «*venit* după fuga lui Ipsilant de făcuseră țēră zapt...»

saŭ :

«...când atunci fiind în Radul-Vodă închiși ca la vre-o 300 Har-
«vați, omeni ai lui Ipsilant, cari rămâind dela fuga lui și viind Turcii
«în Bucuresci, ei se fuseseră închiși în numita mănăstire pentru scă-
«pare....»

saŭ :

«...și fiind-că și Alexandru-vodă Moruz, ce fusese orânduit Domn
«Moldovei de o-dată cu Ipsilant, vedând intrarea Roșilor în Moldova
«cu chip ciudat precum am arătat, se fuseseră tras din Moldova și tre-
«cuse peste Dunăre...»

Apoi o formă pasivă foarte originală :

«...pociu fi hulit, căci nu am arătat mai pe larg cele ce s'aŭ in-
«tâmpat în cursul Domniei sale, și căci nu am mers înainte cu i-
«storia a arăta și cele după mazilia și perderea sa, dar voiŭ ave
«crezămint că pînă atunci încă nu mă avea hotărit a spune adevărul,
«precum m'am hotărit acum....»,

unde «mă avea hotărit» înseamnă : «m'amŭ fostŭ hotăritŭ»

Vomŭ termina acastă lungă digresiune curatŭ filologică
prin o sémă de vorbe, din cari unele, pôte, nu vorŭ fi
tocmai fără importanță pentru a întări bănuela noastră de-
spre oltenismul lui Zilotŭ.

Așa :

Iar când fu pe la Dekemvre cam aprópe de Crăciun,
Îndemnă dracul pe Vodă spre alt gând gróznic nebun:
Ca să scóță vácăritul, un huzmet pré blestemat,
Prin cărți de afurisanii de arhieriei legat
Nici de cum a se mai scóte, or-ce stăpân va veni
Fóрте mult să se ferescă nici de cum a 'i pomeni,
Pentru că căți lăcomiei aŭ fost supuși și Paŭ scos,
Toți aceștia pîn'la urmă aŭ venit cu capu'n jos,
Precum curat se arată într'al țerei hronograf
Că de toți Domnii aceștia nu s'aŭ ales stur și praf...

Alta :

Iar el se tânguía, vedând cum că îi piero
Soția ce-aŭ iubit și n'avea mângăere,
Se mângăia plângend, cu lacrămi ruga cerul
Să 'i scape de-acel foc ce-î ardea precum ferul.
Și ce umal să fac, pe larg să arăt tóte?...

Alta :

Dacă s'astîmpără norodul la odină,
 Un urlat auđiaŝi tocmai ca de stupină :
 Prin ulițe, prin curți, vedeai adunați pilcuri,
 Prietenî, cunoscuți, toți făcînd fugei țileuri ;
 Prin case ȳarăși strînși făcînd destule sfaturi.
 Tóte numai minciuni, tot *smorfuri* și tot *halturi*.

Alta :

«... Sciți toți că acest Domn în cele din urmă aŝ scos și darea
 «de bani ce se numesce vácărit, care după vremi încă în trei rîn-
 «duri s'aŝ mai scos în țară, dar nici o-dată nu s'aŝ săvirșit bine,
 «ci acei Domni ce l'aŝ născocit, ori că s'aŝ mazilit, sau că le-aŝ
 «venit altă urgie asupra-le ; și așa vėzėndu-se de fața că nu suferė
 «cerul o lăcomie ca acėsta ca să plătėscă dajdie pe cap *ștėp* do-
 «bitocol purtător de sarcina plugului, s'aŝ lucrat strașnice legă-
 «turi....»

Cuvintele *stur*, *umal*, *smorf*, *halt*, *ștėp*, pe cari eŝ nu le
 găsescŝ în dicționarele române și nici chiarŝ în *pot-pourri* ulu
 etimologicŝ alu d-luŝ Cihac, tóte sau măcarŝ unele din ele,
 nu cum-vă să fiă provincialisme de unde-va de peste Oltŝ ?

Dar lăsămŝ ca alții să și bată capulu cu acėstă cestiune.
 Nu afirmămŝ nemicŝ în lipsă de o probă pozitivă. Olt-
 tēnŝ sau Muntēnŝ, ori-cumŝ va fi fostŝ, sigurŝ e numai
 atăta că Zilotŝ avea o inimă inflăcărata de iubirea nēmuluŝ
 românescŝ intregŝ.

Maŝ intăiŝ, în fie-care rindŝ alu operei sale ferbe și se re-
 vėrsă necazulu pe :

Nesățioșii de Greci,
 Bătă ȳ căștigarea pămîi
 Cu grozavul foc de veți !
 Am ajuns negustorie
 Grecilor din Tarigrad :
 Cine dă mai mult, să fie
 Domn țeri reapėrat !
 Șapoi dup'acestea tóte,
 Cu piciorul toți ne dau ;
 Care precum va și póte
 Ne rumpe și milă n'aŝ !
 Ah Dómne, ne miluesce
 Tinde mila ta spre oi ;

Precum scîi, ne sprijinesce,
Că ne necăm, vai de noi ...!

Ne-arŭ fi anevoe a înșira aci tôte pasagele analóge despre «Grecotei și cațauni», după cumŭ îi numesce Zilotŭ. Pînă și ultiimulŭ cuviniŭ alŭ cronicei sale este unŭ blăstemŭ asupra Fanarului :

«...și de aci isbutiră Fanarioiŭ și fu ce fu și este acum, precum vedem, din zavistia și trufia grecescă și bunătatea cea cu prostime «a Românilor.

Nemułtunitului să ȳea darul după dreptate :
Aștept'o și tu, Grecule, după tale fapte ;
N'ai mulțumit Românułui c'aŭ scos din'tra lui gură
Și te-aŭ hrănit ca pe-un puiŭ orb cu dulce'nbućătură,
Ci încă ai zavistuit să'l scoți și din moșie
Și cu un chip fôrte spurcat nici viŭ să nu mai fie,
Dar precum faci, iarăși îți zic, s'aștepti că îți se face :
Bunătatea Românułui strigă la cer, nu face !...

Cu acestŭ *memento* se încheiă cronica.

Pe Turci Zilotŭ nu-i uresce. Nici chîarŭ pe teribilulŭ Pazvantoglu. Dar îi place adesea să-i ȳea pe vechii noștri suzerani cam peste piciorŭ, pe cîndŭ despre Greci elŭ nu glumesce mai nici o dată, tocmai pentru că gluma nu merge la unŭ locŭ cu ura. Ca specimenŭ, iată unŭ pasagiŭ de sub anulŭ 1798 despre lupta între Pazvangi și Căpitan-pașă :

«Deci fără zăbavă începînd și oștirile a se așeza împregiurul Di-
«iului, aŭ venit și Căpitan-pașa de s'aŭ împreunat cu cei-l'alți pași,
«care aŭ fost peste 20 cu 3 și cu 2 tuiri. Aŭ mers și dela Brăila
«Nazirul cu câți-va Brăileni și Zaporojani din cei supuși Porței. Aŭ
«început a se căra și cephanele destule, atît dela Țarigrad cît și de-
«la alte cetăți. Dar aŭ stătut multă vreme nefăcînd nici o mișcare
«pînă despre tómnă; apoi aŭ început a se ciocmăni fără de nici o
«ispravă. Că Pazvantoglu s'aŭ închis în cetate cu puțină óste ce a-
«vea, și numai dór punea străji din afar'a cetății și făcea priveghere
«în zi și în nópte ; iar cu mintea, ca o strașnică căpetenie ostă-
«șescă, lucra din lăuntru cu iscodiri în tot chipul. Și pînă într'atăia
«aŭ adus tréba, încat batjocoria negura oștirilor împărătesci, pen-
«tru căci nu avea bună ocărmuire. Că ce folos de mulțimea osta-
«șilor, dacă căpetenia este nestrujită la ale răsboiului ? mai bine
«este precum dice un istoric — a fi ciutelor un leŭ pověștitor de-

«cât leilor o ciută. Așa au fost și cu óstea cea împăratéscă : destulă era, zic că ar fi fost peste o sută de mii; vrednică au fost; dar în zadar ! nimic nu s'au cunoscut, din pricină că aceștia fiind a-târla pași dat' supt ascultarea Căpitan-pașei, a cărora minți de ar fi fost puțință să le adunî tóte la un loc și cu a Căpitan-pașei împreună, o mințe întregă nu s'ar fi putut face...»

Apoi cu câte-va rînduri mai jos Zilotu ride éráși de :

«... ocărita ispravă a Căpitan-pașei și a celor-l'álți pași, plini de barbă și goi de minte...»

Pe Ruși, ca și pe Turci, Zilotu nu-ı uresce, dar nici în dragoste nu-ı pré are, deși admiră pe câți-va generali eșiți din școla marelui Suvaroff, iar mai alesu pe Kutuzoff. Și aci satira nu lipsesce. Așa vorbindu despre victoriile generalului Kamenski peste Dunăre, unde de 'ntăiu fusese bătutu de Turci, Zilotu țiece :

«...și cu aceste isprăvi spělă comandirul Camenski nenorocirile Șumlei și a Ruscucului cele de mai nainte, și dete așa spaímă și gróză Turcilor încât se cutremura auzind de numele lui. După a-césta întocmindu-și lucrurile ostășesce pe la cele de peste Dunăre căștigate cetăți, se întórse érna la Bucuresci, unde fu slăvit și lăudat fórté pentru isprăvile sale, iar mai ales pentru căci se prefăcu cu totul din ceia-ce se arăta întâiu când veni comandir, că de unde era atunci leu, se făcu acum mieluşel :

Să țiec că din doué una :
Orı a isbândeı cununa
Saü vr'un chip frumos ca luna
Acest fel te-au imblânzit;
Căci numai aceste doué
Focul il prefac în rouă :
Avem pilde vechi și noué,
Și pre tine negreșit !

O minunată epigramă, care merită de a căpéta unu locu de onóre într'o antologiă română.

Apoi cu câtă malițiă Zilotu exclamă într'unu locu, grescesce și romănesce totu-o-dată, că la Ruși: «dela împérat pînă la ofițer *ἀπαντες ένα σοι* (toți unu soi)» !

Aci e loculü de a observa, că pe atunci se întrodusesese

deja în Muntenia curioasă dîcătoare, necunoscută în Moldova: «lăina rusescă nu știu ce să te 'ngiozescă», pe care o menționează Zilotu și a cărui origine lăsamu s'o explice alții.

E foarte caracteristică, mai cu sémă, descrierea administrațiunii pretinse române sub ocupațiunea rusescă dela 1808, după ce ambele principate remaseră fără Domni:

«Intr'acest chip ce am arătat mai sus, încependu-se răsmirița Roșilor cu Turcii, și mai domnind și Ipsilant cât-va, cu chip defăimat și despre oștirile rosesci și despre norodul țerei, pentru că Roșilor le venița cu strîmbul în vreme când stăpănița ei țera să domnescă Grec Fanariot orânduit de Pôrta Turcescă, țerei iarăși îi cădea foarte cu greū să fie suptă de două părți: și de oștirile rosesci, și de Domn cu Grecii și cei-l'alți ai sei, în vreme ce stăpănița era acum rusescă; care vîzînd Ipsilant și înțelegînd că nu pôte merge lucrul așa, încă și temîndu-se să nu pătîmescă ce-va-și reū, au plecat la Iași și de acolo au mers la Rosia. Iar pe drum mergînd de aici la Buzău, i-au eșit Turcii înainte și puțin au lipsit să'l prindă și să cază rob; zicea lumea că ar fi fost vîndut de Roșii la Turci pentru pizmă. Și așa rêmaseră țerele amîdouē supt ot-cârmuirea boerilor celor mai mari numîndu-se Comitê; fiind și câte un ghegener orânduit, care se numîa însă: cel de Iași «Prezedent», iar cel de aici «Vițe-prezedent», de carii spînzura tótă puterea cea poruncitoare, căci boerii Comitê trebuia să urmeze celor scrise de dînșii. Iar cercetînd adevêrul cum era mai înființat, Comitê era ot-cârmuitori cu numele, iar în faptă Vistierii cei mari și cu Prezedenții, precum le croița așa se urma, căci Vistierii avînd în mîna lor moneda ce se strîngea din țeră, trebuia negreșit și Prezedenții și cei-l'alți toți să se unescă cu dînșii și să 'i aibă în ochii lor mai tari, mai mari și mai cinstiți decăt pe cei-l'alți boieri și divaniți, fiind că nu puțin se împărtășia și ei din Vistieră. Iar celelalte dregători alē țerei se urma ca și mai nainte în vreme de pace, și tôte se alegea de Comitê și se întărița de Prezedenți. Mai la urmă s'au fost orânduit și câte un ofițer ispravnic pe la fieșî-care județ d'impreună cu doi ispravnici pămîntenî, care s'au făcut pentru multele jafuri, ca cu mijlocul ofițerilor să înfrîneze, dar fu mai reū, căci unde întăiu mîncea doi, la urmă mîncea trei, fiind-că ofițerul unîndu-se cu pămîntenii ispravnicî rumpea cât putea, și apoi mergea trêba bine, pentru că era ofițer la mijloc: și

dacă era oșiter om împărătesc, cine putea cuteza să'i zică că este necinstit și mănător săracilor?..»

Aci, ca și 'n mai multe alte pasaje, Zilotu nu se sfiesce a lovi și pe Români, dar nu cu ură ca pe Greci și nu în bătae de joc ca pe Turci și pe Ruși, ci cu o adâncă părere de reu :

Dator aș fi s'acoper,
Iar nu să defăimez
Pě cei d'un nēm cu mine ;
Dar greū, frate ! ohtez,
Că n'am altfel cum face,
Silit sint d'adevēr :
El imi zice a scrie
Tōte pîn'la un pēr.
Rea este defăimarea,
Mai reū e a minți :
La lucru ce'i de față
Rusine poți păti.
Istoric sint, n'am frate,
N'am rudă, n'am vecin :
Stăpân am p'adevērul,
Luī cată să mē'nchin !

Cătă patriotică durere în ironica descriere a oștirii române sub vodă Mihaïu Sutzū cel poreclit Dracache :

«... Și 'ncepe-a aduna din Bucuresci oștime :
Brăgari n'au mai rēmas și altă calicime,
Care câte-un pistol, care și fără pușcă,
Alții în loc de puscă ciomegele apucă.
O, câtă ești de rea, târziă socotēlă,
Căci isprăvesci nimic prin multă ostēnlă !
S'au ostēnit prē mult Mihaï-vodă s'adune
Ostași, și au și strins, dar dōr numai cu nume ;
Căci ce ostași pot fi ōmeni d'adunătură ?
Nimic în adevēr, mai multă strimbătură !
Au mai trimes porunci la unele județe
Să stringă din Rumâni ostași cu minți istețe,
Voinici pentru rēshoiū, vrednici, cu arme bune ;
Dar ce alt au făcut decât o urăciune ?
Căci zēu că te scărbiaī vēdēnd cest fel de ōste
De ticăloși Rumâni, de bir căzuți pe coste,
Desculți și felegoși ; unde arme la dinșii ?
Cum pōte fi voinici cei de necaz pētrunși ?..»

Zilotu își oglindesce și mai bine cugetulū, cândū ne spune despre pregătirile lui vodă Alexandru Muruzū contra lui Pazvantoglu :

«...făcea și duprin județe ostași, puindu-le nume Panduri, și trimetea pe unii la Craiova, pe alții la ordii; în Bucuresci érași aduna câți mișei, câți blestemați toți, și-i scriea în rindul ostașilor. Săracă țără, ticălósă țără, de cine ai ajuns să fii strejuită și păzită !

Vai de tine, ticălósă țără, la ce ai ajuns !
 Acum și-au sosit peirea, și te tânguesc ascuns :
 Vrednică ești a te plânge ori-cine ș'a te căi,
 Și creștinii ș'or ce limbă hotărât că te-ór jeli,
 Pentru c'ai rămas cu totul pustie de ajutor
 Și Pazvangiul crășnesce să te puie sub picior.
 Amar ție, amar noué, cu un cuvânt tuturor !
 Cerescule împérate, fii-ne mângâitor !

Aceste lucruri se făcea din partea Domniei spre ocrotirea țerei; dar toate în zadar, că Pazvangiilor de loc nu li se speriea ochiul, că nici a-vea de ce; pentru că ce era să le facă lor niște goletăi de Rumâni măncați de bir, fripți de greotățile ce purta ? Nu zic că Rumânii nu sînt deștoinici de arme, fiind-că de voiú zice așa, mă védesc de minci-nos istoriile cele vechi, care arată multe și nenumérate vitejii ale lor ; fără decăt fiind că de mulți ani întrând supt jugul birului și al supu-nerii, și ne mai apucând arme, cursul anilor și împilarea ce au avut în tótă vremea i-au desbrăcat de mărimea inimei care nasce vitejia și îndiăznéla, și i-au imbrăcat cu spaima și cu frica...

Nimeni mai bine ca Zilotú nu înțelege importanța unei oștiri naționale. Să n'o fi nimicitú, nici o dată Fanarioții nu s'arú fi pututú încuiba în România. Străbunii noștri e-raú țarii — dice Zilotú — prin armată și prin boierime. Ce au făcutú dará Grecii ? Să ascultámú aci înseși cuvintele cronicarului :

«...scăzënd și mai pierdëndu-se aceste doué némuri puternice și bogate al Basarabescilor și al Cantacozinilor din zavistia Cantacozinilor, care ele numai avea putere a ține Scaunul și a întâmpi-na mișcările Porței și ale Grecilor fanarioți, cari vîna de mult a apuca și Scaunul Țerei Romănesci cum apucaseră al Moldovei cu ani mai nainte, gási prilej Pórta atunci de orîndui Domn Grec fanariot pe Nicolae-vodă Mavrocordat, mutându'l dela Moldova aici. Carele, or ca un Grec, saú povățuit de Pórta fiind, îndată ce sosi în Scaun incepu a derăpána puterea țerei, care rezema în bogăția caselor boieresci, iar mai virtos a Basarabescilor și a Cantacozinilor, și în oștirile pămîntene ce avea țera, care deși puține remăsese

«atunci, dar tot bătea la ochii Turcului, sciind el și având cercată vitejia lor. Și mai întâiu născocise punerea în dajdie a satelor cu Români boeresci, cu care Domnia pină atunci nu avea amestec, ci era supt stăpânirea boerilor, cum sînt acum la Ungaria obacii, cu cuvînt în față că arū fi adică păcat să avem noi creștinii robi pe frații noștri creștinii, iar intru adevăr ca să nu mai aibă volnicie și putere boerii la vreme de nevoi să aridice și satele adică Români lor în picioare dimpreună cu regulatele oștiri ce avea țera asupra vrăjmașilor, precum le era obiceiul din vechime; iar al doilea, născoci a mai împutina ostașii regulați ai țerei, cu cuvînt că pace fiind, de prisos sînt atâția ostași și aduc și țerei greutate cu trebuinciōsele lor; iar adevărul era ca să goléscă țera și de puterea armelor, pentru ca cu tōte chipurile slăbind puterea ei, să nu mai pōtă bieții Români a mai ridica cap la Scaunul Domniei, cugetând Pōrta ca cu mijlocul Domnilor greci să goléscă țera de privileghiurile și să o facă robă ca pe Greci și alte nemuri; care și Grecii o poftia, pentru fioresca lor zavistie, căci zavistia obișnuesc e mai mult vătămarea vecinului decât folosul celui ce se stăpănesc de dinsa. Și măcar că Nicolae-vodă Mavrocordat n'au putut'o săvîrși, dar fii-seu Costandinovă și cei după dînsul Domni Greci Fanarioți o au săvîrșit, rămăind țera săracă și golă, și de puterea boerescă cu românimea lor, și de puterea ostășéscă...»

Și Zilotū incheiă cu întrebarea :

«Ce mai reū la un pămînt sau la o stăpânire decât să fie fără putere de arme ale ei și fără bogăție a caselor boieresci?...»

Fanarioții erau cātū p'aci să omōre națiunea română în numele liberalismului. E liberalū a micșura și chiarū a desființa armata, unū instrumentū de slăsiare în afară și unū mijlocū de despotismū în intru. E liberalū a distruge nobilimea, care împedecă egalitatea și fraternitatea între cetățeni. Frumōse vorbe! Așa diceau Mavrocordații. Ei lucrau pentru poporū și erași pentru poporū! Dar o Româniă fără armată devenia o casă deschisă în laturī cu o ușă fără zăvorū, unde celū de'ntāiu caporalū străinū putea să între ca să-și bată jocū de acelū biețū poporū. E liberalū! Dar o Româniă fără boierime însemna același nenorocitū poporū jefuitū fără milă și fără frică de unū Grecū din Fanarū, pe care nu mai era cine să'lū opréscă, să'lū controleze, celū

puțină să'lă sperie din cându în cându. E liberalu! Unu Mavrocordatū astăđi, totū sub masca liberalismului, arū desarma pe vitejii dela Grivița și arū introduce s u f r a g i u l ū u n i v e r s a l ū, unū felū de meșteșugū prin care arū strivi pe nobilimea noastră cea nouă, nu pe boierii de sânge ca cei de altă dată, ci pe boierii de minte și pe boierii de pungă, singurii în stare de a reziste la casū de trebuință; ș'apoi atunci vai de sârmanulū poporū!

Noi n'amū făcutū decâtū a desvolta ideia lui Zilotū.

Pînă la ce tréptă de ticăloșią ajunsese România sub liberalulū regimū alū Fanarioșilorū, nemicū n'o zugrăvesce mai plasticū decâtū tragi-comica icônă a fugei Bucurescenilorū, cândū se respândise de o dată sgomotulū că o să năvăléscă Turciū lui Pazvantoglu :

Frate dar, să mă cređi, pînă ntr'atata frică
Se înfipsese 'n noi încât mai de nimică
Nălucă ne făceam și ne porniam pē fugă,
Așa avēnd păreri că vor să ne ajungă!
Vr'un pâlce de mărăcină saū niscaī dobitōce
Pē câmp de le vedeam frica nu ne da pace.
Ci ne șoptia așa: iată hoșii că vine.
Nu sint boi, nu sint cai, nici pâlce de mărăcine,
Sint hoșii adevērat, uite cum vin de tare...
Ș'asa ni se părea cu bună 'ncredințare!
Și nu mai stam de léc, ci plini de mare spaimă
Pē fugă ne porniam, făcēnd destulă larmă...

Și totuși conștiința națională nu era perdută. De asupra țărănimii celei apēsate și de desuptulū aristocrației celei gre-cite, se închiegase unū stratū intermediarū, care sciea să cu-gele și putea să simțā curatū romănesce. De aci era deja gata să ésă Tudorū Vladimirescu. De acolo eșise Zilotū. Ei credeau cu tăriă în vitalitatea nēmului Daco-romaniilorū:

Deci dintre tōte
Acele-l'alte
Nēmuri scăzute
In vremi perdute,
Ieăū îndrăznélă
Fără sfială:
Daco-romani
(Bez Transilvanii)

Din Valahia
 Și Moldavia
 Ei își păstrară
 Și nu lăsară
 Puterea care
 Cu poftă mare
 Sila să-i facă
 Și să-i prefacă
~~Din slobozie~~
~~Intru robie.~~
 Și fu minune
 Vestită 'n lume,
 Ș'au fost și este
 Ca o poveste:
 Un nēm mic fōrte
 Pē līngă alte
 Să isbutescă
 Ca să și păzescă
 Și legea bine.
 Și pentru sine
 De tot să fie
 In slobozie...
 Citesce, frate.
 Vezi-le tōte
 In istorie;
 Ș'apoi să'ți fie
 Inima mōrtă?
 Nu crez să pōtă
 Să nu rēcnescă
 Și să jelescă
 A țerei stare,
 A ei stricare...!

In notița de față noi amū spusū din parte-ne fōrte puținū, lāsāndū să vorbescă însuși Zilotū. N'amū citatū nicāiri pagina, căci nu pasagiulū cutare saū cutare, ci cronica intręgă merită și trebue a fi citită. Citind'o, orī-cine se va convinge pe deplinū că nu dascālulū Lazarū din Ardēlū a redeșteptatū pe malurile Dimboviței ideia romānescă. Ea nu încetase nici o dată de a fi deșteptă. Cāndū Lazarū veni de peste Carpați, elū a găsitū aici mulți Lazari, ba încă nu Muntenii saū Moldoveni, ci D a c o - R o m a n i in tōtă puterea cuvintulū, deși nu cunosceaū pe Șincai și pe Petru Maiorū. Onōre lui, negreșitū; dar și lorū nu mai puținū onōre, onōre și recunoscința...

36 c. 4 mm, lățime 22 c. 5mm ; cu semnul de fabrică : două săbii încrucișate cu ascuțitul în jos, de asupra o corună și de desupto HERMANSTADT.

Sigilele sunt reprezentate numai cu cêră spaniolă neimprimată. Totu în archiva d-lui A. Densușianu se mai află unu documentu originalu dela Gavrilă Șerbanu din a. 1634, în care sigilul lipsesce cu totul.)

V.

1630, Maiu 17.

Catarina de Brandenburg, Princesa domnitore a Transilvaniei, confirmă pe Andreiu de Poșorta și pe tatălul său Aldea Negrea în numărul boerilor adevărați și necontestabili ai Țerei Făgărașului, le acordă aceleași imunități, libertăți și prerogative, ce le au după dreptu și vechia cosvetudine și cei-l-alți boeri din Țera Făgărașului, și le întăresce moșiile boeresci (haereditates boeronaes) din comuna Poșorta și Bréza, ce le-au stăpanit dênșii, părintii și moșii lor.

Nos Catharina Dei Gratia Nata Marchionissa Brandeburgica; Sacri Romani Impery et Transilvaniae Princeps; partium Regni Hungariae Domina; Sicul(orum) Comes, ac Borussiae, Iuliae, Cliniae Montium Duceisa etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit Universis; Quod cum ex fidedignis quorundam Officialium nostrorum informationibus liquidu ac certu intelligamus agilem ac strenuum *Andream Posoritai*, pro tempore fidelis nostri Generosi *Matthiae Szarászi de Fogo(ra)sino*; Univerſorum utpote bonorum nostrorum Transsylvaniensium Praefecti, nobis syncerè grati Seruitorem; necnon honestum virum *Alde Niagre'ie* nominatum; genitorem seu patrem Eiusdem de dicta Posorita(a) *ab antiquo è numero verorum et indubitatorum istius districtus Terraeque nostrae Fogoras, nobilium Boyeronum* exstiti(sse). Certas item domos, *haereditatesque Boeronaes* exemptas, in antelata Posorita et Braz(a) sic dictis possessionibus omnino in districtu praedicto Fogarasiensi, Comitatuque Albensi Transilvaniae existentes, bono iure paciſi(ce)que possedisſe ac tenuisse, atque de praesenti tenere et possidere; Nos etiam cum ad nonnullorum fidelium Consiliariorum nostrorum singularem intercessionem, praefatique Mat-

thiae Szarázi; domini sui demissam (su)plicationem Serenitati nostrae propterea porrectam: Tum verò benignum habentes respectum, agiliū alacriumque et quidem fidelium seruitiorum antefati André'ae Posoritai, quae ipse statim ab ineun(t)e aetate sua, in quibuslibet occasionibus rebusque ac negocys publicum istius Arcis nostrae Fogaras commodum spectantibus, laboriosae suae industriae commissis; tam Serenissimo quondam Principi, immedi(ato) Praedecessori aliàs Domino etiam et marito nostro desideratissimo gloriose recorda(turo)s; quàm nobis quoque; secundum possibilitatis suae exigentiam, summa cum animi sui promptitudine fideliter exhib(ui)t et impendit; in futurumque impensurum haud diffidentes. Eundem igitur *Andream Posoritai* ac per eum dictum *Alde Niagreié'* patrem suum; *denuò Et ex nouo*, de speciali n(ostr)a gratia ac potestatis nostrae principalis plenitudine, *in Coetum et numerum verorum et indubitatorum istius Terrae nostrae Fogaras Boeronum nobilium annumerandos aggregandos cooptandos et ascribe ximus* (1) prout annumeramus et ascribimus. Decernentes expressè, ut à modò deinceps, praefati *André'as Posoritai* et *Alde Niagreié'*, haeredesque et posteritates eorum utriusque sexus univèrsae i(am) videlicet nati ac in futurum Dei beneficio nascituri; *pro veris ac indubitatis Boeronibus habeantur et reputentur*; omnibusque et singulis ys immunitatibus indultis libertatibus et praerogatiuis *q(ui)bus coeteri veri nati ac indubitati, saepedictae istius Terrae nostrae Fogaras; Boerones;* quomodocunq; de jure et ab antiqua Consuetudine utuntur, fruuntur et gaudent, perpetuò uti frui gāude(ere p)ossint et valeant. Et nihilominus pro uberiori principalis munificentiae nostrae erga Eosdem declaratione Totales et integras Easdem ipsorum domos *haereditatesque B(oeroni)ales;* quocunq; nominis vocabulo vocitatas; quas ut praemissum est, in antelatis Posorita et Braza possessionibus; ac intra veras metas et limites Earundem praeallegatisque in districtu (Foga)rasiensi et Comitatu Albensi tenuissent et possedissent; Et in quarum *haereditatum;* quieto ac pacifico dominio, a tempore consecutionis earundem; Ydem Majoresque et progenitores ipsorum (ab) antiquo perstitissè et se se modò etiam persistere; Literis so-

(1) I. e. adscribendos duximus.

lummodò et lite(r)alibus instrumentis superinde sufficientibus necessarysque destit(uti perhiberent, totum item Ius nostrum Regium) si quod in praescriptis domibus et Haereditatibus bus in dictis poss(essionibus et pertinentiis Earundem, ac in d(i)strictu (Fogaras Comitatuque) Albensi existentibus habitis, etiam aliter qualitercunque existeret et haberetur, aut Eaedem nostram ex quibuscunque Causis (quibusque modis) et rationibus Concerneret collatio(um). Simul cum cunctis Suis utilitatibus et pertinentys quibuslibet; Terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris pratis pascuis campis foenetis sylvis nemoribus montibus alpidibus v(a)llibus; Aquis item fluvys piscinis piscaturis, aquarumque decursibus, Molendinis et eorundem Locis, Et generaliter quarumlibet utilitatum Et pertinentiarum Suarum integritat(ib)us quomodocunque vocitatis, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus ac ad Easdem et idem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, praemissis, sic ut praefertur (sta)ntibus et se habentibus, praememoratis *Andreae Posoritay* ac per eum *Alde Nyagreie'* patri seu genitori suo ipsorumque haeredibus ac posteritatibus utriusque Sexus universis, Nouae Donationis nostrae titulo gratiosè dedimus, donauimus et contulimus, iure perpetuo et irrevocabiliter, tenendas, possidendas pariter et habendas, Salvo iure alieno, (pro)ut damus donamus et conferimus; Harum nostrarum vigore et testimo(n)io Literarum mediante. Quas nos in formam privilegy nostri redigi faciemus, dum nobis in specie (fu)erint reportatae. Datum in Arce Nostra Fogaras die decima septima mensis May Anno Domini Millesimo sexcentesimo trigesimo.

Catharina

Mpp.

În dosù :

Iuxta ritum et veterem huius terrae *Fogarasiensis Consuetudinem* praesentes literae Serenissimae Dominae Catharinae Dei gratia natae Marchionissae Brandenburgicae, Serenissimi quondam Principis Gabrielis alias sacri Romani Impery et Transylvaniae Principis Relictae Viduae, ac Borussiae Iuliae Cliuia Montium Du-

cissae etc., Exemptionales pro parte agilis ac Strenuy *Andreae Posoritay* ac parentis ipsius *Aldgie Niagreye* de Eadem Posorita publicatae proclamatae ac in uigore suo nemine Contradicente Relictae. Anno Domini 1632 die 15 marcy.

Andreas Literatus
Notarius Sedis Judiciariae
m.p.

Din josŭ :

Praesentes literae per regios Commisarios Illustrissimae Dominae Principissae Praefectum n(empe) et Exactorem fiscales ac Re-
q(nisitores) Al(benses) ad revidenda Boeronum jura exmissos revisae ac in vigore relictae. In Fogaras die 7 Marty Ao 1671.

(Originalulŭ în archiva d. Ar. Densușianu, pe chărțiă grósă gâlbue, înălțimea 27 c. lățimea 42 c. 8 mm. Sigilulŭ cu unŭ diametru de 5 c. 6 mm., este imprimatŭ pe chărțiă în cëră roșiă și represintă la mijlocŭ armele principelŭ Gavrilă Bethlen, bărbatulŭ decedatŭ alŭ Catarinei, și adică : unŭ balaurŭ ce-și mușcă cõda în forma unei verige, în interiorulŭ verigei doue gâsce selbatice fațã în fațã traversate cu o săgëtã prin gâtŭ. De asupra verigei doue câmpuri, în stânga acvila transilvanã și sórele, în drép-ta cele șepte cetățî și semi-luna; de desubt urmézã apoi în 4 rînduri armele familiare ale Principesei. De asupra tuturorŭ însemnelorŭ e așețatã o corõnã închisã. Din in-scripțiunea sigilulŭ se potŭ distinge numai literile : CATH. DG. NAT. MARCH. BRAN. . . . TRANS. PR. . . . IV. CL. MO. . . . R. CAR. DV. . . . O. P. DSC. C.

Bedeus în scrierea sa : Die Wappen und Siegel der Fürsten von Siebenbürgen, comunicã legenda de pe sigilulŭ Catarinei astŭ-felŭ : Cath. D. G. Nata March. Bran. S. R. I. et. Trans. Pr. Bor. Iv. Cle. Mon. RS. C. W. Cr. Car. Dv. Bvr. Nor. Pr. H. D. Sic. Comes.

În locurile unde originalulŭ este rosŭ, amŭ suplenitŭ textulŭ închisŭ cu paren-tese dupã transumptulŭ Tablei-regale din 8 Maiŭ 1822, care se aflã de asemenea în archiva adv. Ar. Densușianu.)

VI.

1630. Augustŭ 14.

Caterina de Brandeburg, princesa domnitõre a Transilvaniei, împigno-rézã consiliariulŭ sêŭ P. Keresztesy comuna Poșorta dia districtulŭ *Tereș*

Făgărașului pentru suma de 3000 florini ungurești; și totu-o-dată face mențiune de meritele lui Keresztesy ca legatū la curțile externe pe timpulū când domnia reposatulū seū soțū Gavrilă Bethlen.

Nos Catharina Dei Gratia etc. Memoriae Commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos attentis et consideratis gratiose, rara et illibata fidelitate fidelibusque servitiis Generosi Pauli Keresztesy de Nagy Megyér Consiliarii nostri fidelis syncere nobis grati, quae ipse pro comuni gentis Hungaricae, atque adeo hujus Regni nostri Transilvaniae bono, et comodo, cum aliis felicis recordationis Principibus praedecessoribus nostris, tum vero Serenissimo quondam Principi Domino Gabrieli, alias Sacri Romani Imperii, et Transilvaniae Principi etc. Conjugi olim nostro charissimo, in omnibus expeditionibus suis bellicis, maxime vero inde, quo ad gravissima, et perardua Regni negotia, tractanda, et sine optato conferenda Legati, tam ad potentissimum Imperatorem Turcarum, quam ad alia loca externa, et necessaria Transmissi perfunctus est officio; ad post modum nobis etiam animi sui prudentis indagine sagaci et salubribus Consiliis aliisque fortibus et praeclaris factis, domi militiaeque exhibuit, et cum magna sui nominis laude testata, dignum sane eum ex unanimi etiam Dominorum Consiliariorum nostrorum, Consensu, et humilli eorum coram nobis superinde facta intercessione, erga quem specialis munificentiae nostrae extarent Testimonia esse Judicavimus. Ex eo itaque Totalem et integram possessionem nostram *Posorita* nominatam, in Districtu *Terrae Fogaras* ac comitatu Albensi Transilvaniae existentem habitam, hac tenus ad arcem nostram Fogarasiensem tentam et possessam, simul cum cunctis, suis utilitatibus etc. memorato Paulo Keresztesy haeredibusque, et Posteritatibus ipsius utriusque sexus universis, in et pro Trium millium Florenorum Hungaricalium summa, justae currentis et usualis monetae, Titulo pignoris Jureque redemptibili, dandam donandam impignorandam, et inscribendam duximus, Assecurantes, certificantes et affidantes eundem quod si temporis successu nos vel successores nostri legitimi vel alii quorum intererit, praedictam possessionem, ab ipso, vel haeredibus et posteritatibus ipsius utriusque sexus universis re-

dimere, vel rehabere voluerimus, aut voluerint, Ex tunc non aliter nisi prius integre deposita, et sine defectu omni persoluta, in justa currenti, et usuali moneta praetacta Trium millium Florenorum summa, ab ipsis adimere possimus, aut possint; ad quod inviolabiliter observandum, tam nos ipsos obligamus, quam successores nostros legitimos, aut alios quosvis quorum interest, obligatos et obstrictos esse volumus. Imo damus donamus, et inscribimus, assecuramusque et affidamus, certificamus obligamus et obstringimus. Salvo Jure alieno. Harum nostrarum vigore, et Testimonio Litterarum mediante. Datum in Civitate nostra Alba Julia, Die Decima quarta mensis Augusti Anno Domini 1630.

(Transumptulă Capitulului din Alba-Julia cu data 19 Iulie 1818; în archiva d-lui Ar. Densușianu, dosariulă «Comuna Poșorta»).

VII.

1630, Octobre 29.

Martină Deacă castelanulă Făgărașului cu cei Doi-spre-dece boeri jurați judecă procesulă boeriloră din Poșorta cu vecinii din Bréza și hotărescū : că boerii din Poșorta să jure cu 50 boeri onesti, că Bréza este înființată în Boeronaatulă Poșorteniloră și toți Brezeni sunt vecinii dânșiloră.

Mi Felvinczi *Márton Deak*, Fogaras várának és Districtusának vdarbirája az *tizénket Eskütt Boerokkal* egyetemben. vgy mint Also Visti *Nyagoy Bóér*, Also Vesai *Opra Bacsilla*, Also Arpási *Opra Vaszul*, Besémbaki *Sztójka Graul*, Vajilai *Radul Boer*, Ludisori *Raduly Sztirbul*, Hureczi *Salamon Láczkul*, Illjeni *Komán Piro*, *Opra Kornye*, Mardesinai *Komán Vrsz*, Ohábai *Sztójka Bulya*, és Vesai *Toma Vladumitrel* edgjütt; Adgyuk emlekezetül mindeneknek a kiknek illik, hogy mi akkoron in hoc Anno praesenti Millesimo Sexcentesimo Tricesimo itt Fogaras Várában (Die 22 Mensis Octobris) Törvényeknek discutiálására Székünkben le ültünk volna akkoron mi előttünk Comparéalának itt *Fogaras Földin* Lako Posoricza Falubeli *Boerok* ugy mint. *Opra Alge*, *Iole* (sic) *Bukur*, *Algye Nagy*, *Algye Iános*, *Sztancsul Laczkul*, *Matej Korósa* és *Illyenji Solka Sztancsul*, *Laczkuláll*, mint Actorok egy felől, mas felől Bra-

zavi *Ráduľ Banczi*, Brazai Biro harmadmagáival, mind az egész Falu képeben, A. Posoriczaiak mi előttünk panaszolkodának, azon, hogy az Brazáiak az ő Havasakat, Erdejeket, és Falubeli Malnokat, és Malom helyekét, potentiose occupalták volna ő nekiek nagy károokra holott ők azt készek volnának, Száz vagy ket szaz emberrelis meg bizonyittani, hogy *Bráza mind az egész Falu A Posoriczai Boárságon vagyon, és nékik vecsinnyék*, kiről jóllehet levelekis volt, de az sok disturbiumakbann Boárságokról valo levelekét el vesztették volna; könyörgenek ezokaért azon hogy jó igassagokat meg értvén, ne engednök masoknak birni, az ő össöktől maradott Boerságokat, hanem a *Vidéknek regi Törvények szerint* birhatnák ökis az ő *öss Boerságokat*, mellyett nekiek Levelünkel megerösittenek jövőndöbeli magok oltalmara; A' Brazaiak ezt halván nem tagadhaták azt, hogy ők a *Posoritzaiaknak* (1) *Boárságokon* nem lanknának, és *vecsinyekis* nem volnának, de mitől fogva ökét az vártol el szakasztottak es Donatariusoknak adták, attol fogva az ő vrak nem engedte meg nékik, hogy *mint Vecsinnyek Boeroknak szoktak szolgálni, klakaban ugy szolgalyanak*, mert ők attól meg nem vonnák magokat hogy pedig az Boeroknak Molnat — malom helyét el foglaltak azis nem eő vétkek, hanem ha az urak el vette avagy foglalták ők arról nem tehetnek, ők azért nemis perelnek, hanem perelyen az urak ha neki kell s ha mi igasságot praetendallya mind malomhoz, Havas-hoz, Erdohöz ő Lassa. Mikoron mi mind két félnek propositiojakat, meg hallatuk volna, kivaltkeppen a Posoriczai Boeroknak, melto könyörgeseketis előnkben vöttük volna, noha azt magunkis mind egész Boársagul tudgyuk bizonyoson, hogy *mind az egész Falu Bráza vecsinnyek, az Posoriczaiaknak, es az eő Boerságokon vagyon mind az egész Falu*, kitt magok sem tagadhatnak, mind azon altol nagyob igassagnak okáért egész szekül itelők azt, hogy *az Posoriczai Boerok esküdyenek meg ötvénéd magokkal vidékunkbeli emberseges Boerokkal*, hogy egész Braza az ő Boerságokon vagyon epítve, és ő nékiek *vecsinyék* mind, Erdejek, Havassak folyovizek malnok — malom helyek mind övék es az eo Boerságokon vagyon Levelekis volt rolla, de a disturbiumokban vesztették volt el levelek

(1) În transputulă din 1818 «Posoriczaiak».

arrol valot. In eodem Anno praesenti 1630. die 29. octobris. Mikoron ismét ugyan itt Fogaras várában Törvények discutálására szekünkben le ültünk volna, Akkoron mi előttünk ismét comparálásnak az Posoricay felyeb meg nevezett Boerok. és a mi Delibérationk szerint ném ötven hanem szaz Boerokkalis készek valánk az hitre, de mi azok közzül választvan magok mellé bizonyságul, ötven emberséges ember Boerokat vidékünkbelieket akik az meg nevezett Falubeliek valanak. ugymint : Also Visty, Dragusy, Besembaki, ⁽²⁾ Felső Szombatfalvi, Besembaki, Leszai, Vajdafalvi, Dridifi, Ludisori, Szevesztrenyi, Szeszesori, Jaasy, Nitoty, Recsei, Berivoy, Herszeuy, Sebesy, Mardcsinai, Illyényi, Ohabai, Sinkai, ez Huszon egy Faluból választott Boerokat, kik meg esküvenek az mi delibérationk szerint azon hogy egész Bráza az Posoritaiak Boerok Boersagann vagyon, es mind az egész Faluul vecsinyek az Posoritaiaknak, mind Havasak erdejek Folyovizek, Malnok malom helyyek, mind a Posoritaiaké, kiről levelekis jó volt a Posoritaiaknak, de az sok disturbiumokban leveleiket el vesztették vólt. Az hűtnök be vetelekor jelen volt az Fogarasi Nemes Szeknek hűtös Notáriussais *András Déák*, sött Aszszonyunk eő Felsegeis itt léven az ablakrol nézte, a Léány Aszszonyokkal edgyütt a sok embereknek meg hiteltetéséket : Mys ez okaert, Ez dolognak nagyob bizonyságara, és Erösségere adtuk ez jelen valo Levelünket az Posoriczai Boeroknak (Hogy őket ennek utánna semmi utan és senki azon Brazai Boersagokban meg ne haborgossa se haborgathassa, hanem pacifice *birhassák, mind Fiuról Fiura, mint östöl marudott Boersagat.* Havasakkal, Erdejekkel, Folyovizekkel Malnokkal malom helyyekkel egyetemben). Mely levelünket pecsétünkel és kezünk írásával meg erössítettünk, hitünk szerint irtuk, Datum in Arce et Sede Judiciaria Fogarasiensi. Anno et die supra notatis.

Traducțiune.

Noi *Martină Deacă* din Vințulă-de-susă castelanulă fortăreței și ală districtului Făgărașă, dimpreună cu cei doi-spre-dece boeri *juratți*, anume : *Négoe Boeră* din Vistea-de-josă, *Oprea Băcilă*

(²) In transumptulă din 29 Iulie 1818 : *Betsumbaki*.

din Ucea-de-jos. *Oprea Vasulă* (1) din Arpașul-de-jos, *Stoica Grévulă* din Beșimbaeu, *Radulă Boeră* din Voila, *Radulă Știrbulă* din Ludișor, *Solomonă Latculă* din Hurez, *Comană Pireă* și *Oprea Cornea* din Ileni, *Comană Ursă* din Margine, *Stoica Bulea* din Ohaba, și *Toma Vladumitreă* din Ucea, facem cunoscută tuturor căroră se cuvine, că în anul acesta 1630 (în 22 a lunii Octobrie) ținându noi tribunală aici în castelul Făgărașului, ca să discutăm judecățile, atunci s'au prezentat înaintea noastră, de o parte *Boerii* ce locuesc în satul Poșorta în *Téra Făgărașului*, și anume : *Oprea Aldea*, *Iole Bucură*, *Aldea Nagy*, *Aldea Ianoși*, *Stanciulă Latculă*, *Mateiă Coroșă* și *Solca Stanciulă* cu *Latculă* din Ileni, ca actori; de altă parte *Radulă Banci* din Bréza, primarul (comunei) Bréza cu trei inși lângă dînsul, toți în numele satului întreg. Poșortenii s'au plâns înaintea noastră, că locuitorii din Bréza le-au ocupat cu puterea munții, pădurile, morile din sat și locurile de móră, causându-le mare pagubă, pe când dînsii sunt gata să probeze cu o sută, sau cu două sute de ómeni, că întreg satul Bréza se află în *Boeronatulă* Poșortei, și Brezenii sunt *vecinii* (*vecsinyek*) dîșilor, că despre acésta au avut și cărți, dar în multele turburări au perdut cărțile ce se referau la boeria; din acésta causă se rógă, că înțelegându noi dreptatea loră cea bună, să nu permitem ca alții să stăpânescă *Boeronatulă* loră rămasă *de la strămoși*, ci în conformitate cu *legile vechi ale ținutului* să potă stăpâni și dîșii *Boeronatulă* loră *familiară*, pe care să-lu întărim cu cartea noastră ca să le fiă de apărare în viitor. Brezenii auzind aceste n'au putut nega că ei n'ar locui în *Boeronatulă* Poșortenilor și nu-le ar fi *vecini* (*vecsinyek*), dar de când i-au rupt pe dîșii dela castel și i-au dat donatarilor, de atunci domnul lor (2) nu le-a mai permis să *servescă în clacă*, după cum s'au îndatînat să *servescă vecinii pe boeri* (3), fiind-că ei nu se subtragă

(1) Familia *Vasă* există și astăzi în Arpașul de jos.

(2) Donatariul.

(3) Aici aflăm pentru prima óră făcându-se mențiune de instituțiunea *vecinilor* în Transilvania. Esistau așa dară în *Téra Făgărașului* două categorii de țărani (rustici): unii *iobagi*, sau țărani supuși nobililor unguresci, alții *vecini* sau clăcașii boerilor români. Întogma ca boeria, așa era și *vecinătatea* ce-va străin

dela acésta, iar în ce privesce că arū fi ocupatū móra boerilorū și loculū de móră, nici aici nu e greșala dinșilorū, căci dacă le-a luat'o domnulū, oi le-a ocupat'o, ei n'au ce face, din acésta causă dinșii nici nu voescū să pórte judecată, ci să se judece domnulū dacă-i trebue, și elū să veđă, dacă pretinde vre-unū dreptū la móră, la munte și la pădure. Auđindū noi propunerile ambelorū părți, și avēndū mai cu sēmă în vedere rugările ecuitabile ale boerilorū din Poșorta, cu tóte că și noi scimū cu siguranță dimpreună cu întréga boerime, că toți sátenii din Bréza sunt *vecinii* Poșortenilorū, și întregū satulū se află în *Boeronatulū* dinșilorū. ce nici chiar ei nu potū denega, totuși pentru mai mare dreptate amū judecatū cu întregū tribunalulū, că *boerii din Poșorta să jure cu cincideci de boeri onești din ținutulū acesta*, lingă dinșil, că întréga Bréza este înființată (în textū : edificată) în *Boeronatulū* lorū, și că (Brezeni) sunt *vecinii* (*vecsinnyek*) dinșilorū, că pădurile, riurile, morile, locurile de móră sunt tóte ale dinșilorū și se află în *Boeronatulū* dinșilorū, că au avutū și cărți în privința acésta, dar au perdutū cărțile aceste în turburări. Totū în același anū curentū 1630, în ziua de 29 Octobree,

de spiritulū feudalității unguresci, pentru care limba ungurescă nici nu avea unū termenū propriū naționalū, ci trebui să adopteze cuvintulū românescū *vecinū* (*vecsiny*, pl. *vecsinnyek*).

Din punctulū de vedere alū sciinței ne intereséză aici istoria cuvintulū «*vecinū*» Cantemirū credea că numirea de *vecinū* era o particularitate propriă a Moldovenilorū, cari au datū acestū numē clăcașilorū, fiindū-că pe timpulū lui Dragoșū i-au adusū din țerile vecine, din Transilvania și Rusia (e *vicinis regionibus*. *Descriptio Moldaviae*, Bucuresci 1872. Cap. XVI. pag. 121). Ipotesa este greșită. În evulū de mijlocū la Italiani, la Galii și Ispani, cuvintulū «*vecinū*» avea și o semnificațiune juridică distinctă de «*propinquus*». *Vicinus* (*vicino*, *voisin*, *vezino*) insemna în jurisprudența acestorū popóre : locuitorī și cetățeni (*loci incolae, civis*); iar *vicinitas* era unū termenū pentru *sarcinele publice și feudale*.

Așa aflămū : Vidua omnem *Vicinitatem* faciat excepto exercitu; în Foris Oscae A. 1247.—Asemenea : Undecunque venerint illi homines qui ibi populati fuerint sint in potestate et subiectione Abbatis Sancti Dominici et Prioris S. Martini, et nulli alio domino serviant neque ab alio domino opprimantur, nec faciant *Vicinitatem* in alio loco; sed permaneant in servitio et libertate vestra. *Charta Adelfonsi Regis Hispaniae aerae 1164* apud Antonium Yopez. Tom. 4. pag. 458. Vide : *Ducange*, *Glossarium mediae et infimae latinitatis*. Tom. VI. Parisiis 1846, pag. 817. *Littre*, Dict. d. l. lang. franç. IV. pag. 2529.

Așa dară *vecinătatea* Românilorū ca termenū juridicū are unū caracterū cu multū mai vechiū decâtū epoca lui Dragoșū; ea are aceiași origine cu *vecinătatea* popórelorū latine din Occidentū; este o instituțiune curatū romanică.

când amă ținutū iarăși tribunalū, totū aici în castelulū Făgărașulū, pentru ca să discutămū procesele, atunci s'au prezentatū iarăși inaintea noastră Boerii susū amintiți din Poșorta, și după hotărîrea noastră aū fostū gata să jurē nu cu cinci-deci, dar chiar cu o sută de Boeri, însă noi amū alesū dintre ei cinci-deci de boeri, omeni onesti din ținutulū nostru, ca dovadă lingă dinșii, cari erau din satele însemnate și anume : Vistea-de-josū, Draguși, Beșimbacū, Sămbăta-de-susū, Beșimbacū, Lisa, Voivodenī, Dridifū, Ludișorū, Sevestrenī, Săsciori, Iași, Netotū, Recea, Berivoi, Hirseni, Sebeși, Margine, Ilenī, Ohabă, Șinca. Boerii acestia aleși din două-deci și unul de sate aū juratū după hotărîrea noastră, că întregă Brēza se află în *Boeronatulū* Boerilorū din Poșorta, și că întregū satulū suntū *vecinii* (vecsinyek) Poșortenilorū, că toți munții, pădurile, rîurile, morile și locurile de móră sunt ale Poșortenilorū, despre ce Poșorteni aū și avutū bune cărți, dar în multele turburări aū perdutū cărțile. Cu ocasiunea prestării jurămintului a fostū de față și notariulū juratū alū nobilului Tribunalū Andreiū Deacū, ba încă aflându-se aci și Măria sa *Dómna noastră* (1) a privitū din feréstră dimpreună cu domnișórele cândū s'au juratū atâția omeni. Din acéstă cauză și noi spre mai mare adeverință și tăriă a acestui lucru amū datū cartea acésta Boerilorū din Poșorta, (ca de aci inainte nici într'unū fel de chipū și nime să nu-i turbure, nici să-i pótă turbura în Boeronatulū dinșilorū din Brēza, ei să-lū pótă stăpāni în pace din fiū în fiū ca unū Boeronatū remasū dela strămoși, dimpreună cu munții, cu pădurile, cu rîurile, cu morile și cu locurile de móră). Care carte amū întărit'o cu sigilulū nostru și cu subsemnătorele mānilorū noastre și amū scris'o în puterea credinței nóstre. Dată în Fortăreța și în Tribunalulū Făgărașulū la anulū și ziua mai susū însemnate.

(Transumptulū Capitululū din Alba-Julia din 2 Februarii (feria secunda proxima post Dominicam Septuagesimae) 1733, în archiva d-lui Ar. Densușianu.)

(1) Princesa domnitóre a Transilvaniei Caterina de Brandeburgū. Cuvintele «*Dómna noastră*» sunt întrebuintate aici într'unū sensū particularū pentru Țera Făgărașulū. Renumitulū Nicolae Olahulū scrie în acéstă privință : Haec arx (Fogaras) est, veluti quidam parvus *Ducatus*. Subiecti enim sunt ei Bojarones Valachi, qui arcis dominum observant, ut *Principem*. Nicolai Olahi Hungaria et Atila. Vindobonae. MDCCLXIII pag. 69.

Capitulul descrie documentul astă-fel :

Et subscriptum erat a parte sinistra Martinus Felvinczi mp. (L. S.), item in medio Duodecim Sigillorum ab infra legebatur haec: Duodecim Juratorum Assessorum Sigilla.

VIII.

1634, Aprilie 10.

Găvriță Șerbană *locotenentulă* (hotnogiulă) *Boeriloră* certifică dimpreună cu mai mulți Boeri și iobagi, că Boierulă Radulă Popi din Arpașul-de-jos a zălogit *pentru totă-dé-una* ună pămîntă de arătură la Boerulă Radulă Comșii, fiindă-că dînsulă îmbiase mai înainte pe rudele sale, care-î sunt mai aprópe după sânge, dar ele nu aũ voită să primescă loculă.

Infrá scripti Recognoscimus tenore Praesentium Significantes quod Anó curenti 1634 de die 10 Menssis Apryls nemes Fogarassi Vármegyeböl, ugj mint *Raduly Popi* Also Arpassan Lako *Boer*, juve én Elömben, és proponalá magá szajával hogji nagji szuksség mián kénszeritetet, impignórálni, egji nyöltz vekas szánto Földet In osztrovu, nevö helljben, in vicinitatibus, álol az ut Felöl, *Sztánu Bogdenesi* his modis et Condicionibus Impignoraltá volt, *Raduly Comssi*, *Boer urammak*, örög árán, mint hogji eö magá *Raduly Popi*, *kinálta, volt az közöleb, valo vér szerint, Attyáfiai, de az Attyáfiai nem akartanak acceptalni*, mikor Raduly Popinak szüksegé volt azert kénszeritetet, Raduly Comssi Boernak, impignoralni pro flor. hg. . . . ¹⁾ és egji pár harisnyát, Melly dolog relatum obligation vagji contractualis az mi praesentiankban, eszsrerint menvén végben irtuk még miis futuro pro testimonio fide nostra mediante. Ano die Mensique ut suprá notatis.

Corréctá per nos.

1. Sarban Gabor de Voilá mp. és Lupu Dobrin Boér
Boerak Hadnagja ²⁾)

(1) Aici cifra baniloră este corectată de o mână posterióră.

(2) Aceiași instituțiune ca în Moldova și Țéra Românescă, unde hotnogiul comandaũ

2. Palku Bogdan Boer	Sztan Bogdaneszi Boer
3. Ionask Thomi Boer	Oprá Pavel Jobbagji
	Ion Gramá Jobbagji
	Sandru Deszkultzul

Ezek voltanak bizanyssagak.

(Originalul pe hârtiă grósă galbuiă și afumată, înălțime 35 c. 7 mm., lățime 23 c. 8 mm, în Archiva d-lui Ar. Donsușianu).

IX.

1651, Februarie 20.

Susana Lorantfy, văduva principelui transilvanu George Rakotzi I, confirmă în statul boerescu: 1, pe Radul Rădocea cel bătrân; — 2, pe Radul Rădocea cel tânăr; — 3, pe Ionașcu și Stoica Rădocea, din comuna Buciumu, și ordonă să fiă recunoscuți ca boeri adevărați și incontestabili, avându a se bucura de aceleași imunități, de cari se bucură după dreptu și vechia consuetudine și cei-l'alți Boeri din districtul Făgărașului; în fine princesa Susana le boeriséză casele, averile proprie (allodiaturas) și cele-l'alte moșii (haereditates).

Nos Susanna Lorantfy Serenissimi quondam Principis Domini Georgii Rakoczy Principis Transilvaniae, partium regni Hungariae Domini et Siculorum Comitis etc. vidua. Memoriae Commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos dignum et honorificum habentes respectum fidelitatis, fideliumque servitorum agilium *Raduly Radocsa senioris* et alterius similiter *Raduly Radocsa junioris* de Bucsum, quae ipsi ab aliquot jam annis, in omnibus rebus fidei et industriae eorum commissis praesertim vero ad arcem nostram Fogarasiensem iuxta possibilitatem suam fideliter et summa cum omni promptitudine alacritateque

peste o sută de ostași. «Scriemă Domnia mea la toți Căpitanii și *Hotnogi* și la Chihai și la Stegarî din ținutul Tecuci». Cartea Domnăscă a lui Mihai Răcovița din 1713 în *Archiva românească*. Ed. II. T. 1. pag. 56.

exhibuerunt, et impenderunt exhibiturosque et impensuros fore etiam in posterum nullatenus ambigimus. — Eisdem igitur *Radulium Radocsa seniore* filiosque eius *Salamonem* et *Algie*, nec non alterum *Radulium Radocsa juniorem* item *Ionaszko* et *Stoika* similiter *Radocsa* fratres eius carnales omnino de Bucsum anteaque uti ex etiam Generosi Stephani Herczeg de Ioka universorum bonorum nostrorum in Transilvania existentium praefecti informatione intelligimus libertinali et Boeronali prerogativa gaudentes nunc literis Boeronatus idoneis et sufficientibus destitutos, rebus tamen sic ut praefertur stantibus et se se habentibus *denuo et ex novo in coetum et numerum reliquorum verorum Districtus nostri Fogarasiensis Boeronum annumerandos aggregandos, cooptandos et adscribendos duximus*, prout annumeramus, aggregamus, cooptamus et adscribimus, Decernentes expresse ut a modo deinceps succesivis semper temporibus iidem *Raduly senior, Raduly iunior, Salamon, Algie, Ionasko* et *Stoika Radocsa* heredes et posteritates ipsorum *pro veris et indubitatis Boeronibus habeantur et reputentur* omnibus et singulis iis omnibus gratiis privilegiis indultis libertatibus immunitatibus et prerogativis quibus ceteri *veri, nati et indubitati*, praedicti Districtus nostri Fogarasiensis *Boerones* quomodocunque de jure et ab antiqua consuetudine utuntur, fruuntur et gaudent perpetuo uti frui et gaudere valeant atque possint; Ita tamen ut iidem *Raduly senior, Raduly iunior, Salamon, Algie, Ionasko* et *Stoika Radocsa* heredesque et posteritates eorum masculini sexus, *omnia onera et servitia Boeronalia instar reliquorum Boeronum ad arcem nostram Fogarasiensem debentia semper et ubique subire ac ea exequi* modis omnibus debeant et teneantur. — Et nihilominus Domos eorundem in Possessione Bucsum vicinitatibus Domorum Senioris ab una *Stoika Manta* partibus vero ab alia *Salamonis Boromiza*, Iunioris vero ab una *Sztan Dobrin* ab altera vero partibus *Iuan Meeska* Comitatu Albensi Districtuque fogarasiensi existentes habitas, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis, quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, silvis, nemoribus, montibus, alpibus, vallibus, vineis, vineorumque promonthoriis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis,

aquarumque decursibus, molendinis et eorum locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibusque, quovis nominis vocabulo vocitatis, ab omni Censuum, Taxarum et contributionum nostrarum tam ordinariarum, quam extraordinariarum solutione servitiorum quorumlibet plebeorum et civilium exhibitione; seminaturas item allodiaturas et agricolationes, ac alias quaslibet *haereditates ipsorum* ad easdem Domos juste et legitime tentas et possessas, a Decimarum, nonarum et capetiarum ac aliarum quarumlibet datiarum pensione eximendas supportandas et *Boeronandas* duximus; administranda videlicet et prestanda quae ad arcem nostram praedictam Fogarasiensem de iure et ab antiqua consuetudine recepta, ab ipsis heredibusque et posteritatibusque ipsorum ac *colonis in Boeronatu eorum* prout eximimus supportamus et Boeronamus per praesentes

Datum in arce nostra fogarasiensi die 20 Februarii Anno Domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo primo.

Susanna Lorantfy mp.

(L. S.)

(A se vedé nota la documentulă No. II).

X.

1656, Octobre 9.

George Rakotzi ală II-lea, principele Transilvaniei, la cererea nobilului Comșa Bolovană din Beșimbacă ordonă supușilor săi, persóneloră nobile și nenobile, să se presente cândă voră fi citate înainte lui Stoica Boeriă, Todoră Boeriă și Iaru Șerbană din Beșimbacă Stefană din Dridifă, Stefană Literati și Ilie Literati din Făgărașă, ca să depună marturiă despre ore-cară drepturi ale lui Comșa Bolovană (Mandatum compulsorium principis).

Georgius Rakoezi Dei Gratia Princeps Transylvaniae partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes, etc. Fidelibus Nostris Universis et singulis, Egregiis et Nobilibus pariter etiam

Ignobilibus, ac alterius cujuscunque status, bonae tamen honestaeque famae et conditionis utriusque sexus hominibus ubivis in Ditione Nostra constitutis et commorantibus, Praesentes Nostras visuris Salutem cum favore. Exponitur Nobis in persona Nobilis *Komsa Bolvan* ¹⁾ de Besenbak qualiter ipse medio vestri ratione et praetextu certorum quorundam negotiorum coram declarandorum in praesentia Egregiorum et Nobilium *Sztoyka* et *Todor Boer* ac *Iaru Sorban* de dicta Besenbak, Item *Stephani Dridiffi* alterius *Stephani Literati*, *Heliae Literati* de Fogaras Hominum videlicet nostrorum pro jurium suorum tuitione ac defensione, quasdam fassiones et attestations celebrari facere vellent jure admittente. Cum autem veritatis fassio justitiaeque recognitio nemini sit abneganda. Proinde Vobis harum serie committimus et mandamus firmiter ut dum et quando-cunque cum praesentibus simul vel divisim fueritis requisiti statim vos sub oneribus singularum sedecim marcharum gravis ponderis per eos quorum interest seu intererit irremisibiliter exigendarum ad diem et locum per praedictos Exponentes vel hominum eorum ad vos transmittendos Vobis praefigendorum (sic) in praesentiam dictorum hominum nostrorum personaliter accedendo ibique ad fidem vestram Deo debitam qualiscunque Vobis de et super rebus coram interrogandis constiterit certitudo Veritatis suo (mo)do dicere fateri et attestari modis omnibus debeatis et teneamini. Super quibus quidem fassionibus et (at)testationibus vestris, literas tandem per praefatos homines nostros sub sigillis suis fide eorum mediante conscribendas ann(ota)t(is) Exponentibus jurium suorum uberiorem futuram ad cautelam necessarias extra(dari) volumus et iubemus communi (justitia et aequitate sua)dente Secus non facturi. Praesentibus perlectis (exhibentur restitutis). Datum in Civitate nostra Alba Julia die Nona Mensis Octobris Anno Domini Millesimo s quinquagesimo sexto.

L. S.

Lecta Correcta.

(Originalulă pe hărtia, înălțime 19c. 2mm., lățime 31c. 5mm., în archiva d-lui Ar. Densușianu, dosariulă 2340.

(1) Titlulă de «nobilă» ce se dă aici lui Comșa Bolovană arată că boeria lui se confirmase și de principii transilvanii.

Sigilul principelui cu un diametru de 5c. 9mm., imprimat pe chărțiță în ceră roșie, reprezintă la mijloc două scuturi, unul mai mare cu armele Transilvaniei, avându de asupra soarele și semi-luna, iar jos acvila și cele șapte castele. La mijloc în scutul Transilvaniei figurează scutul familiei Racoșescilor divizat în două secțiuni, de asupra : acvila cu aripile întinse privind în stânga, iar de dedesubt : o rotă.

În legenda se pot distinge următoarele caractere : GEORGIV. RAK. CI. D. G. PRINCE. S. TRA. IÆ. PART. REG. HVN. DO. ET. SICCO. adică : Georgivs Rakoci Dci gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes.)

XI.

1657, Mai 26.

Susana Lorantffi, văduva principelui transilvan George Rakotzi I, face recensemintul boerilor și al libertinilor din țera Făgărașului, și confirmă în statul boeresc pe frații Nicolae, Négoe și Stan Ursu din comuna Mărgineni, ordonă să fiă recunoscuți ca boeri adevărați și incontestabili, și le întărește ereditățile lor, saă a patra parte din întregu Boeronatul.

Nos Susanna Lorantffi Serenissimi quondam Domini Georgii Rakoci Principis Transylvaniae, partium Regni Hungariae Domini, et Siculorum Comitiss, ut Relicta Vidua, Memoriae Commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, Quod cum nos statum et Conditionem universorum et singulorum *Boerorum et Libertinorum* nostrorum Districtus *Terrae nostrae Fogaras* Cognoscere volentes, praeteritis diebus ipsis Anni Lustrum¹⁾ indixissemus, tunc inter alios strenui quoque *Nicolaus, Nyagoi et Stan Ursz*²⁾ de Mardsina, coram nobis Comparuerunt supplicantes : Cuius Conditione et iuribus antiquis, quibus hactenus gavis erant, per nos diligenter examinatis et cognitis, quia digni a nobis habiti sunt, quod in *statu Boeronali etiam in posterum permaneant*, id ipsis annuendas et gratiose dandas (sic) duximus, ut *omnibus et singulis iis privilegiis, immunitatibus et praerogativis, quibus ceteri veri indubitati praedicti Districtus huius nostri Fogarasiensis Boerones, ab antiquo usi et gavis sunt*, ipsi quoque praenominati fratres carnales haeredesque ipsorum universi, succesivis semper temporibus,

(1) În documentul No. XXVIII : Armilustrum.

(2) Din această familie se trage Baronul D. Ursu din Transilvania.

uti, frui, et gaudere possint, atque valeant; Et nihilominus pro ampliori erga eosdem *Nicolaum, Nyagoi, et Sztan Ursz, de Mardsina* fratres carnales Boerones munificentiae nostrae Principalis declaratione totalem et integram quartam partem *integri Boeronatus* ipsorum Boeronalem in praedicta possessione Mardsina, in praeallegato Districtu huius nostri Fogaras existentem habitam, in cuius quieto et pacifico Dominio (uti ex literis poenes ipsis habitis intelligimus) etiam progenitores ipsorum, ac ipsi quoque perstitisse, et etiam nunc persistere, literarum solummodo nostrarum superinde emanatarum sibi ipsis dari postulantes perhibentur; simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis, quibuslibet videlicet terrisque scilicet arabilibus, cultis, et incultis agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, silvis, nemoribus, montibus, alpibus, vallibus, quaercetis, salicetis, hortis, dumetis, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, ad eandem quartam partem Boeronatus de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus, ab omni censuum, Taxarum, et contributionum nostrarum tam ordinarum quam extraordinarium solutione servitiorum quorumlibet plebeorum et civilium exhibitione; decimarum, nonarum, capetiarum, et daciarum pensione eximimus in perpetuum supportamus et confirmamus per praesentes novae nostrae Donationisque Titulo. Quocirca vobis spectabili et Magnifico Domino Ioanni Kemény de Gyero Monostor Comitatus Albensis Transilvaniae Comiti, Arcis et Praesidy nostri supremo Capitaneo, etc., Generosis item Egregiis et nobiles, Praefecto constituendo nostro, Bonorum Provisori, ac aliis Arcis huius nostrae Officialibus, Decimatoribus, Nonatoribus, ac quorumlibet Contributionum nostrarum Exactoribus, cunctis etiam aliis quorum interest vel intererit praesentes nostras visuris harum serie Committimus et mandamus firmiter; quatenus Vos quoque Annotatos *Nicolaum Nyagoi et Sztan Ursz de Mardsina* filiosque ipsorum iam natos videlicet *Alexandrum, Lupul, Sorban, Radul, Coman, Nicolai; Radul, Casparum et Vaszilia Nyagoji* nec

non *Nicolaum filium Sztan Ursz*, fratribus carnalibus haeredesque et posteritates ipsorum universos, *pro veris ac indubitatis Boeronibus habere et recognoscere debeatis*, neque eosdem ratione quartae partis *Boeronatus vel haereditatum ipsorum* quarumlibet, ad aliquam Censuum Taxarum et Contributionum nostrarum tam ordinariarum quam extraordinariarum solutionem servitorum quorumlibet plebeorum et civilium exhibitionem, decimarum, Nonarum Cape-tiarum et Datarum pensionem cogere vel compellere aut propterea eosdem haeredesque et posteritates ipsorum universos impedire, turbare, molestare seu quovis modo damnificare minime praesumatis, vel sitis ausi modo aliquali. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante; Quas quidem literas nostras in frequenti sede Fogarasiensi more solito publicari et promulgari volumus atque iubemus. Datum in Arce nostra Fogarasiensi Die vigesima sexta Mensis May, Anno Domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo septimo.

(Transumptulū Tablei regale din 1 Febr. 1847, în archiva d-lui Ar. Densușianu, dosariul Nr. 779—1868.

În transumptū documentulū este descrișă astū-felū :

In quarum literarum inferiori parte a sinistri subscriptum erat : Susanna Loranti m. p. Erantque sigillo antefatae Principissae majori et aulico in cera alba impresso zonaque sericea varii coloris eidem alligata et pendenti communitae patenterque confectae. — In flexura sigilli a dextris talis apparebat scriptura : Praesentes *literae Boeronaes* per Praefectum et Exactorem fiscales ac Requisiteos Albenses Comissarios Illustrissimae Dominae Principissae ad examinanda Boerorum terrae Fogaras iura exmissos revisae, lectae, ac pro personis introscriptis in vigore relictae. — In Fogaras die 27 mens. 7-br. Anno 1671.

In exteriori vero parte haec legebantur : *Iuxta morem solitum et consuetudinem terrae Districtus Fogaras* praesentes *literae Boeronaes* tribus vicibus in facie sedis judiciariae sedriae nobilium Fogaras frequentibus publicatae ac proclamatae sunt nemine contradictore apparente ac in vigore relictae. In Fogaras 16, 7-br. Anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo octavo. — Paulo inferius subscriptum erat : Nicolaus Uzoni sedis praefatae juratus notarius. m. p.)

XII.

1663, Februarie 1.

Michaiu Apafi I, Principele Transilvaniei, la cererea lui Constantinu Radulu Comsa, Stoica Lupulu, Alexandru Radulu și Oprea Ianculu, — confirmă diploma lui Paulu de Thomor din anul 1511, prin care se recunoscuse boeria, ce o căpătase strămoșulu loru Comsa dela Mircea Voivodulu Țerei-Românesci și Banu alu Severinulu.

Nos Michael Apafi Dei gratia Princeps Transilvaniae partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod pro partibus et in personis Nobilium *Constantini Raduly Komsae* quondam *Volkani*, *Stoikae Lupul* quondam alterius *Stoikae*, *Alexandri Raduly* olim alterius *Alexandri* et *Oprae Iankul* quondam *Strese*, *Boeronum filiorum* de *Felső Vist*, exhibitae sunt nobis et praesentatae literae quondam Magnifici Pauli de Thomor castelani et capitanei Arcis Fogaras, in pergameno patenter confectae et emanatae, sigilloque eiusdem in zona rubra sericea pendenti in ceram albam concavam impressivae communitae et roboratae Donationales quibus mediantibus idem quondam Paulus de Thomor praedecessoribus praefatorum Boeronum *officia Boeronatum totalium possessionum Also et Felső Vist*, et medietatis possessionis *Also Arpas*, in districtu *terrae Fogaras* et Comitatu Albensi Transilvaniae existentium habitarem cum omnibus utilitatibus ad easdem pertinentes, et septem decim Giganos tentoriatos *antea etiam possessos* noviter contulisse dignoscatur tenoris infra scripti; supplicanti- bus nobis humilime ut nos easdem litteras omniaque et singula in eisdem contenta ratas, gratas, et accepta habentes pro eisdem et haeredibus universis benigne confirmare, nostrumque illis consensum benevolum pariter et assensum praebere dignaremur, quarum tenor talis est.

(Aici urmĂzĂ documentulu publicatu sub N-rulu I.)

Nos itaque praemissa supplicatione annotatorum Constantini Ra-

duly Komsae, Stoicae Lupul, Alexandri Raduly et Opraе Iankul Boeronum nobis modo quo supra porrecta faventer exaudita et elementer admissa praescriptas Literas novas donationales non abrasas non concellatas nec in aliqua sui parte suspectas sed omni prorsus vitio et suspicione carentes praesentis litteris nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augumento variationeque aliquali insertas et inscriptas, quo ad omnes earum continentium clausulas articulos et puncta, eatenus quatenus eaedem rite et legitime existunt emanate viribus earum veritas suffragatur ratas, gratas et accepta hab... acceptavimus, approbavimus ratificavimus ac pro eisdem Constantino Radulio Komsa, Stoika Lupulo, Alexandro aliter Radulio et Opra Iankul Boeronibus, haeredibusque, et posteritatibus eorum univerrsis, gratiose confirmavimus nostrum illis consensum praebuimus prout acceptamus approbamus ratificamus et confirmamus nostrumque illis benevolum pariter et assensum praebemus salvo jure alieno, harum nostrarum pendentis et autentici sigilli nostri munimine roboratarum, vigore et testimonio literarum mediante.

Datum in civitate nostra Segesvár die prima mensis Februarii, Anno Domini Milesimo sexcentesimo sexagesimo tertio.

Michael Apafy.

Ioannes Bethlen Cancellarius.

m.p.

(L. S.)

(Copia legalisată de notarulă Gundhardt din Sibiŭ în archiva d-lui Ar. Densușianu.

Certificarea conformității :

Collationirt und mit dem mir vorgewiesenen ungestempelten Originale, wörtlich gleichlautend befunden. Hermannstadt den zweiundzwanzigsten Januar 1800 sechszig vier.

Friedrich Gundhardt m.p.

k. k. öff. Notar für den Gerichtsprengel
Hermannstadt in Siebenbürgen).

(L. S.)

XIII.

1664, Innio 17.

Ana Bornemisza, soția Principelui transilvană Michaiu Apafi I, confirmă în statulă boerescă pe Șandru Pandrea pe Stanciulă și pe Stoica din comuna Margine, sub condițiune ca dinșii în conformitate cu *vechia consvetudine* să facă servicie militare equestre la castelulă Făgărașului.

Nos Anna Bornemisza Dei Gratia Principissa Transilvaniae, partium Regni Hungariae Domina et Siculorum Comitissa etc. Adgjuk tudtára mindeneknek az kiknek illik ez mi levelünknek rendi szerént, hogj mi Fogaras várának elötünk lévő boldogh emlékezetü Urainak ditséretes tselekedeteket akarván követni, kik az ő allatok lévőeknek sziveket adományokal hozzájok édesgetvéu szolgálattjokra alkamatosokká tötték; minek okáért vitézľo Udvarhely Gjörgj megh hit hivünket töb melléje rendeltetet hiveinkel edggjüt Fogaras földére küldöttük a' végre hogy az ott valo *Boérságot* szorgalmatosan fel czirkálván, az kik mind szeméjlekre és értékekre nézve alkamatosoknak íteltetnek az *Boérságra* és arrol valo igazságok is megh világosodnak tehát mi is őket abban megh hagjnök. Melljek közzül valonak íteltetven Mardsinai *Sandru Pandré* is *Stantsullal* és *Sztoj-kával* maga égj testvér Eotseivel jarulván ehez megh irt hiveinknek alazatos törekedések őket magok szeméjlekben *Boerokká tettük* és ugjan Mardsinán harmađrésű *Boérságnak*, töb attjok fiaival egggjüt túllük mind eddigh, bekességesen biratot hatod részet *Ona Ianosné* és *Ionás Grántsa* hazainak szomszedságiban lévő hazával edggjüt és hozzá tartozo minden művelt és miveletlen szánto földelivel mezeivel kaszáló réteivel erdeivel foljo és halászo vizeivel hegjeivel völgyeivel berkeivel havasaival malmaival és azoknak heljeivel valamelljek eleitül fogva igaz utan ahoz birattanak azon *Boéri szabadságban* megh hagj . . . , és ujolag minden adozás dézma, adas és egjéb szédéstül védéstül üressé tettük és *megh nemesítettük az mint hogj Boérrá tessük* és megh irt *Eöröksegit* szabadságban megh hadgyuk ujolagh megh nemesittjük ez kezünk írása és függő petsétünkkel megh erősit

két (sic) levelünk által meljlyet attunk meg emlitet *Sándru Pándré-nak Sztansulnak és Stojkának* égj testvér Eötseivel edgjüt és nekiek minden fiui ágon lévő maradekjoknak megh masohhatatlanul ugy mind az által hogj ök is *az réghi szokás szerént Fogarasi Varunk-hoz tartozando szolgalttjokat jo köntösökkel paripával és fegyverekkel fel lévén ruháztatva nekünk, maradekinknak és Fogaras várának következendö Urainak tartozzanak praestalni.* Datum in Civitate nostra Alba Julia, die decima septima Mensis Juny, Anno Domini Millesimo sexcentesimo sexagesimo quarto.

T r a d u c ți u n e.

Noi Ana Bornemisza din grația lui Dumnezeu Princesa Transilvaniei, Dómna părților țerei unguresei și Contesa Secuilorö. Facemü cunoscutä tuturorü cărorä se cuvine prin acéstä carte a nösträ, că voindü noi sä urinämu laudabilele fapte ale predecesorilorü nöștri de fericitä memoriä Domnii ai castelului Făgărașü, cari prin donațiuni și-au atrasü inimile supușilorü sei și i-au înduplecätü la servicie, din care cäusä am trimisü în țera Făgărașului pe credinciosulü nostru nobilulü George Udvarhely dimpreună cu mai mulți credincioși de ai nöștri lingä dînsulü, *ca sä examineze cu diligentä pe Boerimea de acolo*, și aceia, cari se vorü judeca apți pentru Boeriä, atätü in privința persönei cätü și a averii, și ale cărorü drepturi vorü fi lämurite in acésta privință, pe aceia sä-i läsamü și noi totü in aceeași stare (1). Dintre cari judecändu-se căpabili *Şandru Pandrea* cu *Stanciulü* și *Stoica*, asociändu-se la acesta și unü frate alü seü mai micü, pe aceștia in urma umilitei intervențiunii a credinciosilorü nöștri susü amintiți, *i-am făcutü Boeri* in persönele lorü, și le întärimü a șesa parte din terțialitatea Boeronatului Margine, ce

(1) Despre drepturile principesei Bornemisza asupra țerei Făgărașului aflämü in legile Transilvaniei următorulü artielu :

«Castelulü Făgărașului cu pertinentțiile sale l'amü împignoratü grațiosei nöstre Dómne Märiei Sale ilustrei Ana Bornemisza și copiilorü Märiei Sale pentru suma de 80,000 fiorini, cu aceeași libertate cu care a fostü și pinä acumü. *Nobilimea din țera Făgărașului* sä fă datöre a face servicie la castelü säu unde i se va ordona. Iar' trimiterea orü netrimitera la resbelü sä rămänü in dispozițiunea Märiei Sale». *Compilatae Constitutiones Regni Transilvaniae. Pars IV. Tit. XII. Art. IV.*

aŭ stăpănit'o ei pînă acum în pace cu feciorii mai multorŭ părinți, dimpreună cu casa, care se află în vecinătate cu casele femeii lui Ionŭ Onea și a lui Ionașŭ Grancea, cu tôte pămînturile de arătură, cultivate și necultivate, cu cîmpuri, fênațe și locuri de pășune, cu păduri, riuri, pescării, déluri, văi, tufișuri și munți, cu mori și locurile lorŭ, câte le aŭ stăpănitŭ ei pe cale dréptă dela strămoși ca parte din boeronatulŭ susŭ amintitŭ; *le amŭ lăsatŭ libertatea de boeri și i-amŭ liberatŭ de tôte dările, dijmele, contribuțiunile și alte colecte, și i-amŭ nobilitatŭ, adecă îi facemŭ Boeri*, le lăsamŭ în libertate moșiile (verbalŭ : ereditățile) lorŭ susŭ amintite și le nobilitămŭ de nou prin acéstă carte a noastră întărită cu subsemnătura mînei năstre și cu sigilulŭ nostru pendentŭ, care amŭ dat'o irevocabilŭ amintitulŭ Șandru Pandrea, lui Stanciulŭ și lui Stoica și fratelulŭ seŭ mai micŭ și tuturorŭ descendențilorŭ seŭ în liniă bărbătéscă, astŭ-felŭ că și dinșii *în conformitate cu vechia consvetudine* să fiă obligați a ne presta atătŭ nouă câtŭ și descendențilorŭ noștri și viitorilorŭ Domni ai castelului Făgărașŭ, serviciile cu cari sunt datorii la castelulŭ Făgărașului, *fiindŭ prevăduți cu veștminte, cu cai de călăritŭ și cu arme bune*. Dată în cetatea noastră Alba Julia în 17 ale lunii lui Iunie, Anulŭ Domnului o miă șese sute șese-șeci și patru.

(Transumptulŭ Tablei regale din 21 Februarie 1847 în archiva d-lui Ar. Densușianu, dosariulŭ No. 779.

În transumptŭ, documentulŭ este descrisŭ astŭ-felŭ :

In quarum literarum inferiori parte subscriptum erat : Anna Bornemisza m.p. Erantque sigillo antefatae Principissae majori et aulico in capsula lignea super cera rubra ductili impresso zonaque sericea viridis coloris eidem alligata et pendenti communitae patenterque confectae. In exteriori vero parte talis erat scriptura : Praesentes hasce *litteras Boeronaes* cum exemptione ab Illustrissima D.D. Principissa pro partibus et in personis intro *Sandru Păndre* in sedibus iudicialibus proclama ac more solito publica sedis iudicialiae praefatae notarium nemine contradictore apparente. Datum in Fogaras Anno Domini Millesimo sexcentesimo sexagesimo to, paulo post inferius notarius Nicolaus Uzoni m.p.)

XIV.

1677, Iulie 5.

Tribunalul boerescă din Făgăraș (Boéri Szék, Sedria Boernalis) compusă din castelanul Șerbană Diacă dela Săsciori și optă Boeri jurați, judecă procesul lui Comșa Gușă Aldea și al lui Bărbătă Ieli Dărăbantă cu Bărbătă din Poșorta, pentru proprietate la muntele Langa.

Mi Fogarasi Vdvarbiro, Szeszcsori *Serbán Deak*. Hites Assessor *Boerok* Dragusi *Raduly Kodre*, Ludisori *Dragomir Boer*, Mardsinai *Miklos Gránca*, Mandrai *Mitre Kokan*, Sinkai *Berssan Boer*, es *Sztanilla Sztrimbuly*, Illyeni *Komán Piro*, Voilai *Nyagoe Boer*, Adgyuk Tudtára mindeneknek a kiknek illik ez mi levelünknek rendiben, Quod in Anno 1677 die 5-ta Iuly perelvén Posoritza *Komsa Gusel Alges* es *Barbát Ieli* (sic) *Darabant* : tamquam Actor, ugyan Posoriczai *Barbát* rész Popullal (sic), kegyelmes Aszszonyunk ev Nagysaga mostani Iobbagyaval, ki annak előtte Actor leven deponáltatott, most tamquam I-vel (1), kik Actiojátak így kezdik el. Azert kellett az Fogarasi Udvarbiro uram ev kegyelme Pecsetyivel az I-tt ide Törvényre ideznünk, hogy vagyon ezen az mi határunkan egy Langa nevű Havas, mely mindenkor az I-vel meg osztva vólt Felé ötött illetvén, fele pedig minket, nem tudgyuk pedig mi októl viseltétvén, Havasunkra potentia mediante maga authoritasából hirünk akarátunk ellen réá menvén Tizenkét Berbecsünket Tisztünknekis hire nélkül elhajtotta, maga Iuhai között tartotta egy hetig kiket semi képpen kezéből kiadni nem akarván kételenítettünk udvarbiro uramat eő kegyelmet erette busittani mint *Plajasunkat* s udvarbirankat, kiknek hirt adván hogy mind ket reszről valo igassagunk eln cesealvdgyék (sic) mindenik reszről tizenkét Berbecseinket *Plajassa* által ő kegyelme törvényig le hajtotta nagy kárral forogván, Aszt kivannyuk si etiam juris erit méltó okat adgya kárassittatasunknak, ha pedig nem adhatya Birsagban maradgyon érette az mi marhainknak fel szabadulásával. I : replicat et dicit, Egeszen

(1) Prescurtare în locă de Inctus (Incusatus).

az a Langa nevü Havas Tetejeig mind enyim s ti pedig hirem akaratom nélkül hajtottatok az en Havasamra juhaitakat (a)zert cselekedtem kíván . . . ez irant kit kész vagyok meg is bizonyítani hogy azon Langa nevü Havasnak a Teteje enyim vólt, maigis enim miért kellett hát oda hajtonatok marhaitakat. Exmittuntur ambae Partes. Post Comportationem Testium ambarum Partium Deliberatum est. Mivel az Inctus minden bizonyosságiban meg fogyotkozot sótt az világon constal. az meg nevezett Langa nevü Havasnak Fele része mely *Faczánakis* mondatik, mindenkor s mostanis az Actorokat illetve s maigis az ő Marhajak legeltetödet s legeltetödik mostis rajta s Berbecseketicis ugyan azon magok helyekről s Havasakról hajtotta el az I. Teczet azért az ev Nagysága *Boeri Szekinek* az Potentiaért convincaltassek in Flor. 12 || , az Actoroknak Berbecsei pedig szabadullynak fel, ennek utanna pedig haborgotasok ne legyen egyik részről is sub Poena Flor. 12 || , mely irremissibiliter exequaltassek az violans Felen. — Mely dolog mi előttünk így decidalodvan annokokáért adgyuk miis ez mi levelünket s Sententiankat rolla Szekünk pecseti és hites Notariusunk keze írása alatt fide mediánte. In Fogaras Die et Anno ut Supra.

(Transumptulü Capitulułü din Alba Julia dela 2 Febr. 1733, în archiva d-lui Ar. Densușianu, dosarulü comuna Poșorta.

Capitululü descrie documentulü în modulü următorü :

Et subscriptum erat Legenti obversa facie a sinistra Szeszcsori Serbán m.p., a dextra verò earundem margine Extradatum per me Juratum Notarium Sedriae Boeronum Gregorium Bán m.p. erantque Sigillis eorundem super cera rubra hispanica, in medio autem loco, Sigilo Boeronum consveto, super cera fiava molli impressivè communitae et roboratae patenterque in simplici pappiro confectae et emanatae).

XV.

1678, Iunie 23.

Michaiü Apafi I principele Transilvaniei donézä Voivoduluï Tereï-Românesci Constantinü Basarabä Brancovenulü comuna Sâmbăta-de-susü din Tera Făgărașului.

Nos Michael Apafi Dei Gratia Princeps Transilvaniae, Partium Regni Hungariae Dominus, et Siculorum Comes : Memoriae Comendamus tenore Praesentium, Significantes quibus expedit universis, et singulis, quod Nos tum ad dignam requisitionem *Serenissimi Principis, et Valachiae Transalpinæ Vajvodæ Constantini Bassaraba à Brankovan*, quam verò ad nonnulorum Consiliariorum singularem nobis propterea factam intercessionem, tum verò Provinciae nostrae in omnibus rerum, et temporum occurrentiis, rebusque ipsi praelaudati *Valachiae Transalpinæ Vajvodæ et in nostro Principatu S. R. I. Comiti*, tamquam nostro vicino conceditis, cum promptissima dextertate, et laudabili solertiâ exhibuit; Eundem non dubitantes in posterum etiam ipsum contestaturum; Iobbagiones igitur totius et integrae Possessionis nostrae Felső Szambathfalva, in Districtu nostro *Terræ Fogaras Comitatus Albensi Transilvaniae* existente, unâ cum territoriis, sylvis, et montibus ad eandem Possessionem spectantes, et concernentes; quae Territoria vicinantur ab occidente cum Territorio Possessionis nostrae Dragus, ubi Rivulus Váll. . Poduluj sic nuncupatus, Sylvae vero incipiendo per *Pereu Szemnelor*, indè sursùm *Piatra Rosiae*, Montes autem cacumen Montium distingvit, à Sylvis Dragusiensium, et Monte Alsó Vistiensium Boeronum; ab oriente vicinantur cum Territoriis Posorita, et Lésza; totam hanc Possessionem cum ibidem de praesenti inventis, et hinc in *Valachiam fugitivis nostris Iobbagyonibus*, quos ad sua Loca per Industriam ejusdem praelaudati Vajvodæ reductos, Eidem, tamquam in hocce nostro Principatu S. R. I. Comiti *Constandini Bassaraba à Bránkován*, Haeredibusque verò, et Posteritatibus ac etiam Legatariis suis utriusque sexus universis, memoratam, et cum vicinitatibus declaratam integram Possessionem, unâ cum Iobbagyonibus, eorumque filiis, absque omni fisci nostri praejudicio donamus conferimus auctoritate nostra Principali iure irrevocabili, et ab omnibus vecturarum praestationibus eosdem saepedictae Possessionis Iobbagyones eximimus, et immunitamus; Quocirca vobis fidelibus nostris Spectabilibus, Magnificis, Generosis, et Egregiis Arcibus nostrae, Districtusque Terræ Fogaras Capitaneo Supremo Paulo Intzédi de Várád, Bonorum nostrorum Praefecto, Tabulae nostrae Ju-

dicariae Jurassori, et Decimarum fiscalium Vice Arendatori *Servatio Thalaba* de Szesztor, Bonorum nostrorum Fogarasiensium Provisori cunctis etiam aliis, quorum interest, seu interit modernis et futuris cujuscunque gradus, status, et conditionis hominibus, ubivis in Ditione nostra constitutis, Praesentes nostras visuris, harum serie committimus, et mandamus firmiter, quatenus Vos praeaudato Serenissimo Principi et S. R. I. Comiti *Constandino Bassaraba à (Brán)-kován*, ipsiusque Haeredibus ac Posteritatibus, et etiam Legatariis utriusque (sexus) universis, modis, et conditionibus praemissis reale, et . . . mum Dominium super nominatis Jobbagyonibus, eorumque filiis, cum vicinitatibus declaratae Possessionis Felső Szombathfalvae habere agnoscatis, ac si iidem omnes, vel aliquis in praedictum ejusdem Principis *Constandini Bassaraba à Brankovan*, vel Haeredum, et Posteritatum, ac etiam Legatariorum suorum utriusque sexus universis clàm aufugere contingat, ad requisitionem, et repetitionem Eorundem, Eidem, vel Legatariis suis reddere, et restituere modis omnibus debeatis, et teneamini, nec cum vecturarum praestationibus Jobbagyones saepedictae Possessionis Felső Szombathfalvae aggravare praesumatis vel ausi sitis, sed in superius declaratam immunitatem observetis secus non facturi. Praesentibus perlectis Exhibenti restituti. Datum in Arce nostra Fogaras Die vigesima tertia Mensis Junii, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo octavo.

M. Apafi m.p.

(L. S.)

In dorso Earundem sequentia legebantur:

Exhibitae tribus in Sedibus Judiciariis Nobilium s . . . frequentibus praescriptae Literae Donationales nomine, et in persona introscripti Serenissimi Principis Constantini Bassaraba à Brankován lectae publicatae ab omnibus quorum interest, approbatae, acceptatae, ac in suo vigore ne(m)ine contradicente relictae; Extradatae vero Die quarta Mens . . . mbris, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo octavo per Stephanum Lészai Juratum notarium sedis praefatae. m p.

Praesentes Literae Boeronaes Donationales per nos Commissarios Illustrissimae Dominae Principissae, Praefectum nempe, et Exac-

torem fiscales, ac Requisiteores Albenses ad examinanda Boeronum Jura exmissos, revisae, ac in vigore relictæ. In Făgaras Die 11-a Martii Anno 1679.

(Copiă legalisată în an. 1781 de secretarii Brașovului, în archiva d-lui Ar. Denșianu).

Certificarea legalisării :

Praesentem Copiam vero suo originali in omnibus conformem, cum eoque consonam esse inventam hisce fidem facimus. Sign. Coronae d. 12-a Iunii 1781.

(L. S.) Lucas Rausz m.p.
Juratus Secretarius Coronensis.

(L. S.) Ioh. Tartler.
Secret. Coronensis.)

XVI.

1690, Iuliū 20.

Tribunalulū superiorū alū Făgărașului împărtesce averea ereditară remasă după decedații: Radulū Comșa, Stanciulū Comșa, Popa Bucurū și Oprea Comșa din Arpașul-de-josū și hotăresce, că moscenitoriulū, care va viola sentența să plătescă o amendă de 66 fiorini ung. din cari jumătate să fiă a judecătorilorū și arbitrilorū, iar cea-l'altă jumătate a părții care va sta pe lângă sentență.

Mii Fejervármegyében Fogarasban.
 Felső Széknek hüttös A(ssessorai Uzoni Mi)klos,
 Gab(or Deák és)Leszai Istvan ezen széknek. Notariussa. Ad-
 gyuk Tudtára . . . (mi)ndeneknek az kiknek (leve)lünknek
 rendiben. Quod in Anno proximi (sic) pr.
 fogvau lévén Controversiajok azon Nemes Fog felsőb
 széken, Also Arpáson lakot néhai *Radul Comsa, Sztancsul Comsa,*
 és *Popa Bukur* fiainak. Item *Opra Comsa* léánjának *Sztankának,*
 elejektől réajok maradott *ös földek* végett. Melljet ezen Nemes Fo-
 garasi Felső Széke. külomben ell nem igazithatvan, minket xe-

pediált azon nemes Szék hogy köztök való minden földek veget való Controversiajokat dirimalván Controversiajokat el igazitanok. Mi is azért an. et die supranotatis megh indulvan innen Fogarasbol Also Arpásra el menvén egjikénél azon Pereseknek ugy mint : *Radul Comsa* házána megh szálván, az egész Attjafiakot előhivattuk. Es rendesnek iteltük, hogy elsőbbenis minden *ös földeket* regisztrálván, mellyik Attjafi micsoda jussal birja regisztráljuk. Ha valamelyik föld végett meg nem alkhatnak, ad faciem loci ki menvén, az Controversiajokat complanalyuk. Melly földeknek seriessét az Attjafiak közönsegesen a falu Veny-vel együtt jelen lévő, e szerint attak ki.

.

A. 6) Keresesori ut mellett, ugj a Roina mellet Bukur Olja, és Arpasi Miklos szomszedságában cap. cub. 4 ||. Ezt negy reszre osztottak fel az Attjafiak. negyed részit *Opra Comsa* Léanya *Zestrában birja*.

.

A. 10) Az also Orszagh utjánál Opra Robul, es Radul Mehera szomszedságában cap. Cub. 3 ||. negy reszre fel volt osztva. Ennek negyed részit Opra Comsa, Radul Comsának kötötte hogy *holta utan Comendat csináljon nékije*.

.

A. 15) Az Patakon innet az part alatt Raduj Lyánkej, es Radul Olarul szomszedságában egy rétt Radul Comsa *irtotta*; Maradekinak kezében hagyatott.

.

Anno 1689, die vero 20 Juny. Deliberatum est hoc modo. Teczet közönsegesen minékünk, mivel ez Registrált földek egy nehany reszben szakattak és egy nehany karban forognak : Mert az első karban lévőek melljek vadnak sub litera A. állanak abban, mellyek egy mas közt fel osztották; s mais birjak de praesenti. Jol lehet ke-
teöben vagy haromban praetendallják hogy nemelyik közülök hogy maga sovány részét mas atyafinak jobb resz földivel el cserelte volna mellyek is sub litera B. vagynak, de mi ez iránt iteltük, hogy ha külömben megh nem álhatnak, *falu veneiböl és az Boerokból is pro*

Testimonio kiveven nemellyekkel magok huztak nyilat az földre, és kinek mi hol jutt legyen Contentus vele. Második karban levő földek mellyek sub litera C. vagynak azok, mellyeket *az Comendáért legált volt* Opra Comsa Radul Comsanak és fiainak; Decernaltuk, azért hogy ezeket Radul Comsa. ai hütökkel verificallyák es tegyék magoké. Harmadik karban levő földek sub litera D. azok kiket Radul Com(sa) idegeniektől rehabéált. Mely földekről tettünk ilyen iteletet hogy az Radul Comsa nagjobbik fia. se juramento comproballya hogy ezen Regestumban be iratott mód szerint annyiban rehabealta edes Attyok, azon foldeket Jurálván tartoznak, az Sztancsul Comsa, es Popa Bukur, fiai magok részekre haramlo pénzt es Gabonat meghfordítani Radul Comsa fiainak; Meljlet ök is tartoznak fel venni, és azon földeket közre bocsatván falu *Venci, és Bóérok* jelen létében fel osztani. Az Popa Bukur es Sztancsul Comsa fiaival együtt. Negyedik karban levő földek sub L. E. Opra Comsa leányanak Sztánkanak Zesztrában adott földek: mellyek közöttök hagyattattak s a melljel ha bene Contentuma nem akar lenni via Juris keresse, az Atyafiakat Törvénnjel, s ha mit Jtélnek legjen Contentálo. Ötödik Az faluban levő *Örökségek* véget Contractusok lévén, az helyben hagjatott; birja kiki a faluban levő fundusit. Ha valamellyik fel penigh ez Deliberationkot violálni akarná, és ehez nem akarná magát tartani ez három atyafiak közzül ugymint: Radul Comsa, Popa Bukur és Sztancsul Comsa fiai közzül *maradjon in hungar. fl. 66. Meljnek fele ez Controversiát eligazító Biráké és Arbitereké, fele pedig az meghalló feleké* legyen mellyet csak egy szolgabiro által is exequaltathassanak az Birák és az meghalló felek az meg nem álló felen. Egyeb adományokat ha mit praetendálnak egy mashoz procedant via juris egj mas ellen. Az mostan bevetett. rehabealt földökből kiki gobonáját vegje ki. a masikehoz ne njuljon, nisi depositis deponendis sub praespecificata poena. Eodem Anno et die juxta Deliberatum Juramenti quibus impositum erat de omnibus iis quae Juramento debebant finire (sic). Mely dolognak meg állásara eök is kezeknek bé adasaval obligalak magokat, kiről irtuk és attuk mis ez mi

kezünk irása; és szokott pecsetünk alat költ fide nostra mediante irattatott levelünket. Datum in Fogaras Die 20 July Anno 1690

Correcta per Eosdem Jdem Regii.

Uzoni Miklos m. p.

(L. S.)

Lészai Istvan

Fogarasi felső széknek hütös Notariusa m. p.

(L. S.)

és Gabor Deák

ez Fogaras felsőszekein hütös Assessor m.p.

(L. S.)

T r a d u c ți u n e.

Noi Nicolae Uzoni și Gavrilă Diacū, asesori jurați la tribunalul superiorū în Făgărașū, comitatulū Albei; și Stefanū Leszai notariulū. acestui tribunalū. Facemū cunoscutū tuturorū, căroră se cuvine, prin acēstă carte a noastră, că feciorii decedaților *Radu Comșa, Stanciulū Comșa și Popa Bucurū*, precumū și Stanca fata lui *Oprea Comșa* din Arpașulū-de-josū, avēndū procesū in anulū trecutū înaintea acestui tribunalū superiorū, pentru *pămînturile ereditare*, ce le-aū remasū dela părinti, și acestū nobilū tribunalū superiorū alū Făgărașului ne putēndū regula acēstă controversă, ne-aū trimisū pe noi ca să facemū să inceteze neînțelegerile dintre dinșii pentru tōte pămînturile și să regulămū controversa. Din care causă, amū și plecatū de aici din Făgărașū in anulū și ziua mai susū arătată, și mergēndū la Arpașulū-de-josū, amū trasū la una din părțile litigante, adecă la casa lui *Radulū Comșa*, și am citatū înaintea noastră tōte rudele. Și amū aflatū cu cale să înregistrămū mai întâiū tōte *pămînturile ereditare* și să însemnāmū cu ce dreptū le stăpānescō fie-care rudă. Iar dacā in privința vre-unui pāmîntū nu s'arū putē înțelege între dinșii, să mergemū la fața locului și să complauāmū neînțelegerile. Aflāndū-se de fața tōte rudele dimpreună cu bătrāni satului, ne-aū arētātū seria pāmînturilorū dupā cumū urmēzā :

(Se specifică apoi tōte pāmînturile familiare sub literele A. B. C. D și E, din cari notāmū aici nu mai trei a cărorū posesiune se întemeiează pe trei titlari diferite).

A. 6). Lingă calea Cărțișorei și lingă Rovina in vecinătatea lui

Bucurū Olea și a lui Nicolae Arpasi de 4 galete. Rudele au împărțitū acestū pământū în 4 părți. A patra parte o stăpănesce fata lui Oprea Comșa *ca zestre*.

A. 10). La drumulū (erei din josū, în vecinătatea lui Oprea Robulū și a lui Radulū Mehera, de 3 gălete, împărțitū în 4 părți. A patra parte a lăsat'o Oprea Comșa lui Radulū Comșa, ca după mörte să-i facă *comîndare*.

A. 15). Unū finațū dincöce de pirău sub țermure, în vecinătatea lui Radu Lianchi și a lui Radu Olarulū; *l'a curățitū* (adecă : a exstirpatū pădurea) Radulū Comșa și l'amū lăsatū în mâniale succesorilorū sei.

În anulū 1689 și în ziua de 20 Iuniū amū hotărītū în acestū modū. Toți impreună amū aflatū cu cale, că de öră-ce pământurile înregistrate sunt împărțite în câte-va părți și se află sub câte-va categorii, și de öră-ce în prima categorie sub litera A sunt pământurile pe cari le-au împărțitū ei între ei și le stăpănescū și astă-đi, deși în ce privesce doue sau trei pământuri dinșii pretindū că unii din ei și-au schimbatū partea sa mai slabă de pământū cu partea mai bună a celei-l'alte rude, cari pământuri se află însemnate sub litera B, dar noi amū judecatū în privința acestora, că dacă nu potū remăné ast-fel, atunci să ȳea lîngă dinșii ca mărturia câțiva bătrâni și boeri din satū și să tragă sorți pe pământuri, și fie-care să fiă mulțumitū cu ce i se va cuveni. Pământurile din categoria a doua sub litera C sunt acele pe cari le-a lăsatū Oprea Comșa lui Radulū Comșa și la feciorii lui, pentru ca să-i facă comîndare. În privința acestora amū hotărītū, că feciorii lui. Radulū Comșa să verifice cu jurămintū aceste pământuri și să fiă ale lorū. Pământurile din categoria a treia sub litera D sunt acele, pe cari le a scosū Radulū Comșa dela străini. În privința acestora amū judecatū, că feciorulū mai mare alū lui Radulū Comșa să probeze cu jurămintū că părinții sei au scosū pământurile cu aceiași sumă după cumū sunt trecute în inventarulū acesta și, jurăndū d'nsulū pe pământurile aceste,

feciorii lui Stanciulă Comșa și Popa Bucură să fie datori a întorce la feciorii lui Radulă Comșa banii și bucatele, ce cadu pe partea loră, iar aceștia (feciorii lui Radulă Comșa) să fie datori a primi și a supune pămînturile acele la împărțelă în prezența *betrănilor* și *boerilor* din sată. Pămînturile din categoria a patra sub litera E au fostă date ca zestre la Stanca fata lui Oprea Comșa, pe cari i le-au lăsată ei între ei, și dacă dînsa nu s'ară mulțumi cu ele, să caute pe rude cu procesă pe calea legii și să fie mulțumită cu ce i se va adjudeca. A cincea, în ce privesce *averile ereditare* din sată, existăndă contracte despre ele, amă aprobată să stăpănescă fie-care casa sa din sată. Dacă o parte ore-care ară voi să violeze acăstă sentență a noastră și nu ară voi a se fi né de ea, acea parte din cele trei rude, adică din feciorii lui Radulă Comșa, ai lui Popa Bucură și Stanciulă Comșa, să rămă condamnata la *66 florini unguresci, din cari jumătate să fie a judecătorilor și arbitrilor ce voră regula controversa, iar jumătate a părților, ce voră sta pe lingă sentență, și judecătorii și părțile ce voră persiste, să pótă executa suma acăsta prin ună singură subprefectă de pe partea care nu va sta pe lingă sentență*¹⁾. Pentru alte daruri ce pretindă unii dela alții să procedeze unii în contra altora pe calea legii. Fie-care să-și lea bucatele de pe pămînturile răscompărate cari sunt semănate acumă, și să nu se întindă la partea celui-l'altă

(1) Aici aflămă iarăși o deosebire între dreptulă consvetudinară din Țera Făgărașului și între dreptulă unguresc. Încă pe la anulă 1514, Stefană Werbőczy jurisconsultulă Ungariei constatase, că în Transilvania exista altă dreptă consvetudinară în privința homagiului, — înțelegemă sub homagiă (homagium) prețulă de răscompărare pentru ună omă ucisă (pretium hominis perempti) și amenda ce trebuia să o plătescă acela, care fără motiivă legală începea de nouă ună procesă deja terminată (marcae homagiales). În Ungaria homagiulă unui nobilă era 200 florini unguresci. «Transilvănenii însă, dice Werbőczy, s'au îndatinată să-și plătescă homagele cu 66 florini.» Dar de ce Transilvănenii este vorba aici? Homagiulă Să cu iloră din Transilvania era de 25 florini, acăsta nă-o spune însuși Werbőczy (horum homagia viginti et quinque florenis compensantur). Homagiulă Sașiloră era de 40 florini (Statutum est ut talis occisi Homagium quadraginta florenis redimatur). Așa dar homagiulă sașă amenda de 66 florini nu se afla nici în dreptulă particulară ală Unguriloră, nici în dreptulă Săciloră, și nici în dreptulă statutară ală Sașiloră. Astă felă consvetudinea de a plăti homagiulă cu 66 florini era numai în districtele și comitatele Transilvaniei locuite de Romăni. Mai există încă o deosebire între dreptulă din Țera Făgărașului și dreptulă unguresc. După drep-

de câtu numai depunându amenda specificată mai susu. Totu în același anu și di, părțile ce aveau să presteze jurămintu, au juratū în conformitate cu sentența despre tôte lucrurile ce trebuiau să se hotărăseă prin jurămintu. Și pentru ținerea acestui lucru s'au obligatū și ei prin darea mânilorū, despre care amū scrisū și amū datū și noi acestă carte cu subsemnătura mânilorū nōstre și cu sigilulū nostru usualū, scrisă în puterea credinței nōstre. Dată în Făgărașu în 20 Iulie anulū 1690 etc.

(Originalulū pe hărtiă, în archiva d-lui Ar. Densușianu. În locurile unde documentulū originalū este ruptū, textulū s'a suplinițū după o copiiă făcută în secolulū trecutū. Sigilele sunt imprimate în cēră roșiiă, iar insemnele nu se potū bine distinge).

XVII.

1694, Augustū 3.

Michaiū Apafi II Principele Transilvaniei confirmă prerogativele boeresci ale lui Alexandru Fulicea din comuna Mărgineni, sub condițiune ca dinsulū și succesoriī seī să presteze servicie cu cai și lănci, după cumū este datina celorū-l'alți boeri adevărați din districtulū Făgărașulū.

Nos Michael Apafi Dei Gratia Electus Princeps Transilvaniae etc. Memoriae Commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, Quod cum nihil magis Principalem deceat Celsitudinem quam virtutes quae in Fidelibus suis enitescunt Principali liberalitate et munificentia prosequi ut scilicet qui multa Illustria virtutum specimina peregerunt ad plura majoraque agredientes reddantur alacriores et studiosiores ipsisque praemiis allecti gloriaeque cupiditate impulsī ad ea obeunda quae ipsis clarum nomen sint . . . ritura reddantur alacriores. Edocti itaque tennum *Alexandrum*

dreptulū ungurescū homagiulū și amendele se împărțiau totū-d'a-una în 3 părți, $\frac{2}{3}$ judecătorilorū și $\frac{1}{3}$ părții adverse (in duabus iudici, in tertia vero partibus, in causam attracto solvendis). În Țera Făgărașulū însă amenda se diviséză numai în doue părți și anume, jumăta te judecătorilorū și jumăta te părții adverse. Așa dar sentența de susū ne presentă o particularitate juridică, ce o aflamū numai în ținuturile românesci. A se vedé Werbőczy : Decretum Tripartitum, II. tit. 43. 70. 73. III, tit. 3. 4. — Statuta Jurium municipalium Saxonum in Transilvania. Lib. IV tit. IV. — Elementa Iurisprudentiae hungaricae, Cassoviae. 1804, pag. 402 — 3. 569.

Fulitsa de Mardsina *Boeronem* ab Annis juvenalibus multa et egregia laudis suae specimina in gratiam Principum laudatissimorum piae recordationis Parentum nostrorum Michaelis Apafi primi et Annae Bornemisza Regni hujus Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum variis occasionibus in *officiolatu suo militari* constantes exhibuisse et impendisse ac de praesenti nobis etiam ac Domui nostrae Fogarasiensi in *Officiolatu militari* ipsi demandato fideliter ac alacriter exhibere testatur sed et in posterum pari studio zeloque impendere velle perhibetur. Volentes igitur eum condigno aliquo praemio ex Principali nostra Clementia prosequi *eundem Alexandrum Fulitsa ex Gratia nostra Principali in coetum et numerum Districtus Fogarasiensis Boeronum cooptandum annumerandum aggregandum et adscribendum duximus* prout cooptamus annumeramus aggregamus et adscribimus per praesentes decernentes expresse ut a modo deinceps successivis semper temporibus idem *Alexander Fulitsa* haer et posteritates ipsius utriusque sexus universae *pro veris natis indubitatis Boeronibus habeant ut more aliorum verorum natorum indubitatorum Districtus nostri ac Arcis Fogarasiensis existentium et inservientium Boeronum nostrorum equis ac frameis* ¹⁾ *ad id aptis et convenientibus inservire debeant et sint adstricti.* Animo deliberato et ex certa scientia liberalitateque nostra Principali memorato *Alexandro Fulicsa* haeredibusque et posteritatibus utriusque sexus universis hasce *litteras nostras Boeronaes* gratiose dedimus donavimus et contulimus annuentes et concedentes ut ipsi *more aliorum verorum natorum indubitatorumque Boeronum* in Districta nostro Fogarasiensi utentium quomocumque de jure et *ab antiqua consuetudine* utuntur fruuntur et gaudent perpetuo uti frui et gaudere possint ac valeant, et nihilo minus pro ampliori benignitatis munificentiaeque nostrae Principalis declaratione fundum ejusdem ac domum super eo exstructam in possessione Mardsina vicinitalibusque domorum providi *Alexandri Boer* ab una ac *Iohannis Uretya* partibus ab altera

(1) Du Cange explică «*framea*» prin *spadă* (Gladius ex utraque parte acutus, idem est et romphea. Gloss. med. et inf. latinetatis III pag. 389); iar Littré o declară a fi fost un specie de lance (Framée, arme des anciens Francs, qui était une espèce de lance à fer très-long). Dict. de la lang. fr. 1863 pag. 1765.

in Districtu terrae Fogarasiensis Comitatus Albensis Transilvaniae existentem habitum simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibus terris scilicet arabilibus cultis et incultis agris pratis pascuis campis foenetis silvis nemoribus montibus alpibus vallibus aquis item fluviis piscinis piscaturis aquarumque decursibus, moleninis et eorundem locis generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis ad eundem de jure et ab antiquo spectare et pertinere debentibus sub suis veris metis et antiquis limitibus existentem *memorato Alexandro Fulitsa* haeredibusque et posteritatibus utriusque sexus universis benigne dandum conferendum et in perpetuum eximendum supportandum libertandum duximus prout eximimus *Boeronisamus* supportamus et libertamus praesentium per vigorem. Quo circa universis et singulis Spectabilibus Generosis Egregiis nobilibus supremo ac vice Capitaueis modernis et futuris pro tempore constitutis et constituendis Arcis nostrae ac Districtus Fogarasiensis item universorum bonorum nostrorum praefecto ut et Fogarasiensi Provisori nec non dicatoribus decimatoribus connumeratibus et executoribus quarumcunque contributionum jam fati Districtus Fogarasiensis nec non providis judici ac juratis in praetacta Possessione Mardsina commorantibus et residentibus modernis scilicet et futuris pro tempore constitutis et constituendis eorumque vicesgerentibus cunctis etiam aliis quorum interest seu intererit praesentium notitiam habituris harum serie committimus et mandamus firmiter ut vos quoque a modo in posterum praefatum *Alexandrum Fulitsa* ac haeredes et posteritates ipsius utriusque sexus universos ratione praescripti *fundi Boeronalis* ac domus super eo exstructae seminaturarum alodiaturarum et agricolationum suarum quarumlibet ad eundem pertinentium ad nullam omnino censuum taxarum et contributionum nostrarum tam ordinarium quam extraordinarium subsidii que et lucri Camerae nostrae solutionem servitiorum quorumlibet plebeorum et civilium exhibitionem decimarum nonarum et capetiarum pensionem cogere et compellere vel propterea eundem in persona rebusque et bonis ipsius quibusvis impedire turbare molestare seu quovis modo damnificare minime praesumatis nec sitis ausi modo aliquali sed

eundem *fundum Boeronalem* cunctasque ejus appertinentias modo praemisso pro exemptis supportatis libertatis et nobilitatis habere modis omnibus debeatis ac teneamini salvo jure alieno. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restituti. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes Literas nostras pendentes et authentici sigilli nostri munimine roboratas memorato *Alexandro Fulicsa* haeredibusque et posteritatibus ipsius utriusque sexus universis gratiose dandas duximus et concedendas. Datum in castro nostro Radnoth. Die Tertia Mensis Augusty. Anno Domini Millesimo sexcentesimo Nonagesimo quarto.

(Transumptulă Tablei regale din 21 Febr. 1847, în dosariul d-lui Ar. Densușianu No. 779.

În transumptul documentulă e descrisă astă-felă :

In quarum literarum inferiori margine a parte sinistra subscriptum erat Michael Apafi. Erantque sigillo antefati Principis majori et aulico in capsula lignea super cera rubra ductili impresso zonaque sericea varii coloris eidem alligata et pendenti communitae patenterque confectae. In exteriori vero parte talis erat scriptura : Praesentes *litterae Boeronales* nomine et in persona strenui introscripti *Alexandri Fulicsa* de Marcina tribus in Sedibus Judiciariis Nobilium Fogarasiensium frequentibus exhibitae sunt, perlectae, promulgatae et publicatae ab omnibusque quorum interfuit approbatae acceptatae ac in suo vigore nemine contradicente debito cum obsequio relictae. Extradataeque die decima nona Mensis May. Anno Domini Millesimo sexcentesimo nonagesimo sexto. per Stephanum Leszay Jurat. Notarium sedis praefatae.)

XVIII

1696, Martie 27.

Michaiu Apafi II Principele Transilvaniei confirmă în statulă boerescu pe Popa Stanu din comuna Mărgineni sub condițiune ca dinsulă să presteze servicie equestre la castelulă Făgărașului și în alte locuri. Totu o dată îi boeriséză casa și moșiele.

Nos Michael Apafi Dei Gratia Electus Princeps Transilvaniae. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus

expedit universis: Quod nos honorificum habentes respectum Requisitionis spectabilium ac generosorum Dominorum Gregorii de Betlen exercituum Regni Transylvaniae Generalis arcis nostrae et districtus Fogarasiensis sedisque siculicalis Udvarhely Capitanei, Stephani Naláczy de eadem Comitatum Hunyadiensis et de Záránd Comitis supremi Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consilia. fidelitate fidelibusque servitiis honesti ac strenui *Popa Sztan* de Mardsina valachici ritus ibidem sacrificuli quae tam ipse juxta possibilitatis suae exigentiam tam filii partim nobis partim praelibato Domino Stephano Naláczy praestitit et exhibuit sperantes eosdem hac clementia nostra accensos in posterum majora etiam debitae fidelitatis ac servitiorum specimina exhibituros ac pro re nata impensuros. *Praescriptum itaque Popa Sztan ab olim ut perhibetur Boeronali praerogativa gavisum residentiamque Boeronaem possidentem* litteralibus nihilominus instrumentis destitutum injuriaque temporum bellicosorum privatum, rursus *in coetum et numerum verorum natorum indubitatorum Districtus Fogarasiensis Boeronom;* una cum filiis jam natis haeredibusque et posteritatibus utriusque sexus universis ex speciali nostra Gratia adscribendum, adnumerandum et cooptandos (sic) duximus, prout annumeramus, agregamus cooptamus et adscribimus praesentium per vigorem. Decernentes expresse ut a modo deinceps successivis semper temporibus idem *Popa Sztán* haeredesque et posteritates ejus utriusque sexus universi signanter vero filii jam nati servitiisque virilibus apti *pro veris natis et indubitatis Boeronibus habeantur et reputentur.* Omnibusque et singulis iis honoribus gratiis privilegiis immunitatibus libertatibus immunitatibus (sic) ac praerogativis quibus caeteri veri nati et indubitati *hujus Districtus Fogaras Boerones* utuntur fruuntur et gaudent perpetuo uti frui et gaudere valeant atque possint. Ita tamen *ut equis armis vestimentoque optime instructi nobis successoribusque nostris ad arcem Fogaras exhibenda alioque in loco praestanda quaelibet servitia supportare,* notanter, litteras nostras et officialium nostrorum circumferre egros (?) ducere ubicunque simus nos et successores nostri prope adesse omniaque mandata excepta coloniali

servitute exequi debeant ac teneantur. Et nihilominus pro ampliori erga eundem *Popa Sztán* filiosque ejusdem jam natos haeredesque et posteritates eorum declaratione gratiae et munificentiae nostrae fundos ipsorum unum aedificiosum in vicinatatibus ab una providorum *Komán Krája* ac *Juon Popa* jobagionum nostrorum domorum partibus ab altera. Alterum cui hinc providi *Iuon Botá* illinc *Sztan Bocze* domus colonorum nostrorum vicinantur in possessione nostra Mardsina Districtuque Fogarasiensi et Comitatu Albensi Transilvaniae existentes habitos praefertur *Boeronales residentias* ab omni censuum taxarum et contributionum nostrarum tam ordinariarum quam extraordinariarum servitiorum colonialiumque exhibitione, agriculturaliones item allodiaturas seminaturas ac alias quasvis haereditates decinarum nonarum quartarum quintarum capetiarum ac aliarum quarumlibet datiarum pensione, molendinum etiam practicable quod est in antelata possessione Mardsina cui superius *Sztán Bila* inferius pons advicinantur, nec non locum molendini quem *Mihaila Jursu* ac sacellum dictorum incolarum ambiunt. Item alpes *Czigán* ac *Klabucsecz* vulgariter nuncupatas in tertialitate uti perhibetur *jure avitico* eis inservire debentes ac cum aliis possidendas ab antiquo ad praenotatos fundos modo antelato pertinentes sub suis veris metis ac antiquis limitibus aquarumque decursibus a quavis plebea exactione eximimus supportamus libertamus et *Boeronali praerogativa clementer donamus*. Ob respectum inquam alte memoratorum Dominorum ac eo etiam nomine ut annotato Domino Stephano Naláezi: qui amplissimae recordationis Celsissimi Principis Transilvaniae etc. ac Domini Parentis nostri desideratissimi toto Principatus et simul vitae ejus decursu devotissimum contestatissimae fidelitatis ministrum se demonstrans, tam consiliis quam aulae magistri suppremi officio fungens, nobis etiam. . . . Principe parente orbatis semper devotum se praestitit praescripti *Popa Sztán* filiorum unus pro salario inserviat. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes nostras *litteras Boeronales* pendentis majorisque sigilli nostri munimime roboratas memorato *Popa Sztán* haeredibusque et posteritatibus ejus utriusque sexus universis benigne dandas duximus et concedendas. Datum in Arce nostra Fagaras

die vigesima septima mensis Marty Anno Domini Millesimo sexcentesimo Nonagesimo sexto.

(Transumptulū Tablei regale din 1 Febr. 1847 in archiva d-lui Ar. Densușianu, dosarulū No. 779.

In transumptu originalū e descrișă ast-felū :

In quarum litterarum inferiori margine a parte sinistra subscriptum erat Michael Apafi m. p. Erantque sigillo antefati Principis majori et aulico in capsula lignea super cera rubra ductili impresso zonaque sericea varii coloris eidem alligata et pendenti communitae patenterque confectae. In exteriori vero parte talis erat scriptura: Praesentes *litterae Boeronaes* nomine et in persona introscripti *Popa Sztán* de Mardsina tribus in sedibus judiciariis nobilium Fagarasensium frequentioribus exhibitae sunt, perlectae promulgata (sic) et publicatae ab omnibusque quorum interfuit aprobatae acceptatae ac in suo vigore debito cum obsequio nemine contradicente relictae. Extradataeque die decima nonna mensis May Anno Domini Millesimo sexcentesimo nonagesimo sexto, paulo inferius per Stephanum Lészay juratum Notarium sedis praefatae. In flexura sigilli scriptum erat a dextris in margine Protocolo Capituli Albensi insertae et inscriptae 1. febr. An. 1700).

XIX.

1690 — 1726.

O cronică a Făgărașului.

În colecțiunea de documente și manuscrite ale contelui Iosif Kemény, din museulă dela Clujă, ¹⁾ se află și o cronică a Făgărașului, care se începe cu aceste cuvinte: «*Cesară Augustulū edifică în Dacia fortăreța bulgară Făgărașū*».

Contele Kemény face următoarea notiță asupra acestui manuscris: «Acéstă mică cronică — ȕice dinsulū — care se află in archiva fortăreței regale din Făgărașū, a fostū copiată la anulū 1833 de cătră

(1) Tom. XXXI. 4°. No. 1.

căpitanul Roth, comandantele de atunci al fortăreței; iar' eū amū primitū copia prezentă dela D-lū Iosifū Kiss de Zabola, fostū vice-căpitanū alū districtului Făgărașū. Altū-cum se pare, că cronica acēsta a fostū scrisă și compilată în anulū 1690, de oră-ce scrisórea dela începutul croniceī, pînă la anulū 1690 inclusive, se vede a fi mai vechiă decâtū scrisórea care se rapórtă la evenimentele din anulū 1707, și astū-felū e posibilū că numai partea din urmă a croniceī a fostū scrisă pe timpulū evenimentelorū. În câtū privesce valórea internă a croniceī și mai cu sémă începutulū ei, nu putemū afirma nimicū cu siguranță, de oră-ce compilatorulū n'a indicatū nicăiri sorgintea de unde a scosū dînsulū datele cele vechi asupra Făgărașului. Din acēstă causă, ce e dreptū, eū nu potū să garantezū infalibilitatea primelorū șiruri ale Croniceī, dar' trebuie să observū, că afirmațiunea, ce o aflămū la începutulū croniceī, că : *Cesarū Augustulū a ridicatū în Dacia fortăreța bulgară Făgărașū*, este de totū curiósă, și póte că acēsta s'arū puté proba cu istoria și chiarū cu documente. Într'o altă scriere mă voiū încerca să probezū acēsta ¹⁾.

Contele Iosifū Kemény m.p.»

Nu de multū ne căđu la mână o altă cronică a Făgărașului, și anume unū extractū din Analele călugărilor franciscani dela Mănăstirea S-tului Stefanū din Făgărașū, care conține următóarele trei capitule :

«I. De Districtu Fogarasiensi.

«II. De Oppido et Arce Fogarasiensi.

«III. Arx Fogaras seu descriptio arcis in statu anni 1726 existentis.»

Punēndū față în față aceste dóue manuscripte, ne convingemū numai de câtū că ele constitue dóue variante a unei și aceleiași cronice. Deosebirea este numai că cronica contelui Kemény este o traducțiune germană de pe o cronică latină, iar' Analele Franciscanilorū, așa după cumū le avemū astă-đi, aū de basă totū aceeași cro-

(1) Studiulū promisū aici din partea contelui Kemény s'a publicatū în *Magazin für Geschichte, Literatur und alle Denk- und Merkwürdigkeiten Siebenbürgens, Kronstadt, 1844 pag. 175—180*, dar' cronica nu.

nică, dar pe care însă călugării din secolul trecut au mai completat-o cu diferite pasaje, ce ne aparțineau textului primitiv.

Fundamentul ambelor manuscripte este așa dară o cronică latină mai vechiă, scrisă probabil totu de către călugării franciscani din Făgăraș, după cum era usul în evul mediu pe la diferite capitule și convente.

Éta aici textul acestor două variante :

Fogarascher Chronik.

Augustus Caesar erhob das bulgarische Schloss Fogaras in Dacien.

104. Unter Trajano römischen Kayser, wird Fogarass eingenommen und zerstört.

270. Stellen die Römer unter Claudio Caesar Fogaras und Clausenburg wieder her. Das erste wird Caesurgis Daciae, das letztere Claudiopolium, das ist Claudio Stadt, genannt.

376. Wird Caesurgis von den Hunnen zerstört.

1300. Ist Fogaras abermahl erbaut und Fogarass benannt.

Analele

Călugărilor franciscani de la Mănăstirea S-tului Ștefan din Făgăraș (Cap. II).

Hoc oppidum condecoratur antiquissima Arce, quam anno a Christi nativitate 15-to Augustus Caesar sub potestatem suam redegit bulgaricam tunc temporis Fogar nuncupatam.

Anno dein 104 sub Trajano Romanorum imperatore fuit mancipata et diruta.

Anno 270 Romani aedificaverunt sub Claudio Caesare, Claudiopolim et Fogar; haec propter nomen Caesaris, Caesurgis Daciae, illa a Claudio, Claudiopolis appellata est.

Anno 370 Caesurgis ab Hunnis diruta.

Anno 1300 Fogar denuo aedificata est et appellata est Fogaras; id est : ligneus grossus, ex ea ratione, quod lignellis in formam grossorum effectis, et sigillo certo distinctis, operariis diurni solverentur, exacta dein hebdomada a Praefectis operarum argento redimendis, aut merce utili permutandis imitatione scilicet Romanorum, qui sub Numa Pompilio, concisas et signatas pe-

1342. Wird Törzburg und Fogarass unter Ludovico befestigt.

1529. Stephanus Bathory zu Fogarass.

1570. Bauet Stephan Bathori zwey Thürm zu Fogarass.

1576. Christophoro Batory Woyvoda Transylvaniae,

1581. Succedit Sigismundus Batory.

1594. Transylvania wird dem Kayser Rudolf vom Sigismundo übergeben.

1598 Siebenbürgen an den Kayser.

1605. Stephanus Botskay.

1608. Bathory Gábor.

1613. Bethlen Gábor.

1630. Georgius Rakoczi bauet die Schanz an das Schlos Fogarass.

1661. Joannes Kemény.

1662. Michael Apaffy residirt in Fogaras nebst seiner Familie.

1690. Tochly.

cludum pelles pro monetis adhibebant, et hinc a pecude «pecunias» a Numa «nummos» dictas ¹⁾).

Anno 1570 aedificavit Stephanus Bathori duas bastiones in arce Fogarasiensi.

Anno 1576, Cristophorus Batory wajwoda in Transilvania instituitur.

Anno 1581 succedit Sigismundus Bathori.

Anno 1594 facta fuit transactio inter Rudolphum Imperatorem, et Sigismundum, qui

Anno 1598 Transilvaniam Imperatori subjugavit.

Item sequentes dictam arcem incoluerunt :

Anno 1605 Stephanus Boeskai

Anno 1610 Gabriel Bathori.

Anno 1614 Gabriel Bethlen.

Anno 1630 Georgius Rakoczi circumdedit Arcem Fogaras moenibus.

Anno 1661 Joannes Kemény.

Anno 1689 Michael Apaffy, una cum sua tota familia.

Anno 1690 Emericus Tökoly. . .

(1) Pasagiulă din urmă se află trecutū și în Milcovi a lui *Benkö* (Viennae, 1781. II. 301) în următorul mod : i. e. *ligneus grossus*, eo quod ligneolis in formam grossi effictis, et sigillo certo distinctis, operarii diurni solverentur, exacta dein hebdomade a Praefectis operarum, argento redimendis, aut merce utili permutandis. Din cauza acestei tradițiuni Făgărașul a fost numit în limba latină din Austria, și *Lignopolis*. A se vedé : *K. G. Windisch*, Geographie d. Grossf. Siebenbürgen, Pressburg, 1790, pag. 220 și 229.

XX.

1723, Iunie 21.

Samuilă Intzedi vice-capitanulă districtului Făgărașă dimpreună cu mai mulți nobili și boeri și cu Gavrilă Șerbană locotenentulă (hotrogiulă) Boeriloră delimitază moșia Sămbetei-de-susă, donată de Michaiă Apafi I. Principelă Constantiă Braucoveanu.

Mii *Intzedi Samuel*, mostan Fogaras Váranak, és Districtusának Vitze Kapitannya, *Öves György*, *Rozgoni Mihály* és *Gábor Gábor*, Fogarasban resideáló nemes személlyek, *Kopatséli Mihály Deák*, *Sztrezza Máthé*, Voilai idösb *Sorban Gábor Boerok Hadnagya*, és *Héviži István*, hűtes Szolga-Biro, mindnyájan a Fogarasi Tekintetes Nemes Felső Széknek hűtes Assessorai, adgyuk emlekezetül mindeneknek a' kiknek illik ez Levelünk rendiben mostaniaknak, és következendöbélieknek, quod in hoc Anno 1723, Die 21-a Mensis Iunii, Meltságos *S. R. I. Gróff Kosztandin Brankován* Ur eö Nagysága, Erdélyi Fogaras földi, felső Szombathfalvi Dominiumának Udvar Biraja *Sztankul Logofet* uram, hozá és praesentálá nekünk Tekéntetes ur Kövesdi *Boér Simon* Uram Fogarasi Fő Kapitány uram eo kegyelme commissióját, és petsétit; mellynekis tenora ez : Kegyelmed Vize Kapitány Intzedi Samuel uram, maga mellé vévén Ötves György, Rozgoni Mihály, Gábor Gábor, Kopatseli Mihály Deák, Sztrezza Mathe, es Voijlai üdösb Sorbán Gabor Assessor uraiméket; kikelis mennyen fel a felső Szombathfalvi Monasteriumhoz, és citaltassa oda, mind a Drágusi, also Visti és felső Szombathfalvi Lakosokot Boérokot, Jobbágyokot; kik elöttis az keziben adando Donatit olvassa fel, és magyaráztassa meg nekik, azután eskettesse meg, hogy azon Donatióban meg irt métákat igazán ki mutattyák, és münketis, és kegyelmeteket oda vezetnek, és megmutattyák, azon dologban procedalni tartásák hűvségeknak. Datum Fogaras Die 15-a Junii Anno 1723. Boer Simón Fő Kapitány m. p. Miis ezért engedelmeskedvén praetitulalt Fő Kapitány uram eo kegyelme Commissiójának, Anno et Die ut in praemissis elmentünk a' Commissióban irt Monasteriumhoz, az hovais szolga-bíró *Szkorei Illyés* uram által oda citaltatok Dragusi *Sorban Ko-*

dra, Boerok tizedesét, Janos Botalt, Rad Bobijkat Boerokat, Iuon Potierteu, Rad Stoja falusi Birót es ezek által az egész Dragusi lakosokat, Boerokot, Jobbágyokat, nem különben *Popa Komsa Sandru Boért* és Falu Papját, *Popa Máté Sandra, Sandru Sandra, Bukur Uliu,* és *Vaszij Kerse Boerokot, Alga Borza* falusi Birot, *Opra Borza* esküttet, és ezen személyek által az egész also Visti lakosokat, Boerokot, és Jobbágyokat, hasonloképpen a' felső Szombathfalvi lakosokat egészszen, kikis egybe gyűlven a' fellyebb meg nevezett Monasteriumhoz, a' kezünben adott Donatiót előttök fél olvastuk, és vellék jól meg erttetük, az után meg eskettük, hogy minkel hiven s igazán vezetnek azokon a' Donatioban irt metákon, es meg mutattyák kikis közönsegesen minden veszekedés nélkült meg indulának az irt Monasteriumtól fogva fel a' *Pereu Szemuluron* (sic) fel a pereulnak eredeteig, azontull (az Erdők között levő ezen) fel mindenütt a' Tisztákig, és a *Piatra Rosiaig,* az hol meg állapodánk, és meg kérdök a Dragusi Also Visti, és Felső Szombathfalvi Lakosokat, hogy melly jegyek választyak a felső Szombathfalvi Erdőt a' Dragusi Erdőtől, kikis közönsegesen azt felelék, hogy a' mint fel jöttünk a' Monasteriumtól fogva a *Pereu Szemuluron* (sic) fel az élen a *Piatra Rosiaig.* nap keletre a' felső Szombathfalvi erdő, nap nyugotra a' Dragusiaké, onnan osztán a tiszta havason, az havas élen fel mindenütt az oláh országi határig, és ott meg állapodván közönsegesen de kivált képpen az also Visti Boerok, és Jobbágyok vallák hogy az élen nap keletre a felső Szombathfalviak havassa, nap nyugotra a' magoké Also Vistieké, ezt a' Dragusi lakosokis helyben hagyák, és confirmálák; Melly erdők, és havasok között lévő metáknak s bizonyos jegyeknek megjárása, így és ekkepen menvén végben, és a mint a fellyebb irt falukbéli lakosokis közönsegesen kimutatták, s kinevezték, azon meták vállastyák, s distinguvallyák a felső Szombathfalvi Erdőt a Dragusi Erdőtől nem különben az havast a Dragusi erdőtől, és also Vistiek havassától, nem lévén ezen Lakosok között semmi egyenetlenség, s controversia az erdő s havas felett. Melly metalis reambulatio mi általunk, és mi előttünk úgy a meg nevezett lakosok által is így menvén végben úgy irtuk meg miis pro futura cautela, fide nostra mediante usualis

petsetünk es kezünk subscriptiója alatt adgyuk az Exponens eo kegyelmének. Datum in Monasterio Felső Szombathfalvensi, Anno et Die, Locô ut in praemissis.

Intzedi Samuel	
vice Kapitany m. p.	Ötvös György m. p. (L. S.)
(L. S.)	(L. S.) Hévízi Istvan m. p.
Mihály Deák m. p. (L. S.)	vice szolg.
Sztreza Mathé m. p. (L. S.)	Rozgoni Mihály m. p. (L. S.)
Voilai Sorbán Gábor m. p. (L. S.)	Gábor Deák, alias Gábor Gábor m. p. (L. S.)

Correcta per Eosdem.

Presentem copiam vero suo originali in omnibus punctis et clausulis conformem, cum eoque consonam esse inventam, hisce fidem facimus. Sign. Coronae. d. 12-ma Junii 1781.

(L. S.) Luc. Rausz m. p.	(L. S.) I. Tartler m. p.
Jurat. Secr. Coron.	Secr. Coron.

T r a d u c Ț i u n e .

Noi Samuilu Intzedi actualu Vice-căpitanu alu fortăreței și alu districtului Făgărașu, George Ötvös, Michaiu Rozgoni, Gavrilă Gaboru nobilă din Făgărașu; Michaiu Diacu și Mateiu Streja din Copăcelu, Șerbanu Gaboru celu bătrănu din Voila *locotenentulu Boeriloru*, și Ștefanu Hevizi subprefectă jurată, toți asesori jurați la onorabilulu și nobilulu tribunală superioră alu Făgărașului, facemă cunoscută, prin acestă carte a noastră, tuturoră căroră se cuvine, celoră de acumă și viitori, că logofetulu Stancu, intendentulu moșiei *Sămbăta-de-susă* din *Tăra Făgărașului*, care moșia este a Ilustrității sale a Domnului *Constantină Brancovenă*, conte alu Sântului Imperiu Romană, ne-a adusă și prezentată în anulă acesta 1723 în ziua de 21 a lunei lui Iunie comisiunea și sigilulu Domniei sale alu D-lui căpitanu alu Făgărașului Simeonă Boeră de Cuiescă, — alu cărei conținută este: Domnia-ta, d-le Vice-căpitanu Samuilu Intzedi, luândă cu d-ta pe d-ului asesori George Ötvös, Michaiu Rozgoni, Gavrilă Gaboru, pe Michaiu Diacu și Mateiu Streja din Copă-

celu și pe Șerbanu Gaboru celu bătrănu din Voila, să te duci cu dinșii la monăstirea Sămbetei-de-sus și să citezi acolo pe toți boerii și iobagii, cari locuesc în Dragușu, în Viștea-de-josu și în Sămbeta-de-sus, să le citești actul de donațiune, care ți-lu voiu da, să-lu esplici, și apoi să-i juri că voru arăta cu buna credință hotarele descrise în acea donațiune, ne voru conduce la ele atât pe noi câtu și pe d-vostră și ni le voru arăta și voru procede cu loialitate în acăstă cestiu. Din acăstă causă ascultându noi de comisiunea mai susu titulatu Domnu, a Căpitanulu supremu, ne-amu dusu în anul și ziua arătată mai susu la monăstirea descrisă în comisiune, unde d-lu subprefectu Ilieșu de Scoreiș a citatu pe Șerbanu Codrea din Dragușu *Decurionulu Boeriloru*, pe boeri Ionu Bota și Radu Bobeica, pe Ionu Poterteu, pe Radu Stoia primarul satulu, și prin acăstia pe toți boerii și iobagii, ce locuesc în Dragușu, asemenea și pe boerulu Popa Comșa Șandru preotulu satulu, pe boeri Popa Matei Șandru, Șandru Șandrea, Bucuru Uliu, Vasiu Cărja, pe Aldea Borza primarul satulu, pe juratulu Oprea Borza, și prin acăste persone pe toți boeri și iobagii ce locuesc în Viștea-de-josu, — asemenea pe toți locuitorii din Sămbeta-de-sus, — cari intrunindu-se la monăstirea mai susu amintită le-amu citit donatiunea ce ni s'a datu, le-amu esplicat'o s'o înțelegă bine, apoi i-amu juratu că ne voru conduce cu bună credință și intru adevăru la hotarele descrise în donatiune și ni le voru arăta; apoi cu toți împreună și fără nici o certy au pornit dela numita monăstire în susu pe Păriulu Semnelorū pină la isvorulu Păriulu și dincolo de isvoru prin păduri pină la Tistacu și Peta-roșiă, unde ne-amu opritu și amu întrebatu pe locuitorii din Dragușu, din Viștea-de-josu și din Sămbata-de-sus, cari sunt semnele ce despărțesc pădurea Sămbetei-de-sus de pădurea Drăgușulu, și toți împreună au respusu, că așa după cumu amu venitū începându dela monăstire pe Păriulu-semnelorū în susu, pe muchia, pină la Peta-roșiă, în partea despre răsăritu este pădurea Sămbetei-de-sus, iar spre apusu pădurea Drăgușeniloru; și de acolo mergându apoi pe muchia muntelu Tistacu peste totu locul pină la hotarulū Țerei-romănesci, și oprindu-ne acolo ne-au declarat cu toți și mai cu semă Boeri și Iobagii din Viștea-de-josu, că

în partea despre răsărită a muchii este muntele locuitorilor din Sâmbata-de-sus, iară spre apusă este muntele dinșilor alți Viștenilor-de-jos, și acesta o aprobă și confirmă și locuitorii din Drăguș. În modulă acesta s'a îndeplinită reambularea hotarelor și a semnelor distinctive, ce există între aceste păduri și munți, și după cum ne-au arătat și ne-au spus în unanimitate locuitorii satelor descrie mai sus, aceste sunt hotarele, cari despărțesc și distingă pădurea Sâmbetei-de-sus de pădurea Drăgușului, și muntele (Sâmbetei-de-sus) de pădurea Drăgușului și de muntele Viștenilor-de-jos, ne fiind nici o neînțelegere și controversă între acești locuitori asupra pădurii și a muntelui. În modulă acesta îndeplinindu-se această reambulare a hotarelor prin noi și înaintea noastră precum și cu locuitorii mai sus numiți, pentru precauțiune în viitoră amă și descrie o astfel în puterea credinței noastre și o dămă d-sale reclamantului întărită cu sigilul și cu subscrierile mânilor noastre. Dată în mănăstirea Sâmbetei-de-sus în anul, ziua și locul arătate mai sus. (Urmează subsemnăturile).

(Copia vidimată de Secretarii Brașovului în archiva D-lui Ar. Densușianu).

XXI.

1732, Iuni 17.

Tribunalul boeresc din Țera Făgărașului judecă procesul dintre Boerii și Iobagii din Poșorta cu Iobagii din Bréza pentru proprietate la muntele Valea-Poșorții (1).

Nos *Sedis Boeronalis Judiciariae Fogarasiensis* Communitas. Datumus pro memoria omnibus quibus expedit. Quod in Anno praesenti millesimo, septingentisimo, trigesimo secundo. Die vero 13-tia Maji. Cum videlicet pro faciendo causantibus iudicio moderativo convenissemus ac pro tribunali consedissemus, strenuus *Bukur Gusaila Boer* de Posorita, *Decurio Boerorum* ibidem in Posorita, residentium, sui,

(1) Din acest document vedem, că pe lângă toate calamitățile prin cari a trecut Țera-Făgărașului de la a. 1530 încôce, numirea de *Tribunal boeresc* (*sedis boeronalis judiciaria*) se conservase acolo încă pînă la a. 1732. Limba oficială ajunsese a fi cea ungerescă, dar instituțiunea a rămasă românească.

et omnium Boeronum praenotatorum, personis, strenuus Bukur Popi Algji Judex in Posorita, et fiscalis subditus sui et subditorum in eadem Posorita habitantium personis, *ut Actores*. Contra et adversus providos *Bukur Hast* Judicem. *Popi Bukur, Avram, et Prækup Tatumir*. Juratos. in pago Bráza, adversus ipsos, ac per (ip)sos. Contra et adversus incolas in praenotata possessione Bráza residentes *Fiscales subditos*, universos, *ut Inctos*. hujus modi Actionem legalem instituerint. Anno 1732 die 13 Maji. Actorok, Fejervarmegjeben Fogaras Földén, Posoritán lako Nemes Bukur Gusaila Boér, a meg irt Posoritán lako egész Boérság Tizedesse, maga es a több Posoritán lako Boérság képében, és ugjan azon meg irt Posoritán lako Bukur Popi Algji Falus Biro, és Fiscalis Jobbagj, a több Posoritán lako Fiscalis Jobbagjak képekben mint az egész Posorita nevű Falunak, ugj Boérságnak, mint Fiscalis Jobbagjoknak legitimus Plenipotentiariussi. Inctusak, Fejervarmegjében Fogaras földén Brázán lako Bukur Hast Falusi Biro, Popi Bukur, Avram, és Prekup Tatumir, a meg irt Bráza nevű Esküttei, mind hárman Fiscalis Jobbagjak, a több Brázán lako Fiscalis Jobbagjoknak képekben; kik ellen az Actorok causajokat. Legitimè constitualt Procuratorok, Fogarasi Gábor Gábor által ekképpen proponáltatták.

Ezért kellet az Inktusokat ő kegyelmeket citaltatnunk ez Tekintetes *nemes Boeronalis Székre*, törvényre. Hogj tudniillik: lévén nekünk egész Posoritaiknak, itt Fejervarmegjeben Fogaras Földén, az Posoritai Felső fordulo Határunkban, égj *öss, örökös Boérság* Erdönk Havasunkal egjben, mellynek neve *Válye Posoriti*, in vicinitatibus al, felyül, a Desáni es B Erdő, és Havas, aloll penig a Brázai *Koltsu Brezi* nevű havas, es Erdő melly meg irt Erdönkről, és *ös örökös Boéri örökségünkröl* s Havasunkrol, nem tudatik, ki parantsolattyából tselekszik, avagj hogj tsak a magok propria authoritassakból, minket, ha vagj faért menyünk szekereinkel. vagj juhainkal, vagj egjéb márhainkalis ott járunk, es, legeltettyük, néha az magunk Erdönkb neha penig az igaz ország uttyát is meg álván rajtunk sok po akat patrolnak, injurialnak, vexálnak, és mikor fát hozunk a mi

tulajdon magunk meg irt erdönkröl, utunkat meg álván, hatalmasul szekerünkröl fánkat le hányák, rakják, utunkban turbálnak, ki mondhatatlan sokképpen huznak, vonnak, csufságot üznek rajtunk. és zálogalnak beunünket, az Inktusok ö kegyelmek, melly ö kegyelmek hatalmaskodások miatt, már meg irt erdönket nem birhattuk, mivel pacificum Dominiumában annyira turbáltanak, hogj meg irt Erdönket nem élhettyuk, hasznát nem vehettyük. Léven feles számbol álló zalagink ö kegyelmeknél, melly zálaginkat mais ea potentia mediante birnak, és magoknál manutealnak, mellyéket, ha ö kegyelmek tagadnának, docealni keszek leszünk, holott az Inctusoknak a mi Válya Posoriti nevü Havasunkhoz és Erdönkhez, semmi közök, és jussak nintsen, mivel magunk tulajdon östöl maradott, ös, örökös *Boérságunk*, és határunk, mellyről, mind az urbariumak jo bisonásgot tésznek mind mi magunknakkis jo menedék Leveleink s Privilegium Leveleink extalnak, és datá eximissione, hogj a mi tulajdon határunk, ha kivántatik böven comprobalni készek vagjunk.

Melly ö kegyelmek hatalmaskodásokert, és sok izben tett meg kárasittatásinkért, meg kivannyuk miis a jure, minthogj az Inctusok ö kegyelmek minket a mi magunk saját ös örökös erdönknek, hatarunknak és Havasunknak békességes biradalmában turbaltanak, potentiariusokottanak, és mind hatasunkban (sic) erdönkben és az igaz ország uttyábanis utunkat meg álván hatalmasul meg tamadtanak, sok rendben meg zalogaltanak, meg tsufoltanak, sok injuriakkal illetenek, Hogy valahányszor meg támadtanak, es meg zalogaltanak, mind annyiszor külen külen, minor potentianak terhén C : D. P. 2, Tit 67. és elvett zaloginkat meg adásaban maradjanak. Interim, perre, Procuratorra valo koltsejünken és farattsagunknak refusioján. Et Protestatur ad ulteriora. Liceat verbis plura, ut et de eximissione, si opus fuerit. Actores iterum cupiunt Literas relationas, super citatione confectas ad reformandum extradari.

Inctus. Brázai Radu Hás, maga és az egész falu képeben reptical, Párt kívánok. Deliberatum est. Par conceditur.

Anno 1732. Die 17-ma Iuny. Causa continuata supra scriptorum Actorum contra et adversus supra scriptos Inctos, pro Acto-

res Procurator idem qui ante. Per quem Actores cupiunt legi Levatas suas cum sua serie. Actor dicit. Az Inctusak ezen Causainkban Párt ké(r)tenek. Kiktől az Pár nem is denegaltatott, mégis comparealni, annál inkább keresetünkre. meg felelni. nem akarnak, hanem törvennyel költeni, farasztani akarnak, azért meg kívánnyuk, hogj actionk . . . keresetünken convincaltassanak. et protestatur.

Deliberatum est. Pro Inctis nemo. Ergo in tota Actor acquisitione convincitur. In quorum quidem majorem fidem, firmissimum testimonium, praesentes Literas Deliberationales. Sub sigill . . . manuum propriarum subscriptione eorundem futuram ad cautelam extradandas duximus. Actum Fogaras Diebus, Mensibus et Anno praenotatis.

Correcta.

Aaron Solymosi

Sedis Boeronalis Judiciariae

(L. S.) Fogarasiensis

(Ju)ratus Notarius mp.

T r a d u c ți u n e.

Noi Comunitatea Tribunalului boerescă din Făgăraș facem cunoscută tuturor cărora se cuvine, că în anul acesta una mie șapte sute trei-șeci și doi, în ziua de 13 Mai, cându adică ne-am întrunit ca să facem judecată moderată între părțile, ce au procesul, atunci valorosul *Bucur Gușăilă boer* din Poșorta, *Decurionul Boerilor* ce locuesc în Poșorta, în numele său și al tuturor Boerilor amintiți mai sus, și valorosul *Bucur al Popii Aldei* primar în Poșorta și iobagi al fiseului în numele său și al iobagilor ce locuesc în Poșorta, ca actori, au intentat următoarea acțiune legală în contra prudentilor *Bucur Hașu* primar, *Avram al Popii Bucur* și *Precup Tatomir*, jurați din comuna Bréza, în contra lor și prin dinși în contra tuturor iobagilor fiscali ce locuesc în amintita comună Bréza în calitate de incusați: În anul 1723 în 13 Mai. *Reclamantii*: Nobilul *Bucur Gușăilă boer* din Poșorta în Téra-Făgărașului, în Comitatul Albei, *Decurionul al întregii Boerimii din Poșorta*, în numele său și al celorți

alalți boeri din Poșorta, — asemenea și *Bucurii alii Popii Aldii* din Poșorta primarul comunei și iobagiul alii fiscalul în numele celorlți alalți iobagi fiscali din Poșorta, ca plenipotenți legali ai întregii comune Poșorta, atât din partea boerilor, cât și a iobagilor fiscali. *Incusații: Bucurii Hașii* din Bréza în Țéra-Făgărașului, comitatul Albei, primarul comunei, *Avramii alii Popii Bucurii* și *Preocupii Tatomirii*, jurații din comuna Bréza, toți trei iobagi fiscali, în numele celorlți alalți iobagi fiscali din Bréza, în contra cărora reclamauții prin avocatul dișilor legalmente constituitii Gavrilii Gaborii din Făgărașu expun procesul lor în următorul mod :

A trebuit să-i cităm în judecată pe d-lor incusații înainte acestui onorabil și nobil tribunal boeresc, fiind-că noi toți locuitorii din Poșorta avem în hotarul din sus al Poșortii aici în Țéra Făgărașului în comitatul Albei o *pădure boerescă strămoșescă ereditară*, ce se numește Valea-Poșortii, și care se învecinează de asupra cu in(cusații), cu pădurea și cu muntele Deșanilor și a B. iar din jos cu muntele și cu pădurea Brézei numită Colțul-Brézei, și ori mergem noi în *pădurea* și în *moșia noastră boerescă ereditară* ca să ne aducem lemne cu carele noastre, ori amblăm acolo la pășiune cu oile și cu alte vite ale noastre, nu scim din alii cui mandat, ori pôte din propria dișilor autoritate, d-lor incusații ne esu în cale, une-ori în pădurea noastră, iar de altă dată chiar în drumul țerei, și comitii acte de violență asupra noastră, ne injură, ne vexază, și dacă ne aducem lemne din pădurea noastră sus amintită, care este proprietatea noastră, ei ne țin drumul, ni le descarcă și aruncă jos, ne împedecă în drumul nostru, ne trag și despoii în multe moduri, ce nu le mai putem spune, ne batjocuresc, ne zălogesc, ast-fel că din cauza violențelor ce le comitii diși acum nu mai putem stăpâni pădurea, fiind-că ne turbură așa mult în posesiunea liniscită încât nu ne mai putem bucura de pădurea mai sus amintită și nu-i mai putem lua folosul. Avem la domnialor o mulțime de zalóge, ce le posed și le țin pînă astăzi cu aceeași putere, pe cari dacă l'ar nega noi suntem gata să le dovedim; iar de altă parte incusații nu au nici un amestec și nici un drept la muntele și la pădurea noastră numită Valea-Poșortii, fiind-că acéstă,

pădure este *Boeria noastră proprieă ereditară, remasă dela strămoși*, ce se probéză de ajunsă atâtă cu urbariulă câtă și cu scrisorile de scutire și cu privilegiile cele bune, cari le avemă, și dacă se va trimite o comisiune, și cândă va fi trebuință, noi suntemă gata să probămă în de ajunsă că este proprietatea noastră.

Din acéstă causă, fiindă că incusații ne-aă turburată cu puterea în posesiunea liniscită a pădurii, a hotarului și a muntelui, cari sunt *proprietatea noastră ereditară*, și ne-aă eșitū în drumū în hotarul nostru, câtă și în pădurea noastră și chiarū pe drumulū țerei, și fiindă că ne-aă atacatū în modū violentū, ne-aă zălogitū în mai multe rinduri, ne-aă batjocoritū și ne-aă causatū multe injurie, ceremū din punctulū de vedere alū dreptului, pentru violențele și păgubele ce ni le-aă făcutū, ca de câte ori ne-aă atacatū și zălogitū de atâtea ori să fiă condamnați pentru actulū de mică violență C. D. P. 2, tit. 67, să ne restituie zălógele și afară de aceea să ne rebonifice cheltuelile de judecată, cheltuelile avocatului și ostenela noastră. Iar în privința celorlū alalte se protestéază. S'arū puté dice mai multe, cumă este și în privința trimiterii unei comisiuni, dacă va fi de lipsă. Reclamanții mai cerū să se estradea certificatele de primirea citațiunilor pentru a se schimba. Incusatulū *Radu Hașū* din Bréza în numele seū și alū satului întregū replică: cerū copia. Deliberându-se, se concede copia.

În anulū 1732 în 17 Iuniū continuându-se procesulū susū numiți lorū reclamanții în contra incusaților mai susū amintiți, actorii avându de avocatū totū pe celū de mai înainte cerū prin dînsulū ca să li se citéscă în ordinea sa cele conținute în procesulū verbalū. Reclamantulū dice: Incusații aă cerutū în decursulū acestui proc-sū, ca să li se dea o copia. Deși copia nu li s'a denegatū, totuși nu voescū să se infăcișeze și să respundă la acțiunea noastră, ci din contra voescū numai să causeze cheltueli și osteneli cu judecata, din care causă ceremū, ca dînșii să fiă condamnați în sensulū cuprinsū în acțiunea noastră. Deliberându-se, pentru incusații nimeni. În consecință se hotăresce, că Actorulū câștigă întru tóte. Spre credință mai mare și adeverință mai firmă, amă aflatū cu cale să extradămū acéstă sentință investită cu sigilulū și cu propria

noastră subsemnătură, pentru ca să fie de apărare în viitor. Făcută în Făgăraș în anul, lunele și zilele însemnate mai sus. (Urméază subsemnătura).

(Originalul pe hârtia în dosarul adv. Ar. Densușianu «Comuna Poșorta».)

 XXII.

1733, Iuniu 19.

Tradițiuni despre Colonisarea Țerei Făgărașului.

Publicăm aici depozițiunile unor marturi făcute în procesul Boerilor din Poșorta cu iobagii din Bréza pentru proprietate la muntele și pădurea numită Valea-Poșortii. Din declarațiunile acestor marturi se constată că generațiunea vechiă din secolul trecut mai avea încă ore-carî suvenirî din epoca cunoscută sub numirea de Nova Plantatio Terrae Fogaras¹⁾.

25-tus Fatens, Desányi *Raduly Majlát* Fiscalis Jobbágy Anu. circit. 60. Legit. citat. juratus examinatus fatetur. . . Ad 4-tum, A szüleimtöt se hallottam hogy a Bráziaknak azokban az havasban és erdőben, reszek vagy jussok lett volna, tudom pedig hogy a Posoritaik birtak mint ösöktöl maradt, igaz Jozzagokot *miolta Fogaras folde ide telepedett* mellyet, a régi vén emberekis, akképpen beszélnek.

Eodem Anno Die vero 19-ma Mensis Juny in Possessione Posorita Districtu Fogaras existente Domoque *Raduly Gusaila Boeronis Boeronumque Decurionis* Inquisitio nostra sequenti serie continuata.

27-mus Fatens Netoti *Iosziff Sorban* fiscalis Jobbágy, Annorum circiter 70. Leg. citat. juratus examinatus fatetur. Ad 1-um

(1) A se vedé mai la vale și depozițiunile marturilor din 1792, pentru verificarea genealogiei familiei Boeriu din comuna Vadü. Anume depozițiunea marturului Popa Sin Boeriu: Ihre Voreltern waren d'ejenige, welche das Dorf Waad zum allererst zu bewohnen aufingen. Asemenea și depozițiunea marturului Popa Samoilă Dănețü : und diese uralte Leute haben das Dorf Waad zum allererst bewohnt.

Hallottam az régi emberektől és a szüleimtől is *hogy regenten a hol most Bráza vagyon ott falu nem volt*, hanem azt a helyet birták a Posoritaiak, most peniglen tudom hogy a Posoritaiaknak Brázán vagyon, Boeri malmok.

30-mus Fatens Ludisori *Raduly Salamon* fiscalis Jobbágy Annorum circiter 80. Leg. citat. juratus examinatus fatetur. Ad 1-um, Hallottam a regiektől hogy azt az helyet, a hol a Braza nevű falu vagyon valaha a Posoritaiak birták, *az után telepedtek volna oda a Brázaiak* hallottam azt is hogy a Posoritaiaknak levelek is volna rolla

31-mus Fatens Ludisori *Sztan Szirbul Boér* Annorum circiter 60. Leg. citat. juratus examinatus fatetur. Ad 1-um. Hallottam bizonyul a régi öreg emberektől, hogy a Posoritaiak birták a határokot egez fel a Havasokig, és a *hol most Bráza vagyon, oda a Posoritai Boerok, Kallyibas Sellereket szállítván*, magakot szolgáltaták vellek, mint az ő földön lakokkal, mikor osztán egy a Fejedelmek között egész Fogaras földön, minden Boéroknak Sellereket el vette, akkor ezen Bráza nevű helyen lako sellereket is el vette a Posoritai Boeroktól, a Posoritaiak határokból egy darab határt szakasztrán nekik ott Bráza körül. Ad 5-tum Mind e regiektől ugy halottam, mind magam is ugy tudom hogy a megirt vicinitasok között levő Havas és erdő attól a *Gusás Boértól a ki Posoritát meg szállotta maradt örökség* szerint, az successorira ugy mint az egész Posoritai lakosokra

32-dus. Fatens Ludisori *Batsilla Batsilla, Boer*, Annorum circiter 60. Legit. citatus juratus examinatus fatetur. Ad omnia puncta uti proxime antecedens Fatens Sztán Szirbul.

33-tius Fatens Ludisori *Tamás Janos Boer* Annorum circit. 44.

34-tus. Fatens Ludisori, *Burszány Szirbul*, Ann. circit. 50.

Hi legitime, citati, jurati, examinati fatentur in omnibus uti antecedens 31-mus fatens

35-tus. Nagy vaj *Joon Bika Boer* Ann. circ. 60 Legit. citat. juratus examinatus fatetur. Ad 5-tum, hanem *miolta*

Posorita ide telepedet, mind a Posoritai Boeroké volt, mais övek, mellyeket az Attyok jussán birnak

37-mus Fatens Nagy vajdafalvi *Bukur Nisztor* Méltóságos Báró Bartsai Gergely uram eo Nagysága Jobbágya Ann. circ. 50 Legit. citat. juratus examinatus fatetur . . . — Ad 5-tum, Hanem a *miolta a Posoritaiak ide telepedtek*, a Havas a Boeroké, és a malom, az erdő pedig az egész Posoritai lakosoké, mellyeket a Posoritai Boeroknak, elejek és ő utánnok, ez mostani successorok, bekeségesen birták . . .

45-tus Fatens Leszai *Kornila Gravuly Boer* Annorum circit. 80. Legitime citatus juratus examinatus fatetur. Ad 1-mum, Hallottam a regiektől, hogy Bráza fekszik a Posoritai Boerok határán, vagy Boárságán . . . Ad. 5-tum, *miolta Posorita ide szallot*, az olta, a Posoritai Boeroknak régi elejéről, reájok szallot örökségek, birták is, a mint halottam, az elejek is, magokot pedig tudom hogy békeseges birodalmában voltak.

Mind ezek a vallok Nemes . . . ér vármegygyében Fogaras földén a meg irt Falukban lako . . . Boeri és Paraszt szemellyek, kiknek hütök után tött fass(i)okot, modo ut supra, fide nostra mediante meg irtuk futura uberiori Exponent
. Datum in possessione Posorita, Anno Millesimo Septingentesimo Trigesimo Tertio, Die 19-na Mensis Juny ultima videlicet praemissae inquisitionis Die.

Correcta.

Nagyságtok s kegyelmetek álázatos	Szolgai
<i>Solymosi Aaron</i>	és <i>Szathmari István</i> ,
Fogarasi Felső	azon Nemes Szeknek
Törvényes Nemes	edgyik hütös Viceszolgabirája
Széknek hütés Assessora. m. p.	m. p.

T r a d u c ț i u n e.

Alú 25-lea deponentü, *Radulü Mailatü* din Deșani, iobagiü alü fiscului în etate cam de 60 ani, citându-se jurându-se și întrebându-se în modü legalü, declară La punctulü 4. Nicü dela pärintüi

mei n'amău auđitū, că Brezenii să fi avutū vre o parte saū vre unū dreptū la munții și la pădurea din cestiune. Dar sciū, că Poșorțenii le-aū stăpănitū ca moșiă adevărată remasă dela strămoși de cândū s'a colonisatū aici *Tēra Făgărașului*, lucru pe care așa-lū povestescū și ómenii cei de totū bătrāni.

Totū în acelașū anū, în ziua de 19 a lunei lui Iunie, investigațiunea nóstră s'a continuatū în modulū următorū în Comuna Poșorta din districtulū Făgărașului, în casa Boerului *Radulū Gușăilă*, *Decurionulū boerilorū*.

Alū 27-lea deponentū, *Iosifū Șerbanū* din Netotū, iobagiū alū fiscului, în etate cam de 70 ani etc., declară : Ad 1. Amū auđitū dela bētrāni și dela părinții mei, că unde este acum Bréza, acolo mai de multū nu era satū, ei loculū acesta l'aū stăpănitū Poșorțenii, iar acum sciū, că Poșorțenii aū mori boeresei în Bréza.

Alū 30-lea deponentū, *Radulū Solomonū* din Ludișorū, iobagiū alū fiscului în etate cam de 80 de ani etc., declară : Ad 1. Amū auđitū dela bētrāni că loculū, unde este acum satulū numitū Bréza, o dată a fostū în stăpânirea Poșorțenilorū, și după aceea s'ar fi colonisatū Brezenii acolo, amū auđitū și aceea că Poșorțenii arū avé cărți în astă privință

Alū 31-lea deponentū, *Stanū Sērbulū*, boerū din Ludișorū, în etate cam de 60 ani, etc., declară : Ad 1. Amū auđitū întru adevērū dela bētrāni de de-multū, că Poșorțenii aū stăpănitū hotarele pînă susū la munți, și unde este acum Bréza, acolo *Boerii din Poșorta colonisāndū jeleri colibași* (1) s'aū servitū cu ei, ca cu ómenii ce locuiaū pe pămîntulū lorū, iar atunci când unulū din Principi a luatū dela boeri pe jeleri din tótă țera Făgărașului, atunci a luatū și dela boerii din Poșorta pe jeleri din loculū ce se numesce Bréza, rumpēndū pentru ei o bucată de hotarū din hotarulū Poșorțenilorū, acolo în jurulū Brezei. Ad 5. Amū auđitū totū dela cei bētrāni, și eū încă așa sciū, că muntele și pădurea dintre

(1) *Jeleriū*, în limba latină «inquinus», terminū feudalū în Transilvania, însemnēză locuitorū pe proprietatea altuia.

hotarele descrise au rămasu ca moscenire, dela *Boerulă acela Gușatū, care a colonisatū Poșorta*, la succesorii sei precumū și la toți locuitorii din Poșorta.

Alū 32-lea deponentū, *Băcilă Băcilă*, boerū din Ludișorū, în etate cam de 60 de ani.

Alū 33-lea deponentū, *Ionū Tămașū*, boerū din Ludișorū, cam de 44 de ani.

Alū 34-lea deponentū, *Bursanū Sėrbulū* din Ludișorū, cam de 50 de ani.

Aceștia citāndu-se, jurāndu-se și întrebāndu-se în modū legalū, depunū intru tōte ca martorulū precedentū alū 31-lea

Alū 35-lea *Ionū Bica*, boerū din Voivodenii mari, în etate cam de 60 de ani etc. declarā: Ad 5. Dar de cāndū s'a colonisatū aici *Poșorta*, (muntele și pădurea) au fostū a Boerilorū din Poșorta, și astăđi încă sunt ale lorū, pe cari le stăpānescū în puterea dreptului, ce l'au avutū parinții lorū.

Alū 37-lea deponentū, *Bucurū Nistorū*, din Voivodenii-mari, iobagiū alū Ilustritații sale alū d-lui Baronū Grigore Bartsai, în etate cam de 50 de ani etc., declarā: Ad 5. Dar de cāndū s'au colonisatū aici *Poșortenii*, muntele și mōra au fostū ale Boerilorū, iar pădurea a tuturorū locuitorilorū din Poșorta, pe cari le-au stăpānitū în pace antecesorii boerilorū din Poșorta și după ei succesorii de acumū.

Alū 45-lea deponentū, *Cornila Grėvulū*, boerū din Lisa, în etate cam de 80 ani etc., declarā: Ad 1. Amū auđitū dela bėtrāni, că Brėza este așeđată în hotarulū saū în Boeronatulū Boerilorū din Poșorta Ad 5. De cāndū a descălecatū aici *Poșorta*, de atunci Boerii din Poșorta au stăpānitū, după cum amū auđitū, moscenirea ce le-a rămasū, și sciū că dinșii au fostū în stăpānire liniscitā.

Toți acești deponenți sunt Boeri și Tėrani din satele descrise mai susū în Tėra Făgărașului. comitatulū Albei, și amū scrisū deposițiunile lorū ce le-au făcutū după prestarea jurāmētului în modulū arātātū mai susū, în puterea credinței nōstre Datā în comuna

Poșorta, în anulă ună miă șapte sute trei deci și trei, în ziua de 19 a lunei lui Iuniu, adecă în ultima zi a cercetării mai susă menționate. Correcta, etc.

(Originalulă pe hârtiă în archiva adv. Ar. Densușianu, dosarulă «Comuna Poșorta». Inceputulă lipsesce).

 XXIII.

1518, Ianuarie 12.

Actă de adopțiune. Paulă Thomori castelanulă Muncaciuluiă și ală Fagarașuluiă adeveresce, că în ziua de 12 Ianuariu 1518 ținendă Tribunală cu Boerii din Tera Făgărașuluiă, atunci Boeriuł Aldea Bica din Voivodeni-mari a declarată, că dînsulă a adoptată ca eređi și fi în Boeronatulă seų pe Ión și pe Mană feciorii Dómnei Stanca fetei lui Mursa.

Nos Paulus de Thomor Castellanus castrorum de Munkach et Fagaras damus pro memoria, quod agilis *Algya Byka* de Vajdafalva feria tertia proxima post festum beati Pauli primi Heremitae in oppido Fagaras, cum in Sede Judiciaria hujus districtus pro tribunali consedissemus de medio aliorum nostri exurgens in praesentiam, sponte et libere fassus est hoc modo : Quomodo ipse matura deliberatione praehabita, tum ex eo, item quod videns se ipsum jam proli- bus penitus destitutum, in signum fraternae dilectionis agiles adolescentes *Ioannem* (et) *Many* filios olim *Michaile* et honestae Dominae *Stanka*, filiae *Mursae Relictae* quondam *Theodori Popae*, filii quon- dam *Raduly Byka* sororis praemissi *Aldgya Byka* procreatae in om- nibus suis juribus possessionariis et portionibus quae in possessione *Nagy-Vajdafalva* de jure et ab antiquo ad *Bojeronatum lege hujus terrae* adtinerent concernerent, nunc cum omnibus suis appertinentiis et utilitatibus, quibusvis proventibus, molendinis, rivulis, montibus, terris, pratis, foenilibus ac caeteris quovis nominis vocabulo vocita- tis, ad dictum *Bojeronatum* attinentibus et pertinentibus, et perti- nere debentibus, Item *Cyganos Bagyul*, *Nan*, alium *Nan Dankuly*, *Nagas*, simul cum proli- bus ac eisdem *Ioann* et *Many*

post mortem suam dedisset ac *in suos haeredes praesumpsisset, et in filios in omnibus procreasset*, una cum ipsorum posteritatibus uniuersis; imo dedit, inscripsit et condonavit coram nobis iure perpetuo et irrevocabiliter, contradictore nullo apparente; praesentibus ibidem Mursad Koman de Rusor, Kosta de eadem, Aldgya de Vad, Rude Török de Berivoj, Hangul de Szescsor, Stojka de Betlen, alter Stojka de Berivoj, Vilkan de Felső Vist, Bállya de Dridiff caeterisque Bojaronibus in sede tunc existentibus. In cuius rei memoriam praesentes has Literas nostras eidem duximus concedendas, sigilloque quo utimur obsignandas. Datum die et loco qui supra. Anno Domini Millesimo Quingentesimo decimo octavo.

(Colecțiunea d-lui Ioană cavaleră de Pușcariu : Urkunden zur Geschichte von Siebenbürgen, Tom. III, pag. 73, în Biblioteca Academiei Române).

XXIV.

1591, Martie 3.

Baltesarū Bathori, comite și erede perpetuū alū Tereî Făgărașului, confirmă pe descendenții lui Bute Judele în jumătatea Boeronatului din Arpașul-de-josū sub condițiune ca dinșii să presteze serviciile cu cari sunt datorii la fortăreța Făgărașului după dreptū și vechia consuetudine.

Nos Balthasar Bathori de Somlio, Comes, et Haeres Terrae Fogaras perpetuus nec non Illustrissimi Principis Transilvaniae Consiliarius etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes uniuersis. Quod nos attentis, et consideratis fidelibus seruitiis agilium *Ztanchul, Opra, Radul, et Bogdan*, filiorum agilis quondam Opre *Ztanchul*, filii agilis quondam *Ztanchul Sudele*, filii quondam agilis *Ztoika Sudele*, filii olim Bute Sudele, ac *Ztanchul, Nanes, et Radul* filiorum quondam agilis *Ztoika Sudele*, filii dicti quondam *Ztanchul Sudele*, filii similiter dicti *Ztoika Sudele*, filii praefati olim Bute Sudele, item *Ztan Sudele* filii praenominati quondam *Ztoika Sudele*, filii antefati olim Bute Sudele; nec non *Opra Woikoan, Bogdany Woikoan*, filiorum agilis quondam *Radul Woikoan*,

fili agilis quondam Ztoika Woikoan, filii jam fati olim Bute Sudele, ad haec *Fraczila Opre*, filii dicti quondam Ztoika Woikoan, filii aliquoties nominati olim Bute Sudele, insuper *Toder Ztoika*, filii praefati quondam Ztoika Woikoan, filii sepius nominati olim Bute Sudele, Bojeronum videlicet nostrorum pro temporum varietate, tum ad arcem nostram Fogaras, tum nobis exhibitis, et impensis, ac in futurum quoque exhibendis, et impendendis, totalem et integram *medietatem unius integri Bojeronatus in possessione nostra Also Arpas* vocata videlicet superiorem ejusdem possessionis partem in districtu, seu terra nostra Fogaras existentem habitam, in cujus quieto, et pacifico dominio genitores et progenitores suos perstitisse ipsique etiam ad praesens persistere, verum literis idoneis, vel sufficientibus destitui esse perhibentur, iisdem diversorum disturbiorum temporibus quibus terra ipsa Fogaras identidem exagitata fuit amissa, simul cum cunctis suis utilitatibus, et pertinentiis quibuslibet terris scilicet arabilibus, cultis, et incultis, agris, pratis seu fenetis pascuis, campis, silvis, nemoribus, alpibus, montibus, vallibus, aquis, fluviis, iis dentis, quae in rationem nostram prohibitae sunt, piscinis piscaturis molendinis, eorundemque locis generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis vocabulo nominis vocitatis, ad eandem medietatem praefati integri Bojeronatus de jure, et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus sub suis veris metis, et antiquis limitibus existentibus premissisque sic ut praefertur, stantibus et se habentibus memoratis agilibus Ztanchul, Oprea, Radul et Bogdan nec non Ztanchul, Nanes, et Radul item Ztan Sudele, Oprea Woikoan, Bogdan Woikoan, Fraczila Opra, ac Toder Ztoika, de Also Arpas ipsorumque haereditibus et posteritatibus universis novae nostrae donationis titulo ex lege, conditione, et jure dandam donandam conferendam duximus, quibus reliqui hujus terrae nostrae Fogaras Bojeronones promiscue possident Bojeronatum; *administrandis videlicet, et praestandis iis quae ad arcem nostram praedictam administrare, et praestare debent, jure et consuetudine veteri a praenominatis Ztanchul, Opra, Radul, Bogdan, altero Ztanchul, Nanes, altero Radul, Ztan Sudele, Opra Vojkoan, Bogdan Vojkoan, Fraczila Opra, Toder Ztoika*

de praedicta Also Arpas ipsorumque heredibus et posteritatibus universis colonisque in praefata medietate unius integri dicti Bojeronatus, ipsorum haeredibus, prout damus, donamus, et conferimus, jure perpetuo, ac irrevocabili tenendam possidendam pariter et habendam salvo jure alieno, commitentes nihilominus vobis Egregiis Francisco Literato arcis nostrae Fogaras Provisori nec non *agilibus Bojeronibus duodecim Assessoribus videlicet Sedis nostrae Judicariae Fogaras juratis*, quatenus eosdem Opra, Radul, Ztanchul, Bogdan, alterum Ztanchul, Nanes, alterum Radul, Ztan Sudele, Opra Woikoan, Bogdan Woikoan, Fraczila Opre, ac Toder Ztoika in dominio praescripto unius integri Bojeronatus possessionis dictae Also Arpas introducere, eademque eisdem, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis simul cum cunctis suis utilitatibus, pertinentiis quibuslibet juxta morem antiquitus observatum consuetudinemque ejusdem terrae nostrae Fogaras vetustam statuere debeatis jure perpetuo, et irrevocabili possidendam si contradictum non fuerit, contradictores vero, si qui fuerint, ex parte eorum jus, et justitiam administrare, tandemque seriem hujusmodi statutionis, et introductionis modo praemisso factae ut fuerit peracta, praesentibus Literis nostris in margine, aut in tergo pro majori fide describere debeatis, et teneamini. In cujus rei memoriam, perpetuamque firmitatem praesentes literas nostras, manus nostrae subscriptae, pendentisque sigilli nostri munimine roboratas, et communitas, eisdem praenominatis Ztanchul, Opra, Radul, Bogdan, alteri Ztanchul, Nanes, alteri Radul, Ztan Sudele, Opra Woikoan, Bogdan Woikoan, Fraczilae Opre, ac Toder Ztoika, ipsorumque haeredibus, et posteritatibus universis dandas duximus, et concedendas. Datum in Civitate Alba Julia die tertia Mensis Martii Anno Domini Millesimo Quingentesimo Nonagesimo primo.

Balthasar Bathori
de Somlio mp.

(Copiă făcută de cuartierul general din Orlat în Archiva Districtului Făgăraș, comunicată de D-lă Ion Gane, funcționarul acolo).

XXV.

1596, August 8.

Sigismund ă Bathori Principele Transilvaniei conferesce lui Bogdan ă din Arpașulă-de-jos ă titlul ă de nobil ă unguresc ă cu dreptul ă de a purta insignii ă nobitari ă: un ă scut ă reprezent ănd ă la mijloc ă un ă cerb ă traversat ă cu o saget ă prin g ăt ă, etc.

Nos Sigismundus Dei Gratia Transilvaniae, Moldaviae, Valachiae transalpinae, et Sacri Romani Impery Princeps, partium regni Hungariae Dominus, et Sicularum Comes, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos cum ad nonnullorum fidelium dominorum Consiliariorum nostrorum humillimam intercessionem Serenitati nostrae propterea factam; tum vero attentis et consideratis fidelitate, et fidelibus servitiis Nobilis *Bogdan* Also Arpasy de eadem Also Arpas quae ipse nobis, et huic regno pro locorum, et temporum varietate fideliter exhibuit et impendit ac in futurum quoque exhibiturus, et impensurus est. Eundem Bogd ăn Also Arp ăssy ex statu, et conditione plebea, et ignobili in quo natus est, et hactenus perstitit eximendum, ac in coetum, et numerum verorum et indubitatorum regni Transilvaniae et Hungariae Nobilium adnumerandum aggregandum, cooptandum, et ascribendum duximus, prout adnumeramus aggregamus, cooptamus. et ascribimus ¹). Decernentes expresse, ut a modo deinceps idem Bogd ăn Also Arp ăssy eiusque heredes et posteritates utriusque sexus uni-

(1) Dup ă cum se constat ă din actele publicate in acet ă colec ăiune, *Bogd ănescii* din Arpașulă-de-jos ă constituie o vechi ă *familii boer ăsc ă*. Dar Sigismund ă, in diploma de fa ăă. nevoind ă s ă recun ăsc ă legalitatea boeriei rom ăne, confere lui Bogdan ă in schimb ă titlul ă de nobil ă unguresc ă. In s ă Bogd ănescii urmar ă și de aci incolo a se considera tot ă ca boeri, și nici de cum ă ca nobili. Acet ă se vede din un ă act ă relativ ă la familia Bogd ănescilor ă din Arpașul ă de-jos ă din anul ă 1629, adec ă numai cu 33 de an ă dup ă diploma lui Sigismund ă, in care se dic ă: «și s ă restituie p ămintul ă de ar ătur ă *familiei Bogd ănescilor ă*, fiind ă c ă se ține de boeria lor ă p ărint ăsc ă ereditar ă, și pin ă unde s ăjunge memoria ămenilor ă p ămintul ă a fost ă tot ă in *linii boer ăsc ă*». Cu cinei an ă mai t ărdu ă adec ă la 1634, P ălcu Bogdan ă și Stan ă Bogdanesi din Arpașulă-de-jos ă se subsemn ăz ă intr'un ă act ă public ă ca boeri, dar nu ca nobili. (A se vede documentele sub N-rii IV și VIII).

versae pro veris et indubitatis Nobilibus habeantur, et reputentur. In signum autem huiusmodi verae, et perfectae Nobilitatis eorum haec arma seu Nobilitatis insignia scutum videlicet triangulare coelestini coloris, in cuius campo, seu viridi cespite cervus per collum sagitta transfixus et naturali suo colore depictus stare conspicitur; supra scutum galea militaris clausa est posita diademate regio exornata ex quo cervus sagitta similiter per collum transfixus, priori per omnia similis eminere videtur, ex cuius cono teniae sive lemnisci variorum colorum hinc inde defluentes utramque scuti partem pulcherrime ambiunt, et exornant, prout haec omnia in capite, seu principio praesentium litterarum nostrarum docta manu, et arte pictoria clarius expressa et depicta esse cernuntur, animo deliberato, et ex certa scientia, et liberalitate nostra praefato Bogdán Also Arpassy, ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis clementer dedimus et contulimus. Annuentes et concedentes, ut ipsi praescripta arma seu nobilitatis insignia, more aliorum verorum et insignitorum Nobilium armis utentium ubique in praeliis hastiludiis torneamentis duellis monomachiis ac aliis quibuslibet exercitiis, nobilitariis et militaribus, nec non sigillis, vexillis, cortinis, annulis, armillis, aneis, domibus, clypeis, tentorys, velis, sepulchris, et generaliter quarumlibet rerum et expeditionum generibus sub vere, et sincere nobilitatis titulo quo eos ab universis et singulis cuiuscunque status conditionis dignitatis et praeeminentiae homines existant, dici teneri nominari, et reputari volumus, ferre et gestare omnibusque et singulis ys honoribus gratys privilegys indultis libertatibus, et immunitatibus, quibus caeteri, veri et nati nobiles, ac militares homines praedicty regni huius Transilvaniae et Hungariae, quomodocunque de jure vel consuetudine utuntur fruuntur, et gaudent perpetuo uti frui ac gaudere possint et valeant. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes litteras nostras pendentis et autentici sigilli nostri munimine roboratas memorato Bogdan Also Arpassy ipsiusque heredibus, et posteritatibus utriusque sexus universis clementer dandas duximus, et concedendas. Datum in civitate nostra Alba Julia die octava

Mensis Augusti Anno Domini Millesimo Quingentesimo Nonagesimo sexto.

Sigismundus Princeps mp.

Stephanus Josica

Cancellarius mp.

Iohannes Balasfy

Secretarius mp.

Productis in Originali Armalibus sequentia indorsata reperiuntur :
Juxta Ritum et veterem hujus terre Fogarasiensis consuetudinem presentes Literae Armales seu Nobilitares pro parte Bogdan Arpasy de Also non obstante diuturnitate Literarum in frequenti et Sede superiori arcis Fogarasiensis publicate proclamate, tribus sedibus et in vigore suo nemine contradicente relictæ in Anno Domini 1639 Diebus Octobris.

Publicatae per me Andream Literatum Juratum Notarium Sedis Nobilium Fogarasiensis. Idem Notarius.

(Copia din anul 1821 în archiva comitatului Făgărașu, comunicată de d-lă Iónu Ganea funcționariu la prefectura de acolo.

În legătură cu această diplomă publicăm aici următorul certificat :

Zeugnisz.

Dasz der pensionirte Herr Lieutenant David Papp von Alsó Arpasi vermög dem durch denselben im Originali uns vorgezeigten durch den damaligen Landesfürsten Sigismund am 8-ten Aug. 1596 dem Unter Arpaser Bogdan v. Alsó Arpási und seiner sämtlichen Nachkommenschaft verliehenen Adelbrief ein unbezweifeltes wahrer hungarischer Edelmann sey, wird anmit bestätigtet. Fogaras am 28-ten Februarii 1829.

durch

(L. S.) Ioseph Jaksi m. p.

(L. S.) Iohann Bauer m. p.

Distr. Jur. Assessor.

Grenz Procurator.

Originalulă pe hârtiă în archiva d-lui A. Densușianu).

XXVI.

1598, Iuliu 1.

Maria Christierna soția Principelui Sigismundă Bathori ajungându, după abdicarea bărbatului său, la guvernul Transilvaniei, confirmă actul de adopțiune al lui boeriului Aldea Bica din Voivodeni-mari, făcută în anul 1518.

Nos Maria Christierna, Dei Gratia Transsilvaniae, Moldaviae, Walachiae Transalpinae etc. Princeps, Partium Regni Hungariae Domina et Siculorum Comes, nata Archidux Austriae, Dux Burgundiae et comes Tyrolis, Goritiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod ex parte et in personis Agilium *Coman Byka*, *Radul Byka*, filiorum quondam Ioannis Byka, item alterius *Radul Byka* et *Aldae Byka* filiorum quondam Manni Byka Bojaronum nostrorum de Nagy Vaydafalva in districtu inferiori terrae nostrae Fogaras existente habita, exhibitae sunt nobis quaedam Literae Magnifici quondam Pauli de Thomor alias castellani arcis nostrae Fogaras in pergameno patenter confectae sigilloque ejus pendenti in cera rubra impressivae communitae, quibus mediantibus agilis Algyo Byka de Vaydafalva matura inde deliberatione praehabita, videns se prole jam penitus esse destitutum, in signum paternae dilectionis Ioannem et Mann progenitores videlicet dictorum exponentium nepotes quondam Radul Byka in filios ascivisset et adoptasset, eosque una cum haeredibus eorum et posteritatibus universis, in omnibus suis juribus possessionariis et portionibus quae in possessione Nagy Vajdafalva de jure et ab antiquo *ad Boieronatum suum* spectarent et pertinerent, una cum omnibus pertinentiis emolumentis ac quibusvis immunitatibus legitimos perpetuosque haeredes suos pronuntiasset, dictamque ejus adoptionem idem Paulus de Thomor literis suis confirmasset tenoris infrascripti, supplicatumque quoque nobis est humillime, ut nos easdem literas omniaque et singula in eisdem contenta, ratas gratas et accepta habentes, clementer approbare, ratificare et confirmare dignaremur, quarum quidem literarum tenor talis est.

(Urméază documentulă din 1518 sub No. XXIII).

Nos itaque praemissa supplicatione, nobis modo quo supra porrecta clementer exaudita et admissa, praescriptas Literas dicti quondam Pauli de Thomor non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspicione carentes, praesentibus Literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas, quo ad omnes earum continentias, articulos, clausulas et puncta eatenus quatenus eadem rite et legitime existunt emanatae, viribusque eorum veritas suffragatur, ratas, gratas et accepta habentes acceptavimus, approbavimus, ratificavimus et confirmavimus memoratis Koman Byka, Radul Byka alteri Radul Byka, Salamon Byka, Stancsul Byka et Alda Byka, ipsorum haeredibus et posteritatibus universis perpetuo valituras, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. In quorum omnium inviolatum robur, fidemque perpetuam, praesentes Literas nostras pendentes et authentici sigilli nostri munimine manusque propriae subscriptione corroboratas eisdem ac haeredibus et posteritatibus eorum universis clementer dandas duximus et concedendas. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Albae Juliae die prima Julii Anno Domini Millesimo quingentesimo nonagesimo octavo.

Maria Christierna mp.

(L. S. P.)

(Colecțiunea d-lui IoanŃ cavaleru de Pușcariu, Tom. III, pag. 72, in Biblioteca Academiei Romane).

XXVII.

1613, Februariu 25.

Gavrilă Bathori Principele Transilvaniei conferesce intendentului seu Hangulă Șofariu său Boeriu din Viștea-de-josu titlul de nobilă transilvană cu dreptulă de a purta insignii nobilitari ună scută representându la mijlocu ună lupă ridicatū în două picioare ținându în laba dreptă o sabiă, iar în cea stângă ună cuțitū, etc.

Nos Gabriel Dei Gratia Transsilvaniae, Valachiae Transalpinaeque Princeps, partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes

quibus expedit universis. Quod nos cum ad nonnullorum fidelium dominorum Consiliariorum nostrorum singularem intercessionem propterea nobis factam, tum vero attentis et consideratis fidelitate, fidelibusque servitiis fidelis nostri nobilis *Hanguli Safar* alias *Boer* de Also-Vist dispensatoris (1) nostri Fogarasiensis, quae ipse a compluribus jam annis Principibus regni hujus Transsilvaniae praedecessoribus nimirum nostris, ac nobis etiam quo Dei benignitate ad hunc principatus nostri gradum electi et erecti sumus, et in omnibus occasionebus et rebus fidei et industriae suae commissis juxta possibilitatis suae exigentiam fideliter, summaque cum animi sui promptitudine exhibuit et impendit ac in futurum quoque exhibiturus et impensurus est. Eundem igitur *Hanguly Sáfár* alias *Boer* antea quoque uti intelleximus nobilem, de speciali nostra gratia et potestatis plenitudine denuo et ex novo in coetum et numerum verorum regni nostri Transsilvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum nobilium annumerandum, aggregandum, cooptandum et adscribendum duximus, prout annumeramus, aggregamus, cooptamus et adscribimus, decernentes expresse, ut a modo deinceps idem *Hanguli Sáfár* alias *Boér*, haeredesque et posteritates ipsius utriusque sexus universae pro veris et indubitatis nobilibus habeantur et reputentur. In signum autem hujusmodi verae et perfectae nobilitatis eorum haec arma seu nobilitatis insignia scutum videlicet militare coelestini coloris, in cujus campo sive area lupus integer naturali colore depictus, postremis duobus pedibus stare, anterioribus autem elevatis, dextro ense evaginatum, sinistro autem similiter pedibus cultrum cisorium tenere conspicitur. Supra scutum galea militaris clausa est posita, quam contegit corona regia, gemmis et unionibus orata. Ex cono autem galeae teniae sive lemnisci variorum colorum hinc inde defluentes, oras seu margines ipsius scuti pulcherrime ambiunt et exornant, prout haec omnia in capite seu principio praesentium literarum nostrarum docta manu et arte pi-

(1) Dispensator: qui capensa et accepta compensat et impendit. Sed proprie Dispensator dictus, qui in palatiis Regum aut Principum *Oeconomus*, *Major domus*, nostris *Maitre d'hôtel*. *Du Cange*, Glossarium med. et inf. latinitatis, II. pag. 881.

ctoris clarius expressa et depicta esse cernuntur. Animo deliberato et ex certa scientia liberalitateque nostra praefato Hanguli Sáfár alias Boer, ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis gratiose dedimus et contulimus. Annuentes et concedentes, ut ipsi praescripta arma, seu nobilitatis insignia more aliorum verorum et insignitorum nobilium armis utentium, ubi cunque in praeliis, hastiludiis et torneamentis, duellis, monomachiis ac aliis quibusvis exercitiis nobilitaribus et militaribus, nec non sigillis, vexillis, cortinis, velis, annulis, aulis, domibus, clypeis, tentoriis, sepulchris, generaliter vero quarum libet rerum et expeditionum generibus, sub verae et sinceræ nobilitatis titulo, quo eos ab universis et singulis cujuscunque status, ordinis, dignitatis, conditionis et praeeminentiae homines existant, dici, teneri, nominari et reputari volumus, ferre et gestare, omnibusque et singulis iis honoribus, gratiis, privilegiis, indultis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis, quibus caeteri veri nati et indubitati nobiles et militares dicti regni nostri Transilvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum quomodocunque de jure et consuetudine antiqua utuntur, fruuntur et gaudent, perpetuo uti frui et gaudere valeant atque possint. Et nihilominus pro ampliori benignitatis nostrae erga eundem declaratione, domum ejusdem in jam dicta possessione Also Vist, cui ab una Opra *Dendrum*, ab alia autem partibus Raduli Bachila providorum domus vicinatur, in districtu seu terra Fogarasiensi, comitatuque Albensi Transsilvaniae existente habitam ab omni censuum, taxarum contributionum nostrarum tam ordinariorum quam extraordinarium subsidiique et lucri camerae nostrae solutione, servitorumque quorumlibet plebeorum et civilium exhibitione, item seminaturas, allodiaturas, agricolationes et alias quaslibet haereditates eorum, quas in dicta possessione Also Vist et territoriis ejus juste et legitime teneant a decimarum nonarum et capetiarum nobis et successoribus nostris quotannis provenire debentium pensione, servitorum quorumlibet plebeorum et civilium exhibitione in perpetuum eximendas supportandas et nobilitandas duximus, prout eximimus, supportamus et nobilitamus praesentium per vigorem. Quocirca vobis universis et singulis generosis egregiis, nobilibus, Capitaneo, Provisorio, Castel-

lanis arcis nostrae Fogarasiensis, item decatoribus, decimatoribus, connumeratibus et exactoribus quarum libet contributionum nostrarum et successorum nostrorum, nec non providis iudici et juratis Civibus annotatae Possessionis Also Vist eorumque vices gerentibus modernis et futuris quoque pro tempore constituendis, cunctis etiam aliis quorum interest seu intererit, praesentium notitiam habituris, harum serie committimus et mandamus firmiter, ut vos quoque a modo deinceps successivis semper temporibus praefatum Hanguli Safar alias Boer haeredesque et posteritates ipsius utriusque sexus universas ratione praedictae domus, allodiaturarum seminaturarum et agricolationum haereditatumque suarum praemissarum, ad nullam censuum, taxarum et contributionum nostrarum tam ordinariorum quam extraordinarium, subsidiique et lucri camerae nostrae solutionem, servitorum quorum libet plebeorum et civilium exhibitionem, decimarum nonarum et capetiarum pensionem cogere, compellere vel propterea eundem haeredesque et posteritates ipsius utriusque sexus in personis rebus et bonis ipsorum quibusvis impedire, turbare, molestare, seu quovis modo damnificare debeatis aut sitis ausi modo aliquali. Sed eandem domum, seminaturas, allodiaturas, agricolationes et alias quaslibet haereditates jam nominati Hanguli Sáfár, modo praenisso exemptas supportatas et nobilitatas in perpetuum habere modis omnibus debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restituti. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras pendentes et authentici sigilli nostri munimine roboratas memorato Hanguli Safar alias Boer ipsiusque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis dandas duximus et concedendas. Datum in civitate nostra Cibiniensi die vigesima quinta mensis Februarii Anno Domini Millesimo sexcentesimo decimo tertio.

Gabriel Princeps mp.

(L. S. P.)

(Colecțiunea d-lui Ioană cav. de Pușcariu, Tom. III, pag. 73, în Biblioteca Academiei Române).

XXVIII.

1628, Aprilie 20.

Gavrilă Bethlen Principele Transilvaniei, ține armilustriū (revistă militară) cu Boerii din Țera Făgărașului și confirmă în statulū boerescū pe Dumitru Comănicī sau Solomonū și pe Stoica Solomonū din Veneția-de-josū, întărindu-le totū odată și pământurile de boeriă de'mpreună cu toate folósele și dependințele, cu vecinī și cu țiganī.

Nos Gabriel Dei Gratia Sacri Romani Imperii, et Transilvaniae Princeps, Partium Regni Hungariae Dominus, Siculorum Comes, ac Oppoliae et Ratiboriae Dux, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis: Quod cum nos statum et conditionem universorum, et singulorum Boeronum, et Libertinorum nostrorum Districtus Terrae Fogaras cognoscere volentes, *ipsis Armilustrium Fogarasinum indixissemus*¹⁾, tunc frequenti numero eo convenientes inter alios strenui quoque *Dumitru Komanicz*, alias *Salamon*, et *Sztojka Salamon* de Also Venetia, coram Serenitate nostra comparuerunt, quorum conditione, et ad serviendum sufficientia, per Nos probe investigata, et cognita, quia digni a Celsitudine nostra habiti sunt, qui in statu Boeronali permaneant, ea ratione id eisdem Dumitru Komanicz, et Sztojka Salamon Boeronibus annuendum, et concedendum duximus, ut omnibus, et singulis iis privilegiis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis, quibus veri Boerones dictae Terrae Fogaras ab antiquo usi, et gavisī sunt, ipsi quoque et sui haeredes universi succesivis semper temporibus uti

(1) La Romāni era o vechiă datină ca Voivodulū să țină în fie-care anū o revistă militară cu boerii seī, și acestū armilustriū se numia în limba română din secolulū alū XVI și XVII-lea *căutarea óstei*. Négoe Basarabū în «Invěțăturile» sale către fiulū seū Teodosie și către cei alți sucesori ai seī, dice: «Așigdera cândū veți eși să faceți *căutarea óștilorū vóstre la anulū cum le este obiceiulū*, toți boerii și căpitanii și toate slugile vóstre cată nădejde să aibă dela voi cinste și darū și drepitate și slujbe» (Hasdeū, Arch. ist. I. 2. pag. 123). Acastă vechiă consvetudine o vedemū că se păstrase în Țera Făgărașului, chiarū și după rumperea acestui ducatū din corpulū Țerei-Romānesci. Așa, la anulū 1628 ține armilustriū cu boerii din Țera Făgărașului Principele Transilvaniei Gavrilă Bethlen, iar la anulū 1657, revista militară o face Susana Lorantfi vėduva Principelū George Racófi, careia, Camera transilvană i zălogise Țera Făgărașului (A se vedē documentulū sub No. XI.)

frui, et gaudere valeant atque possint. Et nihilominus pro amplioris Principalis munificentiae nostrae erga eosdem Dumitru Komaniez et Sztojka Salamon Boerones declaratione, totales quoque, et integras portiones ipsorum possessionarias Boerones aviticas, in possessionibus Also Venetia, et Kutsulata nuncupatis, in praeallegato Districtu Terrae Fogaras existentes, habitas, in quarum quieto, et pacifico dominio tam progenitores ipsorum, quam etiam ipsi ab antiquo perstitisse, et nunc quoque persistere, litteras solummodo nostras superinde concessas sibi ipsis dari postulare perhibetur, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibus libet, *vicinis* ¹⁾ nempe et cinganis, terrisque arabilibus cultis, et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, sylvis, nemoribus, montibus, alpibus, vallibus, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum, et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis de jure et ab antiquo ad easdem spectantibus et pertinere debentibus sub suis veris metis, et antiquis limitibus existentibus, memoratis Dumitru Kománitz, alias Salamon, Sztojka Salamon, et *Sandrino* similiter *Salamon*, *qui etiam verus Boero a nobis declaratus*, ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis novae nostrae Donationis titulo, gratiose dedimus, donavimus, et contulimus, prout damus, donamus, et conferimus jure perpetuo, et irrevocabiliter tenendas, possidendas pariter et habendas, salvo jure alieno, in eisdem omnibus et singulis ipsos clementer confirmamus, harum nostrarum vigore et testimonio Litterarum mediante. Quas Nos de more praetacti Districtus Fogarasiensis in sede frequenti publicari et proclamari volumus, atque jubemus. Datum in Civitate Nostra Alba Julia, Die vigesima Aprilis Anno Domini Millesimo, sexcentesimo, vigesimo octavo.

(Transumptulă Guvernului transilvană cu data Clujă 7 Maiă 1831, în archiva D-ului Ar. Densușianu. Documentulă se descrie astă-felă :

Et subscriptum erat Gabriel m. p. sequebaturque sigillum pendens, ab extra autem in dorso earundem habebatur publicatio adscripta his verbis :

(1) În privința *vecinilor* din Țera Făgărașului a se vedé nota dela documentulă No. VII.

Anno Millesimo sexcentesimo trigesimo, die trigesima Aprilis in *Sede Juridicali Duodecim Boerorum* exhibitae, et publicatae tribus vicibus secundum antiquam consuetudinem hujus Districtus Terrae Fogaras nullo penitus contradictore comparente. Martinus Felvinci Provisor Fogarasiensis m.p.)

XXIX.

1630, Maiū 28.

Caterina de Brandenburg Princepsa Transilvaniae confirmă în statulū boerescū pe Bucurū Monea și pe fecioriū lūi din Vineția-de-josū.

Nos Catharina Dei Gratia nata Marchionissa Brandenburgica; Sacri Romani Imperii et Transilvaniae Princeps, partium Regni Hungariae Domina, Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos cum ad nonnulorum fidelium. Consiliariorum nostrorum singularem intercessionem
 sedis judicariae arcis nostrae Fogaras sententionalibus clare intelig. strenuum *Bukur Monye* de inferiori Venicze exem. *Boeronal* *stirpis progenitoribus* quorundam fidelium nostrorum relationibus in praesenti. etiam Boer
 gaudere super temporibus iusto Dei iudicio ad paupertatem redactum Boeronali sta
 malitiorum amississe praerogativam, sed ex gravamini.
 tia nostra Principali illi denuo resti
 Salamonem Mone filios eius natos iam et nascituros deinceps statui et conditioni ipsorum scientia nostra concedentes *Bukur, Man, Bogdan et Salamon M* huius terrae Fogaras Boiaronibus habe.
 omnibusque tatibus et praerogativis Boerones a maioribus suis utuntur tur et gaudent uti frui et gaudere valeant atque possint erga eosdem *Bukur M* B declaratione, totalem et integram portionem

ipsorum Boeronalem qu . . sorte divisionaria cum aliis
 districtu terrae Fogaras existentium ha-
 bitam in quar pacifico dominio tum progenitores
 eorundem, quam perstitisse et nunc
 pers terras ara sibi ipsis dari
 postulare perhibentur simul cum cunctis suis utilitatibus et perti-
 nentiis quibuslibet cultis et incultis
 silvis, nemoribus vallibus, alpibus
 vineis vinearumque promontoriis fluviis piscinis
 piscaturis aquarumque decursibus dem locis
 nominis vocabulo vocitatis ad eandem de iure et
 ab antiquo spectantibus, et pertinere debentibus sub suis veris me-
 tis existentibus
 . . posteritatibus universis ratas nempe et congruas unicuique suas
 porciones novae nostrae donationis do-
 navimus et contulimus habendas.
 Salvo iure alieno. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum
 districtus terrae Fogaras sede frequenti
 volumus et Datum in Arce nostra Fo-
 garas die vigesima octava mensis May Anno Domini Millesimo sex-
 centesimo

Catharina mp.

(L. S. P.)

În dosă :

Anno 1630 die 9 Juli. Juxta ritum et consuetudinem huius terrae Foga-
 ras publicatae tribus in facie sedis ju-
 diciariae nemine contradicente in vigore
 Martin . . . mp.

Anno 1641, 20 febr. Istaе literae Boeronales per nos praefectum et exacto-
 nem fiscales Albensesque Requisiteores ab Domina Principissa
 Anna Bornemisza domina terrae Fogaras ad revidenda boeronum suorum
 jura deputatos commissarios visae et in vigore relictae. In Fogaras anno et
 die

(Originalulă pe pergamenă stricată prin umezălă, in posesiunea lui Ionă Monea

din Veneția-de-josă N-ru 14. Sigilulă pendentă imprimatū în c era alba. Acest  document  d mpreun  cu mai multe altele relative la familia lui Monea ni s'a comunicată in copii din partea D-lui *Ioan* cavaler  de *Pușcariu* consiliar  la inalta curte de justiția din Pesta, pentru cari i suntem ad nc  recunoscători.)

XXX.

1632, Sept. 18.

George Racoți I, Principele Transilvaniei, confirmă in statul  de boeri pe Solomon   Monea din Veneția-de-jos , pe frații și pe feciorii lui, sub condițiune ca d nșii intocma ca cei-l'alți boeri să suporte t te sarcinele și serviciile boeresci, cu cari sunt datorii la castelul  F g rașului.

Nos Georgius Rakoci Dei gratia Princeps Transilvaniae Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos cum ad nonnullorum fidelium Dominorum Consiliariorum nostrorum singularem propterea Nobis factam intercessionem, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis strenui *Salamonis Monya* de Also Venetzie, quae ipse primum quidem Principibus hujus Regni nostrae Transilvaniae praedecessoribus videlicet nostris felicis reminiscantiae, ac tandem Nobis etiam et huic Regno Nostro Transsilvaniae pro locorum et temporum varietate in omnibus rebus fidei et industriae suae commissis juxta (possibilitatis suae exigentiam summa cum animi sui constantia et promptitudine exhibuit, et impendit, ac in posterum quoque exhibiturum et impensurum ipsum confidimus. Eundem igitur *Salamonem Monya* ac per eum *Many*, *Opra*, *Stants Monya* fratres carnales, *Opram*, *Bukur* et *Michaelem Monya* filios ipsius antea etiam uti et diligenti informatione egregii Georgii Szegedi de Kolosv r, provisoris nostri Fogarasiensis liquide intelligimus boerones extitisse, ex speciali nostra gratia et potestatis plenitudine, denuo una cum ipsorum liberis jam videlicet natis et in posterum Dei beneficio nascituris in coetum et numerum reliquorum Boerorum istius Districtus Terrae Nostrae Fogaras adnumerandos, aggre-

gandos, cooptandos et adscribendos duximus, prout annumeramus, aggregamus, cooptamus et adscribimus, decernentes expresse, ut a modo deinceps iidem Salamon, Many, Opra, Stants, Opra, Bukur et Michael Monya ipsorumque haeredes et posteritates utriusque sexus universae *pro veris et indubitatis boeronibus habeantur et reputentur omnibusque et singulis iis honoribus, gratiis, privilegiis, indultis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis, quibus caeteri veri nati et indubitati Boerones praedicti districtus terrae Fogaras quomodocunque de jure et ab antiqua consuetudine utuntur, fruuntur et gaudent, usque ad beneplacitum nostrum uti, frui, et gaudere possint atque valeant.* Domosque eorundem Salamonis, Many, et Opre Monya, in dicta possessione Also Venetzie, vicinitatibusque domorum Salamonis Monya, nobilis Stantsul Zoganya, ab una partibus vero ab altera nobilis Stan Monya, Many Monya, Goile Csiszmasu. altera vero partibus. ejusdem possessionis Opre Monya, providus Stoika Butza ab una, partibus vero ab altera locus desolatus et rivus ibidem decurrens in praedicto districtu et terra Fogaras comitatuque Albensi transilvanico existente habitas ab omni censuum, taxarum et contributionum nostrarum tam ordinariarum quam extraordinariarum subsidiique et lucri Camerae nostrae solutione servitiorum quorumlibet plebeorum et civilium exhibitione, seminaturas item allodiaturas, agricolationes, vineas, sylvas et alias quaslibet haereditates ad *Boeronatum* ipsorum spectantes in jam fata possessione Also Venitze territorioque ejusdem eximendas, supportandas, libertinandas, boeronandas duximus, ea tamen conditione ut iidem Salamon, Many, Opra, Stants, Opra, Bukur et Michael Monya haeredesque et posteritates ipsorum universae *omnia onera et servitia boeronalia, ad arcem nostram Fogaras consequenterque domos et curias nostras nobilitares districtus Terrae Fogaras debentia instar aliorum boeronum semper et ubique subire* et a provisoribus castellanisque Arcis nostrae Fogaras dependentiam habere, modis omnibus debeant et teneantur, prout eximimus, supportamus, libertamus et boeronamus praesentium per vigorem. Quo circa vobis generosis, egregiis et nobilibus *Capitano*, Provisori, Castellanoque dictae ar-

cis Fogaras, providis item circumspectis Judici juratisque civibus possessionis Also Venicze modernis scilicet et futuris quoque (pro) tempore . . . eorumque vices gerentibus cunctis, etiam aliis quorum interest seu intererit praesentium notitiam habituris, harum serie committimus, (et) mandamus firmiter, quatenus vos quoque a modo in posterum praefatos Salamonem, Many, Opra, Sztants, Opra, Bukur et Michaellem Monya, haeredesque et posteritates ipsorum utriusque sexus universas in praedicto Boeronatu conditione sub praemissa conservare debeatis et teneamini, neque eosdem propterea in possessionibus rebusque suis universis impedire, turbare, molestare seu quovis modo damnificare praesumatis vel sitis ausi modo aliquali, secus non facturi. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes nostras litteras pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas memoratis Salamon, Many, Opra, Stants, Opra, Bukur et Michaeli Monya ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus universis gratiose dandas duximus et concedendas. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in Civitate nostra Kolosvar die decima octava mensis Septembris Anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo secundo. Rakoci m.p.

Octavarum *litterarum boeronalium* in transmissionalibus insertarum sub No. 4. Salomonis quondam Monya et fratrum ejusdem a Principe quondam Georgio Rakotzi impetratarum, quarum tenor et contentia huius erat tenoris :

(Urméză diploma de sus).

Annotatumque erat in iisdem litteris transmissionalibus : subscriptum fuisse praeinsertis litteris boeronalibus a sinistra Georgius Rakoczi, a dextra autem partibus in margine Martinus Markosfalvi Secretarius m. p. et quod fuerint sigillo atefati Principis super cera rubra in zona sericea diversi coloris pendenti impressivae communitae et roboratae ac in pergameno patenter confectae et emanatae, cum hujus modi in exteriori parte subscriptione : Praesentes litterae boeronales et exemptionales per praefectum et exactorem fiscales ac Requisite Albenses tamquam Commissarios Illustrissimae Dominae Principissae ad investiganda boeronum terrae Fogaras jura deputatos et exmissos revisae, lectae ac pro Michaeli, Vaszil et Raduli Monya producentibus in vigore relictae, in Fogaras die 25 mensis Februarii Anno Domini Millesimo sexcentesimo septuagesimo septimo.

(Comunicatū de d-lū Ioanū cavalerū de Pușcarū, consiliarū la înalta curte de iustitiă in Pesta).

XXXI.

1652, Martiū 8.

George Racoți alū II-lea Principele Transilvaniei conferesce bucătarului seū Ionū Făgărășanu din comuna Dragușū titlulū de nobilū transilvanū împreună cu dreptulū de a purta insigne nobilitari.

Nos Georgius Rakoci Dei Gratia Princeps Transylvaniae Partium Regni Hungariae Dominus et Sicularum Comes, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos cum ad nonnullorum fidelium Dominorum Consiliariorum nostrorum singularem nobis propterea factam intercessionem; tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis Strenui *Ioannis Fogarasi* Coci nostri primarii, quae ipse in arte sua coquinaria fideliter exhibuit et impendit, ac in posterum etiam exhibere et impendere velle, perhibetur. Eundem igitur *Ioannem Fogarasi*, et consortem suam *Annam Nyagoje*, ac *Matthaeum*, *Simonem*, *Stanislaum*, *Ladislaum* et *Stephanum* filios, item *Mariam*, *Sztanam* et *Helenam* filias ex speciali gratia nostra, et potestatis nostrae plenitudine in coetum et numerum verorum natorum et indubitatorum regni nostri Transylvaniae, et partium Hungariae eidem annexarum Nobilium annumerandos aggregandos cooptandos et adscribendos esse duximus, prout annumeramus, aggregamus, cooptamus et adscribimus per praesentes. Decernentes expressè ut a modo deinceps successivis semper temporibus idem *Ioannes Fogarasi* ac per eum *Anna Nyagoie*, consors; item *Matthaeus*, *Simon*, *Stanislaus*, *Ladislaus*, et *Stephanus* filii, nec non *Maria*, *Sztana*, et *Helena* filiae suae, ipsorumque haeredes et posteritates utriusque sexus universi, pro veris natis et indubitatis Nobilibus habeantur et reputentur. In signum autem huius modi verae et perfectae nobilitatis eorum haec arma seu nobilitatis insignia: Scutum videlicet militare coelestini coloris in cuius campo sive area homo integer, viridi tunica indutus, ad mensam stare, et ambabus manibus cultros coqui-

narios tenendo quasi carnes diversas in partes minutiores scindere
 visitur. Supra scutum galea militaris clausa est posita, quam conte-
 git diadema Regium gemmis et unionibus eleganter distinctum et
 ornatum. Ex cono verò galeae teniae sive leminisci variorum colo-
 rum hinc inde defluentes, utrasque oras seu margines ipsius scuti
 pulcherrimè ambiunt et exornant, prout haec omnia in capite sive
 principio praesentium literarum nostrarum docta manu et arte Pi-
 ctoris clarius expressa et depicta esse cernuntur, animo deliberato et
 ex certa scientia liberalitateque nostra Principali memorato Ioan . .
 Annae Nagoie consorti ac Matthaeo, Simoni, Stanislao,
 Ladislao et Stephano filiis, nec non Mariae, Sztanae et Helenae fi-
 liabus ipsorumque haeredibus et posteritatibus utriusque sexus uni-
 versis gratiosè dedimus donavimus et contulimus, annuentes et con-
 cedentes ut ipsi praescripta arma seu nobilitatis insignia more alio-
 rum verorum et indubitatorum natorum Nobilium armis utentium,
 ubique in praeliis, hastiludiis, ornamentis, duellis, monomachiis,
 aliisque quibusvis exercitiis militaribus et nobilitaribus : Ittem si-
 gillis, vexillis, cortinis, velis, aulaeis, annulis, clypeis, tentoriis, do-
 mibus, sepulchris et generaliter quarum libet rerum et expeditionum
 generibus, sub merae et perfectae nobilitatis titulo, quo eos ab uni-
 versis et singulis cuiuscunque status, conditionis, et praeeminentiae
 homines existant, insignitos dici, teneri, et nominari volumus ferre
 et gestare, omnibusque et singulis iis honoribus privilegiis,
 indultis, libertatibus, immunitatibus et praerogativis, quibus caeteri
 veri, nati et indubitati regni nostri Transilvaniae et partium Hun-
 gariae eidem annexarum Nobiles, ac militares homines quomodo-
 cunque de jure et ab antiqua consuetudine utuntur, fruuntur, et
 gaudent, perpetuò uti, frui et gaudere valeant atque possint. In
 cuius rej memoriam, firmitatemque perpetuam, praesentes literas
 nostras pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas
 memorato Ioanni Fogarassi, et Annae Nyagoie consorti, ac Mat-
 thaeo, Simoni, Stanislao, Ladislao et Stephano filiis, nec non Ma-
 riae, Sztanae, et Helenae fili ipsorumque haeredibus et
 posteritatibus utriusque sexus universis clementer dandas duximus
 et concedendas. Datum in Civitate nostra Alba Julia die octava

Mensis Martii Anno Domini Millesimo, Sexcentesimo, Quinquagesimo secundo.

Georgius Rakoci mp.

Ioannes Horvat
de Palocz Secr. mp.

(L. S. P.)

Î n d o s ũ :

Juxta ritum et veterem huius Terrae Fogarasiensis consuetudinem praesentes Literae, Illustrissimi Principis, et D. D-ni Georgy Rakoci Dej Gratia Regni Transilvaniae Principis, Partium Regni Hungariae Domini et Siculorum Comititis, Domini Domini nostrj Clementissimi, Armales seu nobilitares pro parte Ioannis Fogarasi de Dragus, sunt in frequenti et celebr. sede superiorj Arcis Fogaras, tribus in sedibus, publicatae, proclamatae, ac in vigore suo nemine contradicente relictæ. In Anno Millesimo sexcentesimo quinquagesimo secundo, die 4 May.

Publicatae et extradatae per me Michaellem Czine . . de Fogaras, Juratus Notarius Sedis Juditiariae Nobilium Fogarasiensium.

Idem Notarius mp.

(Originalul pe pergamenă în posesiunea d-lui ingineră N. Făgărășanu; înălțime 59 cm. 4 mm., lățime 71 cm. 1 mm. Sigilul pendent în ceră roșie (diametru 5 cm. 5 mm.) representă la mijloc un scut oval cu armele Transilvaniei, susă sôrele și semi-luna, josă acvila și cele șapte castele. Peste scutul Transilvaniei la mijloc este aședat un scut mai mic cu armele Racoșescilor reprezentându o acvilă cu aripile întinse privind în drépta, de desuptă o rótă aședată pe trei munți. In jurul sigilului inscripțiunea. RAKOCI. D. G. PRINCEPS TRANIÆ PART. REG. HVN. DO. ET. SICCO).

XXXII.

1689, Iuniă 16.

Michaiă Apafi I, Principele Transilvaniei, confirmă diploma Anei Nadasdi, dómnei Tereî Făgărașului, cu privire la drepturile boeresci ale fami-
liei Popa, în comunele Recea, Luța, Riușoră și Buciumă.

Nos Michael Apafi Dei Gratia Princeps Transilvaniae Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis

et singulis, quod pro parte et in personis *Sfrenuorum Serbani Popa de Récese*, Bonorum nostrorum Porumbakiensium Racionistae nec non *Popa Rad* parentis, ac *Popa Sztan* fratris ejus omnino de Rétse, exhibitae sunt nobis et praesentatae Literae quaedam Magnificae quondam Dominae Annae de Nadasd, Spectabilis ac Magnifici quondam Stephani Majlad Vajvodae Transilvaniae et Siculorum Comitum Relictae, titulo novae donationis confectae et emanatae, quibus mediantibus dicta Domina Anna de Nadasd Districtus Terrae Fogaras Domina videlicet terrestri medietatem *Bojaronatus* possessionis Rétse, ac in ejusdem territorio quoddam praedium Lutza dictum cum alpium Szekeritsore et Plasse dictarum medietatibus, item mediam similiter partem dictae possessionis Russor et possessionem tertiam Bucsum vocatam totaliter, Cziganosque filios quondam Frate Czigani, item Bagyul, (nume ilegibilu), Kalota, Kokossa, Drinke, Kajkire et Puhacz filios et totam familiam, per majores eorum pacifice tentas et possessos (ex eo quod universae literae eorum praedictorum iurium possessionariorum et alpium et cziganorum concernentes ignis voraginibus absumptae fuissent Nova Donatione praespecificatorum ut praefertur majoribus dedisse novisque in literis privilegialibus transumpsisse cernebatur tenoris infrascripti. Supplicatum itaque extitit nobis humilime, quatenus nos easdem Literas novae Donationis ratas habentes, eisdem literis consensum nostrum praebere nostrisque literis inscribi facere, quandoquidem characteres earum vetustissimis temporibus usitati a plerisque perlegi nequeant antiqui etiam esse perhibentur) dignemur quarum quidem Literarum tenor talis est.

(Urmézá documentulü sub No. II).

Nos igitur praemissa supplicatione nobis modo quo supra porrecta faventer exaudita et admissa praemissas Litteras novae Donationis non abrasas, non cancellatas nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni vicio carentes praesentibus Literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento variationeque aliquali inseri et inscribi quoad omnes earum continentias, clausulas, articulos, et puncta, eatenus quatenus eadem rite et legitime existunt

emanatae viribusque earum veritas sufragatur, acceptamus aproba-
 mus, iisdem nostrum praeuimus consensum, imo praebemus bene-
 volum pariter et adsensum, et nihilominus (*verba praetermissa*) erga
 eosdem Serbanum Popa ac Popa Rad parentem et Popa Sztan fra-
 trem ejus gratiae nostrae Principalis declaratione, totum item et
 omne jus nostrum regium, quod in praedeclarata medietate Boje-
 ronatus possessionis Retse ac in ejusdem territorio praedicta Lutza
 nuncupata. . . alpium Szkeritsora et Plassa sic vocitatarum medietati-
 bus item media parte alterae possessionis Russor et possessione totali
 Butsum Cziganisque filiis olim Frate Cigan, ad haec Bagyul (nume
 ilegibilū) Kelota, Kokoska, Drinka, Kapkire et Puhay ac tota familia
 etiam qualitercumque existeret et haberetur aut eadem iidem et
 idem nostrum ex quibuscunque causis . . . modis et rationibus con-
 cernerent collationem simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinen-
 tiis quibus libet terris scilicet arabilibus, cultis et incultis agris,
 pratis, pascuis, campis, foenetis, silvis, nemoribus, montibus, alpi-
 bus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis item fluviis, piscinis,
 piscaturarum aquarumque decursibus, molendinis et eorum locis gene-
 raliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum inte-
 gritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis ad easdem de jure et ab
 antiquo spectantibus et pertinere debentibus sub suis veris metis et an-
 tiquis limitibus existentibus, memoratis Serbano Popa, nec non Popa
 Rad parenti ac Popa Sztan fratri ejus haeredibusque et posteritati-
 bus eorum universis dedimus donavimus et contulimus prout damus
 donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendas pos-
 sidendas pariter et habendas, salvo jure alieno. Quas nos in formam
 Privilegii nostri redigi faciemus dum nobis in specie fuerint repor-
 tatae. Datum in curia nostra Porumbakiensi die decima sexta men-
 sis Junii Anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo nono,
 et subscriptum erat : Michael Apaffi mp. Franciscus Lugosi Se-
 cretarius mp.

Tribus in sedibus judiciariis Nobilium Fogarasiensium juxta morem et
 antiquam consuetudinem hujus Terrae Fogaras praesentes *Litterae Bojero-*
nales nominibus et in personis introscriptorum Serban Popa de Rétse, nec
 non Popa Rad parentis, ac Popa Sztan fratris ejus omnino de Rétse exhi-

bitae, lectae, promulgatae ab omnibus quorum interfuit aprobatae acceptatae ac in suo vigore nemine contradictore apparente relictas. Extradatas vero die septima mensis Junii Anno Domini Millesimo sexcentesimo nonagesimo per Stephanum Lészai juratum notarium sedis sup. Nob.

(Copiă din secolulă trecută în archiva vechiă a comitatului Făgărașu sub No. 855)

XXXIII.

1689, Augustu 6.

Michaiu Apafi I, Principele Transilvaniei, confirmă în statulă boerescu pe Stanu Monea din Veneția-de-josu sub condițiune ca dinsulă și eredi seși, întocma ca și ceia-l-alți boeri, se presteze servicii militari equestre la castelulă Făgărașului și în altă locu, în conformitate cu vechia consvetudine.

Nos Michael Apafi Dei Gratia Princeps Transilvaniae partium regni Hungariae Dominus et Sicularum Comes. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod Nos cum ad nonnullorum fidelium dominorum consiliariorum nostrorum fidelis nobis sincere dilecti spectabilis ac generosi Stephani Nalaczi de eadem Nalacz consiliarii nostri intimi comitatum Hunyad (et) de Zarand comitis, aulae nostrae magistri ac arcis nostrae Devensis Capitanei ubique supremi, singularem coram Nobis pro parte et in persona strenui *Sztan Monya* de Also Venicze factam intercessionem, tum vero benigne attentis et consideratis fidelitate fidelibusque servitiis ejusdem, quae idem praetitulati Stephani Nalaczi in curia nostra saepe numero a latere serviendo fideliter se ac laudabiliter accomodans juxta exigentiam muneris ipsius eidem concredita omnia negotia ad complacentiam est executus, sperantes ipsum deinceps etiam adiecturum, imo haec Principali nostra clementia accensus, majora quoque fidelitatis documenta daturus. Eundem itaque *Sztan Monya* boeronali hactenus etiam praerogativa gavisum e speciali gratia nostra ac Principalis potestatis nostrae plenitudine denuo et ex novo eximendum ac *in coetum et numerum verorum, natorum et indubitatorum Boeronum Districtus seu Ter-*

rae Fogaras annumerandum, aggregandum, cooptandum et adscribendum duximus, decernentes expresse ut a modo deinde successivis semper temporibus, idem Sztan Monya haeredesque et posteritates ejus utriusque sexus universae pro veris, natis et indubitatis Boeronibus habeantur et reputentur; omnibusque et singulis iis honoribus, privilegiis, immunitatibus et praerogativis, quibus caeteri veri nati indubitatiue Districtus seu Terrae Fogarasiensis Boerones de jure et ab antiqua consuetudine utuntur fruuntur et gaudent, perpetuo uti frui et gaudere valeant atque possint, ita tamen ut equis armisque optime instructi Nobis ac successoribus nostris ad arcem Fogaras exhibenda, alioque in loco praestanda quaelibet servitia juxta antiquum morem et consuetudinem instar aliorum ejusdem ordinis Boeronum supportare; imo in omnibus juridicis rebus ac publicis consuetudinibus ab officialibus annotatae arcis Fogaras dependere modis omnibus debeant et sint adstricti, neque in ullis temporum vicissitudinibus a praefata arce nostra Fogaras se se extrahere ausint modo aliquali. Pro ampliori autem gratiae et munificentiae nostrae Principalis erga praementionatum Sztan Monya haeredesque et posteritates ipsius, declaratione, totalem et integrum fundum ipsius aedificiosum ab una et superiori strenuus Gabrielis Czajna de Also Venitzie Boeronis Domus, ab altera et inferiori providi Opra Labes in portione nostra possessionaria in possessione Also Venitze districtu Terrae Fogaras et comitatu Albensi Transilvaniae existente habitum, hactenus etiam per praelibatum Sztan Monya jure avitico ac optimo, nunc etiam pacifice tentum et possessum, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, sylvis, nemoribus, montibus, vallibus, aquis item fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis, et eorum locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum, et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis ad praespecificatum fundum jure perpetuo et avitico ab antiquo tentis et possessis sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus ab omni servitute jobbagionali et plebea denuo et ex novo (: ut praemissum est :) elementer eximendum libertateque boeronali condeco-

randum esse duximus, prout eximimus, annumeramus, aggregamus, cooptamus et adscribimus, praedeclaratum ipsius fundum aedificiosum boeronali praerogativa condecoramus praememorato Sztan Monya libere possidendum in manibus ipsius relinquimus salvo jure alieno, harum nostrarum pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratarum virtute et testimonio Litterarum mediante. Quas Nos ad formam Privilegii in hujus rei memoriam firmitatemque perpetuam annotato Sztan Monya haeredibusque et posteritatibus ipsius utriusque sexus universis boeronali praerogativa benigne duximus concedendas. Datum in Castro nostro Radnoth die sexta mensis Augusti Anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo nono.

Michael Apafi mp.

Franciscus Lugosi mp. secret.

Praesentes *Litterae boeronaes* nomine et in persona introscripti Sztan Monya de Also Venitze tribus in sedibus judiciariis Nobilium Fogarasensium frequentibus exhibitae sunt, promulgatae et publicatae ab omnibusque quorum interfuit approbatae ac in hoc vigore debito cum obsequio, nemine contradicente, relictas. Extradatae die 10-a Decembris 1689, per Stephanum Leszay sedis praef. juratum Notarium.

(Colecțiunea d-lui Ioanŭ cav. de Pușcariŭ).

XXXIV.

1701, Aprile 9.

Leopoldŭ I împăratulŭ Germaniei conferesce lui Ionŭ Sebeșanu (Sassebeși) titlulŭ de nobilŭ pentru tôte țările Austriei, cu dreptulŭ de a purta insigne nobilitari: unŭ scutŭ militarŭ reprezentândŭ la mijlocŭ unŭ brațŭ ținendŭ în mână unŭ condeiŭ de scrisŭ (1).

Nos Leopoldus Dei Gratia electus Romanorum Imperator semper

(1) Din această familiă își trage originea distinsulŭ economistŭ d-lŭ P. S. Aurelianu. Judecândŭ după armele nobilitari, ce le confere împăratulŭ Leopoldŭ lui Ionŭ Sassebeși (calamum scriptitorium) se vede, că dînsulŭ a fostŭ unŭ omŭ învățatŭ în epoca sa. Atâta scimŭ, că mai înainte cu optŭ-spre deuce ani (1683) se înființase în Sebeșŭ o tipografie românească ПЕНТРЪ АСМИНАРА НЪМБАСЪ НОСТРЪС, în care s'a tipăritŭ ca cea de 'ntâiŭ «vârgă» cartea cunoscută sub titlulŭ: СИКРИЮМЪ ДЕ АБР.

Pe la anulŭ 1796, unulŭ din familia Sassebeși, anume George Sassebeși, era aședatŭ în Țera Făgărașului (în comuna Veneția-de-josŭ), după cum se vede din formula de publicațiune înscrisă la finele diplomei.

Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae, Ramae, Serviae, Galitiae, Lodomeriae, Cumaniae, Bulgariaeque etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Lucemburgi ac superioris, et inferioris Silesiae, Württembergae et Techae, Princeps Sveviae, Marchio Saeri Romani Imperii, Burgoviae, Moraviae, Comes Habsburgi, Tirolis Ferretis, Kyburgi, et Goritiae, Landgravius Alsatae, Dominus Marchiae Slavoniae, Portus Naonis et Salinarum etc. Memoriae commendamus, tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod Nos cum ad nonnullorum Fidelium Nostrorum singulariter Majestati Nostrae propterea factam humillimam intercessionem, tum vero attentis, et consideratis fidelitate, fideliumque servitiorum meritis *Ioannis Szaszsebesi* de eadem Szaszsebes, quae ipse Majestati Nostrae, Augustissimaeque Domui Nostrae Austriacae, variis in occasionibus fideliter exhibuisse, et impendisse, perhibetur, in posterum quoque exhibiturum et impensurum nulli dubitamus. Eundem igitur *Ioannem Szaszsebesi* ejusque Conjugem, filios, Haeresesque, et Posteritates eorundem utriusque sexus universos, e Statu, et conditione Civili, in qua hactenus perstitere, de Caesareo-Regiae Potestatis Nostrae plenitudine gratiaque speciali eximentes, ac in coetum et numerum verorum, et indubitatorum Regni Nostri Hungariae aliorumque Regnorum, ditionum et Provinciarum Nostrarum Haereditariarum, Nobilium duximus annumerandos, cooptandos, et adscribendos. Annuentes, et ex certa Nostra scientia animoque deliberato concedentes ut ipsi a modo in posterum futuris, et perpetuis semper temporibus, omnibus iis gratiis honoribus praerogativis, et immunitatibus, quibus caeteri veri et indubitati, dicti Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum, et Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobiles natura jure vel antiqua consuetudine usi sunt et gavisi, utunturque et gaudent, uti frui et gaudere possint, ac valeant, haeresesque et Posteritates eorundem utriusque sexus universi, valeant atque possint. In cujus quidem Nostrae erga eos exhibitae Gratiae, et Clementiae, ac Liberalitatis, Testimonium, veraeque et indubitatae Nobilitatis signum, haec Arma seu Nobilitatis Insignia scutum videlicet Militare erectum coelestini coloris cujus

fundum cespis viridis occupat, super quo brachium humanum, humero tenus resectum caeruleo amictu indutum, calamum scriptitorium manutenere conspicitur. Supra scutum galea militaris craticulata est posita, cui supereminet Diadema Regium gemmis unionibusque decenter redimitum, ex quo aliud brachium humanum inferiori per omnia simile parem calamum scriptitorium proferre videtur. A summitate vero seu cono galeae, laciniis sive lemniscis hinc candidis et rubris, illinc vero caeruleis et fulvis, in scuti extremitatibus placide se se diffidentibus, illudque pulcherrime exornantibus. Quemadmodum haec omnia in Principio seu capite praesentium Literarum Nostrarum, Pictoris industria genuinisque suis coloribus illustrata, lucidius, ob oculos intuentium posita esse conspiciuntur. Eidem Ioanni Szaszsebesi ejusdem Conjugi, filiis haeredibusque et posteritatibus ipsorum utriusque sexus universis gratiose danda duximus, et conferenda. Decernentes et ex certa Nostra scientia animoque deliberato concedentes, ut ipsi, a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus, eadem Arma seu Nobilitatis Insignia, more aliorum verorum et indubitatorum, dicti Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum, et Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobilium, sub iisdem juribus, praerogativis et immunitatibus, quibus caeteri, veri et indubitati praefati Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum et Provinciarum Nostrarum Haereditariarum, Nobiles natura, jure vel antiqua consuetudine uti sunt, et gavisus, utanturque et gaudent, ubique in praeliis, certaminibus, pugnis, hastiludiis, torneamentis, duellis, monomachiis, ac aliis quibusvis exercitiis militaribus, et Nobilitaribus, nec non sigillis, velis, cortinis, aulaeis, annulis, vexillis, clypeis, tentoriis, domibus et sepulchris generaliter vero in quarumlibet rerum, et expeditionum generibus sub merae, verae, syncerae, et indubitatae Nobilitatis titulo, quo eos ab omnibus, cujuscunque status, conditionis, honoris, dignitatis, et praecminentiae hominibus insignitos, et ornatos, dici, nominari, haberi et reputari volumus, mandamusque ferre. et gestare, ac iis in aevum uti frui, et gaudere possint ac valeant, haeredesque, et posterius eorundem utriusque sexus universi valeant, atque possint. Imo nobilitamus, damus et conferimus praesentium majoris, et aulici

Sigilli Nostri pendentis munimine roboratarum per vigorem. Datum in Civitate Nostra Vienna Austriae Die nona Mensis Aprilis, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Primo, Regnorum nostrorum Romani Quadragesimo Tertio, Hungarici Quadragesimo Sexto, Bohemici vero Quadragesimo Quinto.

Leopoldus m.p.

Comes Samuel Kálnoky m.p.

(L. S. P.) Joannes Fiath m.p.

Praesentes litterae armales in Generali Congregatione nobilium Universitatis Incl. Districtus Terrae Fogaras die 19 Sept. A. D. 1796 publice perlectae nemineque contradicente Publicatae Exhibenti Georgio Szaszsebesi restituntur. Ex eadem generali Congregatione anno die ut supra notatis.

Extradatae per Adamum Ra . . . incl. distr. Terrae Fogaras jur. n.

Praesentes Literae Armales in Marcali Congregatione Nobilium Universitatis Incl. Distr. Terae Fogaras Die 5 Mensis Aprilis anni 1837 celebrata denuo publicatae, nemineque contradicente in suo vigore remanentes Supplicanti Ioanni Szaszsebesi hisce restituntur. E praetacta marcali Congregatione Anno dieque supranot.

Extradatae per Stephanum Hamar Ord. Incliti distr. Fogaras jur. notar.

Praesentem Copiam e vero et authentico suo originali per me sine ultra variatione fideliter descriptam esse fide mea mediante attestor. Sign. Venetia inferiori 23 Martii 1860.

Nicolau Szaszsebesi mp.

(Colecțiunea D-ju I. cav. de Pușcariu).

par. gr. cath.

XXXV.

A. 1728.

Genealogia familiei Monea din Veneția, dela Grigorie vistierulă În Negru Vodă 1185.

Călugărulă basilită Samuilă Claină, în manuscrisulă seă Istoria Domniloră Țerei-romănesci și ai Moldovei (Annales Principum Transalpinorum et Moldavicum), vorbindă despre începutulă Domniei lui Radu Negru, ne spune următoarele:

«Ană aflată în Țera Făgărașului în comuna Veneția-de-josă, în zidulă casei lui Ionașcu Monea, fostă Vicariulă generală ală clerului «din Transilvania, o pără cu următoarea inscripțiune.» Aici Samuilă Claină ne comunică textulă acestei inscripțiuni familiare, dar ca-

racterele se copiasse greșit în multe locuri, și o mare parte a legendei a rămasă până astăzi nedescifrabilă.

O altă copie de pe această inscripțiune o făcuse pe la anul 1860 d. Ioană cav. de Pușcariu, fostă primă-căpitană ală Țerei Făgărașului, pe care d-sa a avută amabilitatea a ne-o pune la dispozițiune în cursul acestei publicațiuni ¹⁾.

Textul inscripțiunii lapidare din Veneția, așa după cum ni-lă comunică d. Pușcariu, este următorul :

VIXIT. GR. I. VENET		US ANNO D///
1185. GENEALO	Armele	GIA AUTHEN
TICA MO	Vicariu-	NESTI
CA. GREGO	lui	RI, VENETUS
THESAURA		RI, VAIVODÆ
NIGRO : A	Ionascu	QVO DONATUS
IV. VALBUS	Monea ²⁾	CŪ : SILVIS ET
CAMPIS : GEN :		GREGOR, SECVNDUM

A. 1216) : HIC G. GRIGOR. EX QVO MAILATH FI
 1250 :) LA KOMANA ET II GRIGOR : HI DIVISI
 1279 :) M. I^A VAL : KUTSULATA K. II. VAL. G. III VAL
 1390 :) = VENETIA ET RIVULŪ SALSŪ. SORT S ET
 GR. GEN. III GRIGOR, KOMAN, STOICA, THOM : DIVISI
 GR. QUARTĀ INTEGRA SORTIT, GEN : STEPHANŪ GR
 1449 :) HIC. GE. SALAMONĒ (: A MATRE MONE DICT // :)
 ET STEPHAN / MONE. SALAMON. GEN. MAN MONE
 1499. HIC. G. STEPHAN MONE II. HIC GEN. VOIK
 MONE. HIC G II. MAN MONE. HIC GEN. IOANNE MONE
 EX QVO IONAS MONE V. VICAR, G. 1728. ³⁾

(1) Astă-zi, după cum ne comunică d-lă N. Sassebeși, preotă în Veneția-de-josă inscripțiunea familiei Monea este aproape illegibilă, din cauza tempestăților, la cari a fostă espusă această pētră commemorativă.

(2) Represintă ună scută în formă orbiculară, la mijlocă armele Țerei Românesce : o acvilă cu aripele întinse privindă în dreapta și cu crucea în pliscă, iar în ghiare ținendă o coronă de mărgelē, în mijloculă căreia se vede o mână cu crucea pastorală. În jurulă acestoră arme inscripțiunea : *ПРОТОПОП ІОНАШК МОНЕ ПОТАРЕШ СОКОРАШЇ МАРЕ*.

(3) Textulă comunicată de Samuilă Claină lui Engel este următorul : Vixit Gri. I.

Pe care noi o citim astăzi felul :

Vixit Grigorijs primus Venetus Anno Domini 1185. Genealogia authentica Monestica. Gregorius Venetus Thesaurarius Vajvodae Nigro (sic), a quo donatus quatuor vallibus cum silvis et campis; genuit Grigorium secundum Anno 1216. Hic genuit Grigorium ex quo Mailath, 1250 filia Komana et secundus Grigorijs. Hi divisi (1279) Mailath primam vallem Kutsulata, Komana secundam vallem, Grigorijs tertiam vallem (1390), hoc est Venetia(m) et Rivulum salsum sortiti sunt, et Gregorijs genuit tertium Grigorijs, Komanijs, Stoicam, Thomam; divisi Grigorijs quartam integram sortitus genuit Stephanum, (et) Grigorijs (1449). Hic genuit Salamonem (a matre Mone dictum) et Stephanum Mone. Salamon genuit Man Mone 1499. Hic genuit Stephanum Mone secundum. Hic genuit Voik Mone. Hic genuit secundum Man Mone. Hic genuit Ioannem Mone, ex quo Ionas Mone venerabilis Vicarius generalis. 1728.

Acăstă inscripțiune o traducem în limba română astăzi felul :

A trăit Grigore cel de'ntăiu Venețianul în anul Domnului 1185. Genealogia autentică a Familiei Monea (e următorea). Grigorie Venețianul, vistierul lui Negru-Vodă, din partea căruia a fost dăruit cu patru văi, cu păduri și câmpuri, a născut pe Grigorie al doilea (anul 1216). Iar acesta a născut pe Grigorie, din care s'a născut Mailat, (1250) fiica Comana și Grigorie al doilea. Aceștia împărțindu-se (1279), Mailat a căpătat valea de'ntăiu Cuculata, iar Comana valea a două, Grigorie valea a treia (1390) adevă Veneția și Pârful¹⁾ sărat. Și Grigorie a născut pe

Venetus anno D. 1185. Genealogia Authentica Monestica. Gregorius Venetus Thesaurarius Vajvodae Nigro a quo donatus IV. vallibus cum Sylvis et Campis. Gen. Gregorium secundum 1216. Hic. J. Gregor. ex quo Mailath 1250., Filia Komana, et II Gregor. Hi divisi 1279. M. J. A. Vall. Kutsulata K. II Vall. G. III. Val. 1390) — Venetia: et rivulus Salsusort. et. Gr. Gen. III. Grigor Komanus Stoikam Thom. Divisi: Gr. Quarta integra sortitus. Gen. Stephanum. Gr. 1440. Hic G. Salamonem a Matre Mone dictum: T. Stephanum Mone, Salamon Ge. Man Mone 1409. Hic Ge. Stephanum Mone II. Hic T. Voik Mone. Hic G. Man Mone (Acăstă persună lipsesce la d-lu Pușcariu, și este eróre evidentă în copia lui Clainu, de oră-ce unu Man Mone vine și mai înainte). Hic. G. II Man Mone, hic G. Joannem Mone aequo Jonas Mone v. Vicarius P. 1728. — Engel. Geschichte der Moldau und Wallachey I. pag. 92.

(1) Comună vecină cu Veneția.

alū treilea Grigorie, pe Comanū, pe Stoica și pe Toma. Aceștia împărțindu-se, Grigorie a căpătatū întréga valea a patra, și a născutū pe Stefanū și pe Grigorie (1449). Iar acesta a născutū pe Solomonū (care, după mumă-sa s'a numitū Monea) și pe Stefanū Monea. Și Solomonū a născutū pe Manū Monea (1499). Acesta a născutū pe alū doilea Stefanū Monea, iar acesta pe Voicu Monea, acesta pe alū doilea Manū Monea, și acesta pe Ionū Monea, din care s'a născutū Ionașcu Monea, venerabilul Vicariū generalū. 1728.

Reposatulū Samuilū Clainū insoțise acéstă inscripțiune cu următoarele observațiuni :

«De unde va fi luatū Ionașcu Monea genealogia acésta, dinsulū nu ne spune. Dar' scimū, că Ionașcu Monea era unū bărbatū învătătū, și póte a luat'o din chárțiile familiei sale, fiindū-că nu putemū crede, că unū astū-felū de bărbatū arū fi voitū să mință. Resultă din acestū documentū, continuă Samuilū Clainū, că Negru-Vodă a trăitū pe la anulū 1185, dar fiindū că-lū numesce numai Negru, care este epitetulū familiei, și nu-i dice Radu-Negru, putemū să presupunemū, că Negru-Vodă din anulū 1185 va fi fostū moșulū orī strămoșulū lui Radu-Negru-Vodă».

Nobilimea din Ungaria și Transilvania, înțelegemū nobilimea unguréscă, mai avea încă și 'n secululū trecutū vana ambițiune să pună în fruntea genealogiei familiare pe cei de'ntăiū descălecători ai Ungurilorū, pe câte unū principe, împératū, sau căți-va eroi din epocele cele mai obscure, și adese-orī genealogiile aceste fabuloșe erau confirmate de regiū Ungariei și de împérații Germaniei ¹⁾.

Și ca să nu mai amintimū de alții, împératulū Leopoldū I confirmă la anulū 1687 genealogia familiei Esterhazy din Ungaria,

(¹) Szirmay, Notitia Comitatus Ugochiensis. 109. Diploma imp. Iosifū I din an. 1707, dată lui Stefanū Szirmay : «Vetustam Stephane Szirmay familiae tuae stirpem inde ab altero adhuc Hunnorum ex Schythia egressu, dum colonias in terra Pannoniae inter se repartiti fuissent, ad fluvium Sajó prope Miskolcz consedisse, etc.» — Familia Battyani din Ungaria își derivă genealogia dela Ducele Eörs a. 970 (Stemmatographia nobil. familiarum Regni Hung. 1796. 39). Iar alții duceă originea familiei Bathori din Satmarū pînă la soldații Legiunii a XIII gemine, ce venise în Dacia (ibid. 54). Familia Antalfi susține, că Antoniū întemeiatorulū familiei se trăgea din ginea romană Curții (Pesty, A ször. Bácság, I. 245); și în fine alții derivaū originea casei Habsburgice din tribulū romanū Anicia (Schwartner, Introductio in rem diplomaticam. 1802. 256).

între al cărei strămoși vedem figurându pe Atila, pe mai mulți monarhi ai Scitiei, și în fruntea tuturor acestor suverani stă Nimrod, primul monarh al lumii ¹⁾.

Același caracter îl are și genealogia familiei Monea dela Grigorie vistierul lui Negru-Vodă (1185).

În colecțiunea de față noi am publicat mai multe diplome ale familiei Monea din Veneția, dar în nici unul din documentele aceste nu se face amintire de vre-un act din suta a XII, XIII, XIV, XV sau XVI, nimic despre cele patru văi, cu păduri și câmpuri, nimic despre Grigore vistierul Făgărașului din 1185, care de sigur nici e a vădit pe Negru-Vodă.

Tot ce putem admite este numai o simplă tradițiune, ce va fi existat în familia Monea, că un membru al ei să fi fost vistier sau dispensator la vre-un principe transilvan, cari petreceau adese ori în castelul Făgărașului ²⁾. O astă fel de tradițiune a cercat apoi bătrânul Monea s'o îmbrace în formă mai concretă, fixându genealogia familiei sale în cursul unui lung period de 541 ani, dar pe adevăr istoric această genealogie nu se bazează ³⁾.

(1) *Stemmatographia*, pag. 33. 1687: «Leopoldus I. . . hinc Bendeguz (genealogia continuă de la Noe), et ex hoc tandem orbis terror Atila, qui Bendeguz filius et magni Nimrod nepos . . . hinc Dux Chaba, inde Edus ab hoc Vegetius et Esnacus fratres, ex hoc Eumedzur, inde Essod, hinc Eursus magnus Dux, cuius filius Esteras sub Geysa Hungariae Duce a. 966. Sacro Bapismatis fonte ablutus fidei Christianae nomen dederit et Pauli assumpserit, primumque Familiae tuae cognomen Esztoras indiderit.»

(2) Am găsim pe la a. 1613 pe Hangul Șăfară ca vistier la principele Gabriel Bathori. A se vedé diploma sub Nr. XXVII: «fidelis nostri nobilis Hanguli Safar alias Boer de Also-Vistur, dispensatoris nostri Fogarasensis.»

(3) Cunoscutul Filstich din Brașov, contemporan al lui Ionașcu Monea, publicase pe la anul 1743 în Iena o scriere sub titlul: *De Valachorum histor. annalibus*. În această descriere Filstich întocma ca Ionașcu Monea punea emigrațiunea lui Negru-Vodă în secolul al XII-lea și o motiva astă-fel: «quod non solum manuscriptum aliquod Valachicum incerti auctoris, verum etiam senum Valachichorum relatio quae in traditionibus ab avis acceptis unice fundatur, abunde comprobatur». Este foarte probabil, că Filstich din Brașov cunoscuse pe învățatul Vicariu Ionașcu Monca din Țera Făgărașului. Și ce ne spune Filstich? Că relatările bătrânilor români, în ce privesce epoca lui Negru, să înt-mieze numai pe simple tradițiuni. *Nyelvtudományi Közlemények*. T. VI. pag. 227.

XXXVI.

1597, Iulie 4.

Maria Christierna ajungându la guvernul Transilvaniei liberă pe Boeriul Matei Penci din Veneția de-jos de toate impozitele, taxele și contribuțiile.

Nos Maria Christierna, Dei gratia Transilvaniae, Moldaviae, Valachiae Transalpinae etc., Princeps, partium regni Hungariae Domina et Siculorum Comes, Nata Archidux Austriae, Dux Burgundiae et Comes Tyrolis etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod nos habita consideratione fidei, ac sedulorum servitiorum Agilis *Mathaei Pents* de Alsó Venetia Boeronis nostri, quae ipse arci huic nostrae ac nobis, secundum locorum et temporum varietatem, quantum in ipso fuit, fideliter semper praestitit, exhibuit et impendit et imposterum quoque donec vixerit praestitutum, exhibitum, et impensurum se nobis pollicetur, attenta etiam et exaudita certorum fidelium nostrorum intercessione nobis causa ejus facta totalis et integrae domus ejusdem *Mathaei Pents*, in pertinentiis superioris districtus seu terrae nostrae Fogaras omnino intra metas portionis suae Boeronalis, praefata possessione nostra Also Venetia existentis et habitatae (simul cum omnibus immunitatibus et libertatibus domus ejusdem, quibus hactenus possessa est) omnes census taxas et contributiones quas libet tam ordinarias quam vero extraordinarias lucrique fisci nostri solutionem eidem *Mathaeo Pents*, heredibusque et posteritatibus suis universis, elementer dedimus, donavimus et contulimus jure perpetuo, et irrevocabiliter eos immunes reddentes, eosdemque ab omnium praedictorum solutione eximendos, et supportandos duximus prout eximimus et supportamus, harum notarum vigore et testimonio literarum mediante. Proinde Vobis fidelibus nostris Provisori arcis nostrae Fogaras moderno et futuris pro tempore constituendis, Agilibus item officialibus districtus seu terrae nostrae Fogaras nec non Providis Boeronibus duodecim Assessoribus videlicet sedis nostrae Fogarasiensis gratis

harum serie firmissime comittimus et mandamus quatenus praenotatum Agilem Mathaeum Pents de Also Venetia, una cum haeredibus et posteritatibus suis universis, ratione domus suae praenotatae, contra formam praescriptae exemptionis, supportationisque nostrae, ad nullam censuum, taxarum, contributionumve quarum libet nostrarum pensionem servitorumque plebeorum exhibitionem cogere et compellere debeatis nec propterea in persona, rebusque suis turbare ac molestare praesumatis, gratiam et voluntatem nostram sic adimpleturi. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restituti. Datum ex arce nostra Fogaras quarta die mensis Iuly, Anno Domini Millessimo quingentesimo nonagesimo septimo.

Et Subscriptum erat a sinistra Maria Christierna a dextra vero partibus Ad Mandatum suae serenitatis proprium Christophorus Kereszturi.

(Transumptulă guvernului trans. din 1736 în posesiunea D-lui Nicolae Pencî judecătorul regală în comuna Zernesci din Transilvania).

XXXVII.

1630, Iulie 20.

Caterina de Brandenburg Princesesa Transilvaniei confirmă diploma Mariei Christierna din a. 1597, și conferesce nobilitatea ungurască boerilor Iouă, Stefană, Radulă, Dumitru, Mateiă și Oprea Pencî din Veneția-de-josă, sub condițiune însă, ca se presteze și de aci înainte servicii la castelulă Făgărașului, după cum e datina celoră-l'alți boeri (confusiune de prerogative nobilitare și boeresci).

Nos Catharina Dei gratia Marchionissa Brandenburgica, Sacri Romani Imperii et Transilvaniae Princeps, Partium Regni Hungariae Domina, Sicularum Comes, ac Borussiae, Iuliae, Cliviae, Montium Ducissa etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod pro partibus et in personis strenuorum *Ioannis, Stephani, Radulii, Demetrii, Mathaei, Oprae*, filiorum *Salomonis*, filii dudum Agilis, *Strenui Mathaei Pents de Also* Venetia exhibitae sunt nobis et praesentatae quaedam literae serenissimae quondam

Principis Mariae Christiernae, Transilvaniae, Moldaviae, Transalpiniae alias Principis bonae memoriae, in pergamento patenter confectae, sigilloque Ejus authentico appensive roboratae, et communitae domus Exemptionales et nobilitationales, quibus mediantibus eadem Princeps omnes census et taxas totalis et integrae domus ejusdem dudum Mathaei Pents, intra veras metas portionis ejus Boernalis, in possessione Alsó Venetia jam dicta districtuque superiori terrae Fogaras existentis habitae eidem Matheo Pents haeredibusque et posteritatibus suis universis, jure perpetuo et irrevocabiliter dedisse et contulisse, eosque ab omni illarum solutione immunes reddidisse dignoscebatur tenoris infra scripti; Supplicans nobis humillime ut nos easdem literas omniaque et singula in eisdem contenta, ratas gratas et accepta habentes, praesentibus literis nostris inseri et inscribi facientes, pro eodem Salamone Pents et nominatis ejus filiis, haeredibusque et posteritatibus ipsorum universis gratiose confirmare dignemur, quarum quidem literarum tenor talis est.

(Urméză diploma sub No. XXXVI.)

Nos itaque praemissa supplicatione nobis modo quo supra porrecta, faventer exaudita et admissa praescriptas literas non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspicione carentes, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione, augmento variationeque aliquali insertas et inscriptas, eatenus quatenus eadem rite et legitime existunt emanatae viribusque earum veritas suffragatur, omniaque et singula in eisdem contenta ratas, gratas et accepta habentes acceptavimus, aprobavimus, ratificavimus, ac pro eisdem Salamone, Ioanne, Stephano, Radulio, Demetrio, Mathaeo et Opra Pents, haeredibusque et posteritatibus ipsorum universis perpetuo valituras gratiose confirmavimus. Salvo jure alieno: Et nihilominus pro ampliori erga eosdem liberalitatis et munificentiae nostrae Principalis declaratione, habentes etiam intuitum personae et fidelium servitiorum Egregii Martini Markosfalvi de eadem Aulae secretarii nostri, quod consorti suae nobili Barbarae Bögosi iidem dudum Mathaeus, et nunc quoque Salamon ac Ioannes, Stephanus, Raduly, Demetrius,

Mathaeus et Opra Pents a longinquis suis utrorumque Majoribus vetusta nimirum Majlatiorum familia sanguinis cognatione juncti esse credantur ac quo etiam salis ipsorum originis amissus splendor saltem quadantenus ex benignitate nostra reillustratus videretur, eosdem Salamonem, Ioannem, Stephanum, Radulium, Demetrium, Mathaeum et Opram Pents, e statu et conditione Boeronali in qua nati sunt et hactenus existerunt, eximendos supportandos, segregandos ac in coetum et numerum verorum Regni nostri Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum Nobilium aggregandos, cooptandos et adscribendos esse duximus ita tamen ut iidem Haeredesque posteritates ipsorum universi ratione domorum suarum et fundus Boeronalis *servitia, ad arcem nostram Fagarasiensem a Boeronibus aliis et ipsismet etiam hucusque praestari solita deinceps etiam fideliter praestare debeant et sint adstricti* prout eximimus, supportamus, segregamus annumeramus, aggregamus, cooptamus et adscribimus. Decernentes expresse, ut a modo deinceps successivis semper temporibus iidem Salamon, Ioannes, Stephanus, Radulius, Demetrius, Mathaeus et Opra Pents haeredesque et posteritates ipsorum universi pro veris et indubitatis Nobilibus habeantur et reputentur. In signum autem hujus modi verae et perfectae Nobilitatis eorum, haec arma seu nobilitatis insignia scutum videlicet militare coelestini coloris, in cujus campo sive area candida cervix equina lameo abscissa capite in modum salientis equi erectum inflexa conspicitur. Super scutum galea militaris clausa est posita cujus verticem diadema Regium gemmis et unionibus varie ornatum contegit ex quo caput itidem cervix equina, priori similia surgere visuntur ex cono vero teniae sive lemnisci variorum colorum hinc inde defluentes utrasque oras seu margines ipsius scuti pulcherime ambiunt et exornant, prout haec omnia in capite seu principio praesentium literarum nostrarum, docta manu et arte Pictoris clarius expressa et depicta esse visuntur. Animo deliberato, et ex certa scientia, ac liberalitate nostra praefatis Salamoni, Ioanni, Stephano, Radulio, Demetrio, Mathaeo et Opra Pents ipsorumque haeredibus et posteritatibus universis gratiose dedimus et contulimus. Annuentes et concedentes ut

ipsi praescripta arma seu nobilitatis Insignia, more aliorum verorum et insignitorum nobilium armis utentium, ubique in praeliis hastiludiis, torneamentis, duellis monomachiis ac aliis quibusvis exercitiis nobilitaribus et militaribus, nec non sigillis vexilis cortinis velis aulacis annulis, domibus clypeis tentoriis sepulcris et generaliter quarum libet rerum et expeditionum generibus sub merae et sinceræ nobilitatis titulo quo eos ab universis et singulis cujuscumque status ordinis conditionis dignitatis et præeminentiae homines existant insignitos dici teneri et nominari volumus ferre et gestare, omnibusque et singulis iis honoribus, gratiis privilegiis indultis libertatibus, immunitatibus et prærogativis quibus ceteri, veri nati et indubitati nobiles et militares homines, præfati Regni nostri Transilvaniae et Partium Hungariae eidem annexarum quomodocumque de jure et ab antiqua consuetudine utuntur fruuntur et gaudent perpetuo uti frui et gaudere valeant atque possint. Quo circa Vobis Generoso Egregiis et nobilibus capitaneo, Praefecto Provisori Castellanis Vice Provisori Rationistis, et aliis Officialibus Arcis et bonorum nostrorum Fagarasiensium eorumque vices gerentibus, modernis etiam et futuris quoque pro tempore constituendis, cunctis etiam aliis cujuscumque status, conditionis officii dignitatis et præeminentiae hominibus quorum interest seu intererit praesentium notitiam habituris, harum serie committimus et mandamus firmiter quatenus Vos quoque a modo deinceps successivis semper temporibus, eosdem Salamonem, Ioannem, Stephanum, Radulium, Demetrium, Mathaeum et Opra Pents pro veris et indubitatis nobilibus habere, cognoscere, reputare et conservare modis omnibus debeatis teneamini. Eosdemque ratione fundus eorum Boeronalis ad *nullam onerum* quorumvis ignobilium *supportationem quam consveta a Boeronibus ratione fundorum Boeronalium servitia* contra formam praemissae confirmationis nostrae et personarum ipsarum nobilitarium cogere et compellere, aut propterea eosdem in personis, rebusque et bonis ipsorum quibusvis impedire, turbare, molestare, aut quovis modo damnificare nec quaquam praesumatatis vel sitis ausi modo aliquali. Secus non facturi praesentibus perlectis exhibenti restituti. In cujus rei memoriam, firmitatemque perpetuam praesentes literas Nostras penden-

tis et authentici sigilli nostri munimine roboratas, memoratis Salamon, Ioanni, Stephano, Radulio, Demetrio, Mathaeo et Opra Pents, Haeredibusque et pesteritatibus ipsorum universis graticse dandas duximus et concedendas. Datum in Civitate Nostra Alba Iulia, Die vigesima Mensis Iuly Anno Domini Millesimo Sexcentesimo trigesimo.

Et erat subscriptum Catharina mp. sequebatur in medio sigillum Eiusdem in zona sericea pendens in cera rubra impressum. Tandemque Martinus Markosfalvi Secr. mp. In margine autem reflexa Publicatio earundem his verbis adscripta. Anno 1635 Die 25 Mensis May, in generalibus Comitibus Dominorum Regnicolarum trium nationum regni Transilvaniae et Partium Hungariae eidem anexarum ex edicto suae Celsitudinis ad diem decimum tertium dicti Mensis May in Civitate Alba Iulia indictis, praesentes literae Armales exhibitae proclamatae publicatae sunt nemine contradicente, Magister Ladislaus Cseffei Illustrissimi Domini Principis Transilvaniae Protonotarius mp.

(Transumptulă guvernului trans. din a. 1736 în posesiunea D-ului Nicolae Pencî judecătorul regală în comuna Zernesci din Transilvania).

XXXVIII.

1736, Martie 1.

Guvernul transilvană liberăză nobilului Ștefană Pencî din Veneția-de-josă ună transumptlă de pe diplomele Mariei Christiernă din a. 1597 și a Caterinei de Brandeburg din a. 1630.

Nos Carolus VI-tus Dei gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Germaniae, Hispaniarum, nec non Hungariae, Bohemiaeque Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae etc. et Transilvaniae Princeps. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis : Quod nobilis *Stephanus Pents* de Alsó Venicze exhibuit et praesentavit Nobis Literas quasdam Capituli Ecclesiae Albensis Transilvaniae Transumptionales Serenissimae quondam Principissae Transilvaniae Catharinae Brandeburgicae et aequae Principissae Mariae Christiernae de et super

exemptione ac Nobilitatione Predecessorum Majorumque suorum sonantes, et emanatas complectentes petens Nos debita cum Instantia humillime ut Nos easdem Literis Nostris insertas in Authentico transumpto sub sigillo Nostro in Transilvania Majori, Iurium suorum pro cautela necessarias eidem extradari facere dignaremur, quarum tenor sic sequitur. Nos Requisite literarum et literalium instrumentorum in Sacristia sive conservatorio Capituli Ecclesiae Albensis Transilvaniae, repositarum et locatorum, ac quarum libet Iudiciarum deliberationum legitimorumque mandatorum Principalium executores, damus pro memoria per praesentes, Quod Nobilis Stephanus Pents, filius Bukur filii Salamonis filii quondam Mathaei Pents de Alsó Venetia coram nobis personaliter constitutus, exhibuit Nobis et praesentavit literas Serenissimae quondam Principissae Catharinae, Dei gratia Marchionissae Brandenburgicae, sacri Romani Imperii et Transilvaniae Principis etc. Confirmationales et Armales, Agilibus Salamoni, Ioanni, Stephano, Radulio, Demetrio, Mathaeo et Opra Pents de Alsó Venetia Boeronibus ipsorumque haeredibus et posteritatibus datas et concessas in pergamento patenter confectas et emanatas Suo et Secretary sui chirographo, sigilloque majori authentico in Zona Sericea diversi coloris pendenti, in cera rubra impressiva communitas inque generali Regni diaeta publicatas tenoris infra scripti. Petens nos debita cum Instantia ut nos easdem literas Confirmationales et Armales aliis Literis Nostris inseri et inscribi facientes, Copiam sive paria earundem in transumpto Nostro sub Sigillo Capitulari authentico pro iurium suorum cautela eidem extradare et emanari facere vellemus, quarum tenor sui est.

(Urmăză documentele sub N-rii XXXVI și XXXVII)

Nos itaque praemissam petitionem idoneam et juri consonam arbitrati praescriptas literas Confirmationales et Armales non abrasas non cancellatas nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspitione carentes, de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento variationeque aliquali praesentibus literis nostris inseri et inscribi facientes, Copiam sive paria earundem in transumpto praesentium nostrarum sub sigillo nostro Capitulari authentico fide-

liter et conscientiose extradandas duximus, jurium praefati Stephani Pents ad cautelam communi justitia et aequitate svadente legeque Regni permittente.

Datum die vigesima secunda Mensis February, Anno Domini Millesimo sexcentesimo septuagesimo primo. Erantque Sigillo praescripti Capituli, super cera flava impressivae communitae roboratae. Cujus quidem praenotati Stephani Pents instantia faventer admissa, praescriptas literas de et super Nobilitatione Majorum suorum Transumptionales non abrasas, non cancellatas, nec ullo modo suspectas, absque omni Variatione diminutione et augmento, in hocce transumpto Jurium ejusdem ad cautelam necessarias Eidem exponenti authentice duximus extradandas, Cibinni Die Prima Mensis Marty Anno Domini Millesimo septingentesimo trigesimo Sexto.

Lecta cum suis originalibus comportata correctae et Extradata, per Gabrielem Allvinczi Sac. Caes. Regiaeque Majestatis, Cancellariae Gubernialis Transilvaniae Registratorem mp.

(Transumptulă originală în posesiunea D-lui Nicolae Pencî judecătoră regală în comuna Zernesci din Transilvania).

XXXIX.

1652, Febr. 1.

Susana Lorantfi, veduva Principelui transilvană George Racoți I, confirmă în statulă boerescă pe Comană și Ilie Popenici din Veneția-de-josă, sub condițiune că dinșii să suporte toate serviciile boerescilor la castelulă din Făgărașă întocma ca ceia-l'alți boeri din Țera Făgărașului.

Nos Susanna Lorantfy Serenissimi quondam Principis Domini Georgii Rákoczy Transylvaniae Principis, partium Regni Hungariae Domini, et Siculorum Comitibus, etc., Vidua etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis; Quod cum Agiles Komán, et Illye Popenieszci, de possessione nostra Also Venitze, mediante Supplicatione sua, Nostri in praesentiam venissent, exposuerunt nobis humillime se, et antecessores suos Bojaeronali

praerogativa gaudentes, quartam etiam partem Possessionis praetactae Venitzae una cum pertinentiis ejusdem jure Bojaronali, et de praesenti possidere, verum novercante rerum fortuna, temporibus jam diu transactis, literas suas superinde confectas, ipsis ereptas esse, sine quibus libertatem etiam ipsorum bojaronalem periclitari animadvertentes : Supplicarunt Nobis debita cum instantia ut nos quoque libertatem ipsorum Bojaronalem antiquam litteris nostris gratiose confirmare dignemur, quam ipsorum expositionem humanis testimoniis, accedens etiam nonnullorum fidelium nostrorum informatione fide digna, certam esse luculenter comprobarunt : Quibus omnibus bene perpensis et elementer admissis, attentisque et consideratis fidelibus Servitiis eorundem, quae Praedecessoribus nostris pia recordationis, et tandem nobis exhibuerunt, id annuendum et concedendum duximus; ut ipsi Komán et Illye Popenieczey, ipsorumque haeredes, et posteritates universae, *pro veris et indubitatis Bojaronibus habeantur, et reputentur*; omnibusque et singulis iis gratiis, privilegiis, indultis libertatibus, immunitatibus, et praerogativis quibus coeteri veri, et indubitati Terrae hujus nostrae Fogarasensis Bojarones, quomodocunque de jure, et ab antiqua consuetudine utuntur, fruuntur, et gaudent, perpetuo uti frui, et gaudere valeant atque possint : Ita tamen ut iidem Komán, et Illye Popenieczey haeredesque, et posteritates ipsorum universae *omnia onera, et servitia Bojaronalia instar reliquorum Terrae nostrae Fogaras verorum Bojaronum ad arcem hanc nostram praestare debentia semper, et ubique subire, ac exequi debeant, et teneantur*. Praeterea Domos eorundem in quibus de facto resident, videlicet unam in vicinibus Domorum providorum Roman Rabaz, a Superiori, Stan Barsile ab inferiori; alteram vero Czurka Kornie a superiori, et Sztan Ballán ab inferiori partibus, in praeallegata Possessione Also Venitzae Districtu Terrae nostrae Fogaras, et Comitatu Albensi Transylvaniae existentes habitas, simul cum cunctis suis utilitatibus, et pertinentiis, quibuslibet terris scilicet arabilibus, campis, foenetis sylvis nemoribus montibus alpibus, vallibus, dumetis, virgultis, spinetis, arundinetis; aquis flaviis, piscinis piscaturis, aquarumque decursibus molendinis, et eorundem locis generaliter vero quarum-

libet utilitatum, et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis ad easdem Domos de jure, et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus sub suis veris metis, et antiquis Limitibus existentibus ab omni censuum, taxarum, et Contributionum nostrarum, tam ordinariarum quam extraordinariarum, servitiorum quorumlibet Plebejorum, et Civilium exhibitione decimarum nonarum, capetiarum, et datiarum pensione, in perpetuum eximimus et supportamus per praesentes. Quocirca vobis Spectabili ac Magnifico Ioanni Kemény de Gyerömonostor Comiti Comitatus Albensis Transylvaniae Arcisque et Praesidii nostri Fogaras Capitaneo supremo, Generosis item Egregiis et Nobilibus Praefecto, Provisoribus bonorum Arcis hujus jam dictae Fogaras caeterisque officialibus Decimatoribus, Nonatoribus ac aliarum contributionum nostrarum Exactoribus modernis videlicet et futuris praesentes nostras visuris harum Serie committimus, et mandamus firmiter quatenus vos quoque a modo inposterum annotatos Komán et Illye Popeniczey, ipsorumque haeredes, et posteritates universas pro veris et indubitatis Boiaronibus habentes, eosdem ratione praescriptarum Domorum haereditatumque ipsorum quarumlibet ad easdem pertinentium, ad aliquam Censuum Taxarum et Contributionum nostrarum, tam ordinariarum, quam extraordinariarum solutionem, servitiorum quorumlibet plebeorum, et Civilium exhibitionem decimarum, nonarum capetiarum et datiarum pensionem cogere, aut propterea eosdem, haeredesque, et posteritates ipsorum impedire molestare seu damnificare — minime praesumatis vel sitis ausi modo aliquali. Secus non facturi praesentibus perlectis exhibenti restituis. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam, praesentes litteras nostras pendentes, et authentici Sigilli nostri munimine roboratas memoratis Komán et Illye Popeniczey haeredibusque et posteritatibus ipsorum universis dandas duximus et concedendas. Data in Arce nostra Fogaras Die prima Mensis Februarii Anno Domini Millesimo Sexcentesimo quinquagesimo Secundo.

Susanna Lorántffy mp.

Iuxta ritum et veterem hujus Terrae Fogarasiensis consuetudinem prae-

sentes *Litterae Illustrissimae*, ac *Celsissimae Principissae Relictae Susannae Lorántfy Consortis foelicis* reminiscentiae Principis Transylvaniae D-ni D-ni Georgii Rákoczi *Bojeronales* pro parte Komán, et Illye Popinece de Also Venitze sunt in frequenti et celebri Sede superiori Arcis Fogaras tribus in Sedibus publicatae, proclamatae, ac in vigore suo nemine contradicente relictæ in Anno Millesimo Sexcentesimo quinquagesimo secundo Die 5-a Octobris.

Publicatae et Extradatae per me Michaellem Csürös Jur. Not. Sedis Iudiciariae superioris Nobilium Fogarasiensium.

Idem Notarius mp.

Praesentes *Litterae Bojeronales* per nos Commissarios Illustrissimae Dominae Principissae, Praefectum nempe, et Exactorem fiscales, ac requisitores Albenses ad investigandum Bojeronum Terrae Fogaras Jura deputatos revisae, lectae ac in suo vigore relictæ. — in Komána Die 20-a Febr. Anno 1671.

Praesentem Litterarum Donationalium Copiam e veris suis et indubitatis Originalibus de verbo ad verbum una cum indorsationibus descriptam cum iisdem strictissime collatam eisdemque in omnibus conformem esse hisce fide nostra mediante testamur. Fogaras d. 9-a Decembris Anno 1827.

Samuel Jun. Szilágyi mp.

et Samuel Vitályos mp.

Ambo I. D. Fogaras Jur. Assessores.

(Copiă autentică din a. 1827, în archiva vechiă a Districtului Făgăraș).

XL.

1527, Iulie 9.

Castelanii Făgărașului Nicolae și Laurențiu de Gomor certifică, că ținându dînșii tribunalū cu cei doi-spre dece boeri jurați ai Districtului Făgăraș, atunci Boeriulū Vladū din comuna Gridū a cerutū să i se dea unū documentū în scrisū despre tôte moșiile sale ereditari cum și despre cele cumpărate, anume despre părțile sale de boeriă din comunele Gridū, Părău și Perșani în Téra Făgărașului.

Nos Nicolaus et Laurentius de Gomor Castellani Castri Fogaras, etc. Damus pro memoria Quod cum nos feria tertia In festo visitationis Beatissimae Virginis Mariae in Oppido Fogaras, una cum Duodecim Juratis Boeronibus Sedis nostrae Judiciariae Assessoribus — hujus Districtus pro audiendis Causis pro tribunali condessemus, Agilis *Ladislaus Boero* de Grid, filius Condam *Komán Gurilla Boeronis* de Grid, eadem, in nostram exurgens praesentiam debita cum instantia supplicans Quatenus, de et super universis Bonis, et Haereditatibus ejusdem Aviticis, ac perenne, expensis, ac fatigiis — — — — Litteralia instrumenta, ac Litteras Privilegiales confectas — — — — dignaremur, Idem autem *Ladislaus* de Grid, Testatus est, in praedicta Possessione Grid, Sextam partem Boeronatus ejusdem Possessionis Grid, ab *Avis*, sibi, et filiis suis condescensam fore, aliam autem partem sextam Boeronatus ejusdem Possessionis Grid, *Komán Gurilla* Genitor suus, a' *Lud Boerone* de Grid, Fratrem utique ejusdem carnali, emit per duos *Renenses* florenos, duos, et duas *Alpes* — — — — Idem *Koman Gurilla Ladislai* praenotati Pater, una cum *Opresitye* fratre suo carnali, simili *Boerone* de Grid, à *Migantha* et tratribus suis Boeronibus de *Also Venitze* emit mediam partem istius Boeronatus ejusdem possessionis Grid per *Florenis Septuaginta*, et uno equo, — — — Partis mediae dimidia pars eidem *Ladislao* provenit, pars autem media *Sigetye* filio ipsius *Opresitye*, una cum fratribus suis — — — — empty, una cum *Alpibus*, *Gamas*, et *Gamasel* vocatis. Ita et Idem *Ladislaus* de Grid, in eadem Possessione Grid — testato tres partes et mediam unius Sextae Partis Boeronatus ejusdem Possessionis, duas autem Partes, et mediam Sextae Partis habet *Risztye* Filius *Oprestye* Boeronis de eadem Grid una cum fratribus suis. Proinde Idem praememoratus *Komán Gurilla* Pater utique ejusdem *Ladislai* de Grid, in Possessione Parro. Sextam Partem Boeronatus ejusdem Parro a' *Vulku Boerone* de eadem Parro emit flor. 18. Iterum *Komán Gurilla* in eadem Possessione Parro, a' *Nan Boerone* de eadem parro, emit tertiam Partem Sextae Partis Boeronatus ejusdem pro flor. octo. Item idem *Ladislaus* de Grid, in Possessione *Persány* a' *Petro Gunga* et *Rib*, ac filiis eorum Boeronibus

Vitz de eadem Persány, emit tertiam Partem Boeronatus integri pro flor. tredecim et duobus Bobus Pe — — — Possessione Persany Sextam Partem — — — — Boeronatus Viza, Risztye, Boeronis de eadem Persány, qui ad Transalpina profugit, Nos eidem Ladislao tanquam benemeritis — — — — contullimus, in filios filiorum, ac Haeredes et Posteritates — — — — de Grid, praescripta in Possessione Persány se se testatur — tertiam Partem, et reliquarum duarum Partium Sextam habet autem una cum Terris arabilibus, cultis et incultis, Pratis Pascuis — — — — Piscinis Piscaturis, molendinis, et molendinorum locis, Montibus Alpibus sylvis — — et quorumlibet utilitatum vocabulis vocitatis, intra veras metas earundem Possessionum, hucusque pacifice possesse dixit, et testatus est coram nobis, nos autem considerata et accepta ejusdem vera Supplicatione, eidem Litteras nostras Privilegiales confectas sigillo nostro signatas, de et super universa Bona, et Haereditates ejusdem dandas duximus, et concedendas. Imò damus et conferimus, in filios filiorum, et Haeredes et Posteritates ejusdem universos. Quas nos more hujus Districtus in tribus sedibus Judiciariis ac Sermone interpretari faecimus, nemine autem Contradicente easdem eidem Ladislao, ac filiis ejusdem extradari faecimus. Praesentibus *Duodecim Juratis Boeronibus, Algya Bika* de Nagy Vajvoden, *Rádul* de Lisza, *Barbuts* de Dragus, *Sztantsul* de Also Arpás, *Radul* de Also Vist, *Sulka* de Bethlen — — de Voila, *Salamon* de Vénétzia, *Ladislao* de Grid, *Sztojka* de Vaád, *Alde* de Rusor, *Szkeltyán* de Desany. Datum loco et Termino praenotatis. Annò Domini Millesimò Quingentesimò vigesimò septimò.

(Copia autentică din a. 1784 în archiva vechiă a Districtului Făgăraș. A se vedé documentul No. XLI).

XLI.

A. 1535.

Stefanū Mallatū Domnulū Țerei Făgărașului și Voivodū alū Transilvaniei confirmă documentulū de moșiă, ce-lū dase Castelaniū Nicolae și Laurențiu de Gomor boerului Vladū din Gridū.

Nos Stephanus Majlád ¹⁾ Liber Dominus Terrae Fogaras, Vajvoda Transylvaniae et Siculorum Comes, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes Quibus expedit universis. Quod nobilis et Agilis *Ladislaus* de Grid, — — — — — Exhibuit nobis et praesentavit quasdam Litteras Privilegiales Egregiorum Nicolai et Laurentii de Gomor, tunc Castellanos Castri hujus nostri Fogaras in Pergamento Privilegiales confectas, et emanatas Supplicantisque (sic) Nobis, ut easdem Litteras ipsorum Egregiorum Nicolai, et Laurentii de Gomor, et omnia in eis contenta, rata, grata, et accepta haberemus, et Litteris nostris Privilegialibus verbotenus inseri faceremus pro Boeronibus, sine innovatione perpetuo valituras confirmare dignaremur. Quarum quidem Litterarum tenor talis est.

(Urméză documentulū sub No. XL).

Nos — — praemissa supplicatione dicti nobilis, et Agilis Ladislai de Grid — — — porrecta, Benigne exaudita, et Clementer admissa, praescriptas Litteras Nicolai et Laurentii Gomori, Castellanos Castri Fagaras non abrasas, nec in aliqua sui parte suspectas, Praesentibus Litteris nostris Privilegialibus verbotenus, sine diminutio-

(¹⁾ Română din Comuna Țințari în Țera Făgărașului. Deutsche Fundgruben z. Gesch. Siebenbürgens von Eug. v. Trauchenfels. *Album Oltardinum*, p. 13: «Eodem Anno (1541) D. Stephanus Mayladus a duobus Waywodis vicinis captus, in turcicam captivitatem abducitur, fors non amplius rediturus. — Perit. — Er war ein schlechter *W a l l a c h* aus Zunioghzegeh, wurde aber mächtig, reich, und übermüthig, hat dem Lande viel schlechtes gethan, und viel Krieg, und Noth über Land gebracht, und uns misellos Saxones oft, und viel emungirt, — hat viel versprochen und gesprochen, aber wenig gehalten.»

ne, et augmento aliquali insertas, quoad omnes — — — — eadem ritè et legitime existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur. Acceptamus, Approbamus, Ratificamus, ac pro annotato Nobili Ladislao de Grid, ac suis Haeredibus ac Posteritatibus perpetuo valituras affirmamus. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam Praesentes Litteras Nostras pendenti Sigillo nostro roboratas — — — — In Fogaras feria proxima ad festum — — — — Anno Domini Millesimo Quingentesimo vigesimo (sic) Quinto.

Praesentem Copiam ex veris suis Originalibus sine augmento, vel diminutione prorsus aliquali descriptam, cum iisdem conformem et fideliter collatam esse testamur fide mediante. Datum Fogaras Die 16-ta Martii A. 1784.

Moyses Benedek mp.

Distr. Assessor.

(L. S.)

Andreás Szabó mp.
Supernumerarius Jur. assessor.
(L. S.)

(Copiã autenticã din anulũ 1784 în archiva vechiã a Districtului Fãgarașũ. În dosũ Παριε δε πε κάρτεκ χα εκτρονζ.)

XLII.

1643, Martie 28.

George Racoți I Principele Transilvaniei confirmã statutele corporațiunii tãbãcarilorũ români din Fãgarașũ.

Nos Georgivs Rakoci Dei gratiã princeps Transsylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Sicularum Comes etc. Memoriae commendamus, tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quòd cùm antiquissimi atque sapientissimi Legumlatores Rerum publicarumque fundatores, ex pulcherrimã dispositione ac harmoniã, rerum coelestium, terrestriumque animaduertissent, ordinem, animam esse rerum, in eo, inprimis, vel plurimùm desudarunt, ut Imperia in

Regna, et Provincias, et has in Civitates, Oppida et Pagos, iterum hos in Vicos, nec non eorundem Incolas et Inhabitatores, in certas Classes, Societates et Centurias partiri, atque disponere, eis verò rectores et gubernatores praeficere possent : Rati, incompositam multitudinem interitum potius rebus publicis, quàm verò conservationem aliquam affere posse. Intuentes Nos quoque hanc pulcherrimam Maiorum nostrorum ordinationem, postquam, Divinâ providentiâ ac liberalitate ineffabili, hanc Principalem dignitatem adepti Sumus, in id praesertim, totum nostrum studium contulimus, ut quos rerum omnium moderator nostro regimini et protectioni subiecisset, eos in suis ordinibus, et laudatâ consuetudine non solum conservaremus, verum si qui eorum crescente multitudine, nondum adhuc in ordinem decentem redacti essent, hoc à nobis habere possent. Cùm itaque in hoc Oppido nostro *Fogaras*, Cerdones. in tantum excreuerint numerum, ut ipsi quoque Moderatore aliquo, in dirigendis artificiorum suorum muniis indigerent; Ipsi quoque quò decentiori modo, in ipsorum artis exercitio, progredi, vitamque et mores ad decentes et congruos statui ipsorum Canones, et Regulas collimare, ac accommodare, possent. Exhibitae sunt Nobis et praesentatae nomine et in personis eorundem Cerdonum, scilicet *Jacobi Timar* alias *Csizmadia*, *Lucae Timar*, *Michaelis Timar*, *Trans-Alpinensis*, *Porculus Compsa*, de Bethlen, *Ludii Timar* de Bethlen, *Makszin Timar* de Bethlen, *Stephani Timar* de Iilyén, *Comani Piro* de Iilyén, *Cazani Copacseli*, *Cazakuly Sebesi*, *Ionae Timar* et *Michaelis Marcsinai* omnino Cerdonum Fogarasiensium, certae quaedam Constitutiones, in certis capitibus et articulis comprehensae, statui ipsorum, pro dirigendis cùm moribus, tùm artificii exercitio accomodatae per nonnullos praecipuos Officiales nostros revisae, ruminatae, ac ubi necessum fuit correctae et emendatae, tenorem infrascriptorum. Supplicatum nobis humillimè, quatenus Nos easdem, omniaque et singula in eisdem contenta, ratas, gratas, et accepta habentes, literis nostris. verbotenus inseri et inscribi facientes pro eisdem Cerdonibus, eorumque Successoribus universis perpetuò valituras, gratiosè confirmare, ipsosque, illis, in Confraternitate, seu Societate Cehatus ipsorum in perpetuum uti, frui et gaudere, permittere, et permitti facere digna-

remur. Quorum quidem Articulorum Hungarico idiomate comprehensorum tenor seu uerbalis continentia sequitur in hunc modum : **A r t i c u l u s p r i m u s.** Az Timar Mesterek, mindem esztendőben, egy bizonyos, es arra ualo illendő napon, egy közönseges helyre egyben gywtlyenek, es egy feő Ceh-Mestert ualaszszanak, es egy Vice Ceh-Mestert, kik egy esztendeigh tartozzanak gondot uiselni, Tabla járás által az Mestereket be gywjteni. **A r t i c u l u s I I.** Az Ceh-Mester, közöttök, az Ceh-béli Causak es az ő miuekez illendő emergalt dolgok felől töruent tehessen, és szóból uereségből két forintigh exequalhassonis, appellatioban ne bocsattassek, ha az ket forintot az meritum, nem excedallya. **A r t i c u l u s I I I.** Fogaras városában az Cehen kiuül valo Timar Mester, senki, semmi szin alatt ne miuelhessen, ha kit rajta kaphatnak, Capitan, vagy Uduarbiro erejeuel három forintal meghbwntessek az Mesterek ; ha Nemes haznal találtatik penigh miuelni, ugyan Capitan erejeuel, hat forintot : (saluis tamen domorum, seu Curiarum Nobilitarium Priuilegiis permanentibus) : vehessenek rajta melly birsagoknak harmada Kapitane, az ket része penigh az Mestereke legyen : Az Városban pedigh az ő keszítette bőröket neis arulhassak kiuül valo Timárok hanem csak Vásáros napokon nekikis szabados ; sőt ollyankor, ez előtti usus szerent, szabados akar honnan, Hauasalföldeből s- masunnanis, az jól készített minden féle bőröket be hozni s- arulni. **A r t i c u l u s I I I I.** Minden Timar Mesterek, kik Cehes helyeken tanultanak az Céhben be vétessenek, tizenkét forintot aduan először az Céhben ha penigh elsőben mind megh nem adhattya, felére fél esztendeigh el várjak, kit ha akkorá megh nem adna, fel tilczak az miuét mind addigh, migh nem deponnallya ; Ha nőtelen, esztendőre megh házasodgyek, alioquin minét fel tilczak. **A r t i c u l u s V.** Ha festeni valo fwueket, vagy bőröket hoznak titkon, senki meg ne vegye az Mesterek közwl, hanem közönsegesen osszak fel kösztök : Az ki ez ellen cselekednék, hat forintal bwntessék. **A r t i c u l u s V I.** Inas be állás egyy forintigh légyen. Senki három esztendőnek alatta penigh Inast, az Céhben, be ne vegyen, se penzert, se semmi tekintetért, mert megh bwntetik az kit rajta kaphatnak. **A r t i c u l u s V I I.** Tablajárasra ha ki be nem megyen, nyolcz penszt vegyen az Ceh Mester rajta, toties, quoties negligallya

à be menetelt. *Articulus VIII.* Ha az Cehbeli Mester meghal, az migh Feleséghe, az megh holt Ura neuet uiseli, az mwuet miueltet-hesse, az Özüegyvet pedigh, az Céh, munkaual ne terhellye hanem, magok uisellyék érette, az Ceh-beliék az terhet, részeltetuén minden Ceh-beli ususban, kit ha Ceh-béli Mester Leghény talalna el uenni, az fél asztal adas megh engedtessék néki, mint Mester Aszszonnak; s- az Legheny pedigh, az Cehben, fél Mester asztalt aduán be vétessék. *Articulus IX.* Az Ceh-béli itt valo Mester embereknek Fiai, fél lakodalmat aduan az Céhben, Mesterekke lehessenek, ha az Céhnek rendi szerént tanultanak. *Articulus X.* Mikor Céh-béli Mester meghal, auagy háza népe a Mesternek, rend szerent, annak sirt ássanak, es azoknak, à keseruesek ételt italt adgyanak, ha nem adhatnak, az Céh penzéből ételekre adgyanak huszon eött penszt: Afféleknek temetesere, az Ceh Mesterek Táblát jártassanak, es minden Mester, maga, uagy képebéli embere ott légyen jelen. *Articulus XI.* Az szegheny betegh Mesterekre es Leghenyekre, s- Inasok-rai, az Ceh Mesterek gondot uisellyenek, az Ceh-penzből, hozza latogatokat, es minden-napi eledeleket, s- egyeb illendő szwkségekre ualokat szerezzenek es adgyanak. *Articulus XII.* Mikor Az Mestereket Tabla járással valahova gywjtendik, es ott személye szerent uagy embere nem lészen jelen, Az Ceh-Mesterek nyolcz pénz- zel bwntessek, es ha valamely Mester házánal az Tabla le tétetik es megh tartosztatik, es ha ott hal, tehat valamennyi Mesterre, rend szerent, az Tabla el nem érkezett lejend, mindenikért kwlön kwlön bwntessek nyolcz nyolcz pénz- zel. *Articulus XIII.* Ha lakas közben valaki lopásban talaltatnék, akar eledel, es egyeb akar mi néuel neu- ző dologbol, fél Cehuel bwntettessék, melly Mester, auagy Legheny, ha masodszor es harmadszor is azon vétekb- en talaltatnek, azon bwntetés lészen fejen, ki ha töb- ször is azon vétekb- en menne el, annakutanna legyen érdeme szerent az eo Nagysaga Tisztuiselői bwntetése rajta törvennyel. *Articulus XIV.* Az Timar Mesterséghez tartozó festéket, ugy mint Iskonpiath, Sarga festéket, veres festéket, feketítő, kara- bolyt, Török festéket, és égher fabimbot, és egyeb eszközöket, az Timar Mestereken kívül, egyeb Varosi es közönseges minden embe- reknek venni es maganál tartani szabad ne legyen, valaki ez Cehen

kivwl lészen, alioquin valakinél, auuagy börök, vagy penigh festek, es egyeb efféle eszközök talaltathatnak, szabadságok legyen az Timar Mestereknek, az Fogarasi Tisztuiselök autoritasok általis el uenni, es ad plenum magok usussara fordítani, mind ben az Varasban s mind az Varoson kiuwl egyy melly földigh. Az Varga Mesterek mindazáltal, az minemw eszközökkel élnek az festésben, szabad venniük, mert elsőbb-is az ő Prinilegiumok, és egyebképpen, azokat, el nem tilthatni az ő szokot Mestersegeknek köüetesetöl. *Articulus XV.* Az Timar Mestereknek szabadságok legyen akar minemw ki csinatlant bört, magok, hazához, az kiket, akar kik vigyenekis, megh venni es az kwlföldre, börök megh vetélere, mind Mészárosoknak, s- mind masoknak penszt adni, es az olyan kin megh arult böröket házokhoz be hozatni; söt ha hon titkon, az olyan beöreöket megh venne s- házokhoz szaladhatnak uele, hazokra, azoknak el vetele végett, reja menni senki ne mereszellyen. *Articulus XVI.* Ha ki az Mesterek közzwl, Czigannal történnék innya, vagy enni, ebedleni megh bizonyosoduan, fél Cehuel, az az, hat forintal bwntettetik megh. *Articulus XVII.* Az Varhoz valo szolgatlyok, mindenekben az szerent lészen, mint az Fejervari Timaroknak; Tudni illik; Esztendeigh hat száz apro bört tartozzanak kikészíteni magok festékekkel; de ennek tizede öuek lészen az festékért: Ezen kiuül, hetven számu öregh bört, esztis magok szerszámával, de ebböl tizedet nem vésznek, ezen kivül, semmi szolgatlyra nem erőltettetnek. *Articulus XVIII.* Az Timar Mesterek pedigh az szépen ki készített beöröket, tartozzanak az Városi piacra ki vinni, es ha ott el nem kelne, annakutanna légyen szabadságokban, az olyan böröket, masunais, akar melly helyekre, falukra, és városokra, Sokadalmokban el vinni és kwldeni, es akor hol el arulni es el adni. Nos itaque praemissá Supplicatione, Nobis, modo quo supra porrecta elementer exauditá, et fauenter admissá, praescriptos Constitutionum articulos seu capita, praesentibus literis nostris de uerbo ad uerbum inseri et inscribi facientes, quoad omnes earum continentias, clausulas, particulás, et puuncta, eatenus, quatenus eaedem, ritè et legitimè existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur, acceptauimus, approbauimus, ratificauimus, ac pro iisdem Iacobo, Lucá, Michaele, Porculio, Lu-

dio, Makszinio, Stephano, Komano, Kazanoo, Kazakulyo, Ioná et Michaele Cerdonibus, eorumque succesoribus uniuersis, perpetuò ualituras gratiosè confirmauimus (: saluis tamen iuribus ac Priuilegiis aliorum quoque Magistrorum Mechanicorum Fogarasiensium, uel proxime illi adjacentium locorum, permanentibus :) ac prouti, eosdem iisdem, successiuis semper temporibus uti, frui, et gaudere posse uolumus; Ita fidelibus quoque nostris Generoso Ioanni Kemeny de Gyerö-Monostor, Comiti Comitatus Albensis Transylvaniae, supremo Cubiculario et Thesaurario, ac Tabulae Iudiciariae, Jurato Assessori, et Capitaneo Supremo Praesidii Arcisque, nobis syncerè dilecto; Egregiis ittem et Nobilibus Stephano Lészai, Provisorii honorum, Castellano, Iuratis Assessoribus Sedis Iudiciariae, ac aliis Officialibus Arcis nostrae Fogaras : Necnon Circumspectis, ac Prouidis Iudici primario, caeterisque Iuratis Oppidi nostri Fogaras : Cunctis etiam, aliis cuiuscunque status, conditionis, ordinis, gradus, honoris, officii, dignitatis, praeeminentiae, et functionis hominibus, quorum uidelicet interest uel interit, modernis et futuris quoque pro quouis tempore constituendis, harum serie committimus et mandamus firmiter, quatenus uos quoque à modo deinceps praenominatos Cerdones Magistros, ipsorumque Successores uniuersos, in praescriptis ipsorum Cehatui accomodatorum Articulorum Canonibus et Regulis conseruare, et per alios etiam conseruari facere, illisque, ipsos, perpetuis semper temporibus uti, frui, et gaudere permittere et permitti facere modis omnibus debeatis et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis, Exhibenti restitutis. In cuius rei memoriam, firmitatemque perpetuam, praesentes Literas nostras, pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas, memoratis cerdonibus, ipsorumque succesoribus uniuersis, gratiosè dandas et concedendas duximus. Datum Arce nostrá Fogarasiensi die uigesima-octauá Mensis Martii, Anno Domini Millesimo, Sexcentesimo quadragésimo-tertio.

Georgius Rakoci m. p.

Ioannes Szalárdi m. p.

Vice-Secr.

Traducerea statutelor.

Art. I. Măestrii tăbăcari în fiă-care ană să se întrunescă la ună locă publică, într'o și anumită hotărîtă spre acestă scopă, și să alégă pe ună *primă-măiestru* și ună *vice-măiestru* ală corporațiunii, cari în timpă de ună ană sunt datori să pôrte grijă a aduna pe măiestrii cu trimiterea tăbliței dela unulă la altulă. — Art. II. Măiestrulă corporațiunii, în ce privesce afacerile interne ale corporațiunii să pôtă face judecată între măiestrii, în cestiuni de injurii să pôtă esecuta până la suma de doi florini, și dacă meritulă causei nu trece peste doi florini, apelațiune să nu se admită. — Art. III. Nici ună măiestru tăbăcară, care nu este în corporațiune, să nu pôtă esercita în orașulă Făgărașulă sub nici ună pretextă profesiunea de tăbăcară, iar dacă se va prinde cine-va, atunci măiestrii, cu puterea căpitanului său a castelanului să-lă supună la o amendă de trei florini, iar dacă s'ar întâmplă ca să eserciteze profesiunea de tăbăcară la o casă nobilitară, atunci totă cu puterea căpitanului să pôtă lua de pe elă 6 florini (rămânendă însă neatinse privilegiile caseloră său curțiloră nobilitari), din aceste amende a treia parte să fiă a Căpitanului, iar cele două părți ale măiestriloră. Tăbăcari străini nici să nu pôtă vinde în orașă peile, ce le-au confecționată ei, vândărea acesta le este permisă numai în zile de târgă, ba încă după usulă de mai înainte, le este liberă în zilele de târgă să aducă totă felulă de pei bine lucrate, de ori unde, din Țăra-romănescă și din alte locuri și să le vândă. — Art. IV. Ori-ce măiestri tăbăcari, cari au învățată meseria în locuri unde esistă corporațiunii, să fiă admiși în corporațiune, avendă mai întâi să plătescă corporațiunii 12 florini, iar dacă la începută nu potă să dea suma întregă, pentru jumătate să fiă asceptați o jumătate de ană, și dacă nu ară plăti-o nici atunci, să i se interdică lucrarea, până nu va depune suma întregă. Dacă măiestrulă nu este căsătorită, să se căsătorească până la termenă de ună ană, la din contra să i să interdică lucrarea. — Art. V. Dacă cine-va va aduce pe sub ascunsă plante de colorată, sau pei, să nu le cumpere nici ună măiestru, ci să le împărțescă în comună între dênșii: acela, care va lucra din contra să

fiă amendatū cu 6 florini. — Art. VI. Taxa pentru primirea unui elevū să fiă până la unū florinū ; însă nime să nu primescă în corporațiune vre unū elevū pe timpū mai puținū de tref ani, nici pentru bani, nici pentru ori-ce considerațiune, fiindū că acela, care se va prinde, va fi amendatū. — Art. VII. Dacă cine-va nu se duce la adunarea corporațiunii, măiestrulū corporațiunii să ia de pe elū optū bani, de atâtea ori de câte ori va neglege a se duce. — Art. VIII. Dacă unū măiestru din corporațiune móre, soția lui, până pôrtă numele bărbatului repositū, să pôta esercita profesiunea, iar corporațiunea să nu ingreuize pe vėduvā cu lucrări, ci membrii corporațiunii să supôrte greutățile pentru dēnsa, avēndū vėduva să participe la tôte folósele corporațiunii ; iar daca s'arū intēpla, că o calfā din corporațiune să se căsătorescā cu veduva, atunci i se concede, ca unei consórte a măiestrului, să dea numai o jumătate de masă, și calfa să fiă primitū în corporațiune dāndū o jumătate de masă ¹⁾. — Art. IX. Fiii acelorū măiestri, cari sunt membri în corporațiunea de aici, după ce vorū da jumătate de nuntā în corporațiune, să pôta fi măiestri, dacă aū invēțatū după regulele corporațiunii. — Art. X. Cândū va muri unū măiestru din corporațiune, atunci saū familia măiestrului, după cum e regula, să dea de māncare și bėturā celui ce i-a săpatū grópa și celorū intristați, iar dacă nu potū să dea, atunci să le plătescā din banii corporațiunii două-șeci și cincī de bani pentru māncare. La astū-felū de inmormēntări, măiestrii corporațiunii să dispună a circula tăblița dela unū măiestru la altulū, și fiă-care măiestru să fiă presentū acolo în persónā saū prin reprezentantulū sēu. — Art. XI. Măiestrii corporațiunii aū să pôrte grijā de măiestri, de calfe și de elevi sāraci și bolnavi, să plătescā din banii corporațiunii persónele, cari îngrijescū de dēnsii, și să le procure alimentele de tótā ziua și altele, ce le sunt necesari. — Art. XII. Cândū măiestrii vorū fi chemați unde-va la adunare cu circulațiunea tăbliței, și nu se vorū infăcișa acolo nici în persónā și nici prin reprezentantū, atunci măiestrii corporațiunii să-I amendeze cu optū bani, iar dacă tăblița se va lāsa la casa unū măiestru, și dacă se va reținē și rēmanē acolo peste

(1) Adecā o jumătate de ospēțū.

nópte, atunci pentru fiă-care măiestru, la care după ordine tablita nu va fi ajunsă, pentru fiă-care deosebită să fiă amendată cu câte optă bani. — Art. XIII. Dacă se va prinde cine-va furândă in lăun-trulă locuinței, fiă alimente și mâncări, fiă ori-ce felă de lucruri, a-cela să fiă amendată cu jumătate taxa corporațiunii, și dacă ună măiestru saă calfă se va prinde in delictulă acesta a doua și a treia óră, să fiă supusă totă la aceeași amendă, iar dacă va co-mite delictulă acesta mai de multe ori, atunci funcționari Măriei Sale să-lă pedepsescă cu legea după cum merită. — Art. XIV. Afară de măiestri tăbăcari, să nu fiă permisă nici ună orașană și omă de rândă, a cumpăra și a țină coloră, cari se țină de meseria tăbăcă-ritulă, adecă scumpiă, coloră galbine, coloră roșii, rădăcină négră, carabol, coloră turcesci, muguri de arină și alte mijlóce, iar dacă se voră afla la cine-va afară de corporațiune saă pei saă coloră saă alte lucruri de aceste, atunci să fiă permisă măiestriloră tăbăcari atătă in orașă, câtă și afară de orașă până la depărtare de ună milă, să le confiscă chiară și cu autoritatea funcționariiloră din Făgărașă, și să le întrebunțeze in comună pentru usulă dênșiloră. Cu tóte acestea însă e permisă măiestriloră tăbăcari să cumpăre ori-ce felă de lu-cruri, cari le întrebunțeză la colorită, întâiă fiindă-că este privile-giulă loră, și apoi de altmintrelea, aceste lucruri nici nu li se potă interdice in esercitarea meseriei loră îndatinate. — Art. XV. Măiestriiă tăbăcari sunt liberi să cumpăre ori-ce felă de pei nelucrate dela ori-cine le va aduce la casa loră, asemenea să dea bani măce-lariloră cum și altoră persóne, ca să le cumpăre pei in străină-tate, și astă-felă de pei cumpărate in străinătate, potă să le aducă la casele loră, și chiară dacă ară cumpăra astă-felă de pei aici in țeră pe sub ascunsă, potă să fugă cu ele a-casă, și nime să nu cuteze a merge la casele loră ca sa ieă. — Art. XVI. Dacă s'ară întempla, ca cine-va dintre măiestri să bea, să mănânce saă să prândescă cu Țigani, și dacă se va constata, acela să fiă amendată cu jumătate taxa corporațiunii, adecă cu 6 florini. — Art. XVII. In ce pri-vesce serviciile tăbăcariloră față de castelă, acele să fiă intră tóte după cum sunt serviciile tăbăcariloră din Alba-Julia, anume să fiă datoră a lucra cu colorile loră pe fiă-care ană șése sute de pei mici,

din cari a decea parte să fiă ale dênșilorŭ pentru colori : afară de peile aceste să mai lucreze unŭ numărŭ de șapte-deci bucăți pei bētrâne, totŭ cu uneltele lorŭ, din aceste însă nu vorŭ lua a decea parte, iar la alte servicii afară de aceste nu vorŭ fi constrînși. — Art. XVIII. Măiestrii sunt datorŭ să scōțā pieile bine lucrate în piața orașului, și dacā nu se vorŭ trece acolo, atunci sunt liberi să le ducā și trimitā și în alte părți, în ori-ce locuri, prin sate, prin orașe, prin tērguri, să le vēndā și desfacā ori-unde.

(Originalulŭ pe pergamenā înălț. 64 c. lăț. 72 c., în posesiunea corporațiunii tăbăcarilorŭ români din Făgărașŭ. Sigilulŭ pendentŭ impresŭ în cēră roșă cu unŭ diametru de 5 c. represintă scutulŭ Transilvaniei în formă ovală divizatŭ perpendicular în două secțiuni, susŭ : sōrele și semiluna, josŭ : acvila transilvană și cele șapte castele; peste scutulŭ Transilvaniei unŭ scutŭ mai micŭ cu armele Racōșescilorŭ divizatŭ orisontalŭ în două secțiuni, susŭ acvila cu aripele întinse ținēndŭ o sabiā în ghiara drēptă, josŭ o rōtā pe trei munți. În jurŭ inscripțiunea : G PRIN IVRHVNGADNSETSICVLCO.)

 XLIII.

1671, Aprile 7.

Ana Bornemisza, soția Principelui transilvanŭ Michaiŭ Apafi I, confirmă în statulŭ de boierŭ pe O pri ș ŭ G r a m a și doi frați ai lui din Ucedejosb, sub condițiune ca să presteze serviciŭ la fortăreța Făgărașului, cu cai și arme bune, etc.

Nos Anna Bornemisza Dei gratia principissa Transilvaniae partium Regni Hungariae Domina et Siculorum Comitissa. Adgiuk tudtára mindeneknek az kiknek illik ez levelünknek rendi szerint hogy Mi Fogaras Várának, és annak tartományának, előttünk levő boldog emlékezetű Urainak, ditsiretes cselekedeteket, akarván követni, kik az eő alattok levőknek sziveket, adományokkal magokhoz edesgetvén, szolgálattyokra alkalmatossakká töttek. Minekokáért Nemzetes Belenyesi Ferencz, hivünket, minden jozzaginknak Praefectussát, és Fiskalis Dézmainknak Vice' Arendatorat : meleje rendeltetett Böszörményi István es Gyarmathi István Fejervári Captalaninkal, és Retyi Péter Déak Exactorunkal edgiüt, ugy mint, az aláb megirt dologban, megh hitt Commissariusinkat, expedialván arra, hogy Fogaras jozzágunkban, kik micsoda jussal, es igassággal birnak Boer-

ságokat, s- azok után levő fundusokat, és azokhoz tartozó földeket : azokról vellek producaltatván szorgalmatosan megvizsgálják, és fel círcálnak : hogy az kiknek ez iránt, mind szemelleyekre s mind falukbéli Boerságokra, és azok után levő földekre nézve igasságok megvilágosodnék, rollok valo kegielmes dispositionk szerint azokban öket meg hadnok. Kikközül valonak találtatván lenni Also Utsai *Opris Grama* kinek is jollehet az eő réghi Boerságáról való levelei, meg az réghi haboruságos időkben elveszvé, azonban Nehai Melto- ságos öreg Rakoczi Geörgyné boldog emlekezetü, Lorantffi Susana Fejedelem Aszszonytol reghi Boerságában valo megérösítettik Sup- plicálván, Supplicatiojára tett-s-irt válasz tetele szerint, delegált volt eő Nagisága akkori Fogarasi Főkapitány Kemény János U- ramra, olyan formán, hogy eő kegyelme, azon dolog végett törvenyt instituálván igassagoston meg lattatná, és produkáltatná ezen Also Utsai Opris Gramaval régi és igaz Boerságáról valo igassát és jus- sat, kihez kepest megirt Kemény János ezen Opris Grama az Foga- rasi Felső Szekre czítálván, azon Székbeli Nemes Assessorok, Szol- gabirak akkori fő Praefectus Herczeg Istvan és ugyan Fogarasi Fő és Vice Udvarbirak, Fő Porkalab és az also Székbeli Boér Assesso- rok, Város Birai és ezen kívül azon Szekben jelen levő, sok becsü- letes Nemes emberek előtt megirt Also Utsai Opris Grama exhibeal- uan regi igaz Boerságáról valo levelét ; és azon levelbéli igasságát, sok vilagos tanukkal voltaképen comprobálván, hogy tudni illik meg említett Opris Grama és minden eleinek, regtől és eleitől fog- ván való igaz Boerságot tudgyák, sőt ugyan Privilegiális leveleben specificált, Boeri jussak Czigáuy jobbágyinak, malmának havasinak, és ennek az *Fogaras földinek usussa szerint, az parasztság is eszten- dőnként, vecsinséget szokott nekie praestalni.* Annak felette megvilá- gosodván ezis, hogy azon *Ucsa* nevü falut, leg első alkalmatosságal is ennek elei ülvén meg, igaz Boeri allapottal birtak és laktak le- gyen, és mivel akkori alkalmatosságal, azon dologrol valo, Kemény Janostol, az Szék közönseges Consensusából neki adatott Confirma- tionalissát, s- Relatoriaját is, mi magunk is látván, és meg olvas- ván, meltonak és érdemesnek intük reghi igaz Boerságában hogy tollünk is meg hagyattatnék, és Confirmáltatnék ; Jarulvan egyszers-

mind, fen megirt Commissarius hiveinknek, azért valo alazatos instantiajok, és törekedések ötett meg irt *Opris Grama* és eö általa ugyan Also Ucsán lako, két egytest-vér Attyafiait, ugy mint *Gregoria Gramat* és *Raduly Gramat* Boerságokban ujjalag meghattuk, és Boerokka töttük; Opris Gramak Iuon Kocsába, és Opra Kirilig, Radul Gramak, Radul Bacsilla és Bacsilla Szeridai; Gregoria Grama, Popa Opra, és az közönsegés uttza szomszedsagiban levő házokat minden hozzá tartazó mivelten es miveletlen szanto földekkel, mezőkkel, kaszáló rétekkkel, erdkökel hégyekkel völgyekkel, berkekkel, havasokkal, folyo és halászo vizekkel, malmokkal, és azoknak helyeivel, valamellyek eleitol fogva, igaz uton modon azokhoz birattanak, Ujjalag mindén adozástol, Dézma adástól, és egyéb szedés vevestöl üressékké tettünk, és meg Nemesítettük, a mint hogy öket, megirt Opris Gramat és eö általa Gregoria Gramat és Radul Gramat fiurol, fiura Boerokka tettük, Boéri öröksegit nallok meghadgyuk, es Ujjalagh meg Nemesittyük, ez kezünk irásaval, és függö peesetünkkel meg erősített levelünk által, melyet attunk meg nevezett Alsó Ucsai Opris Gramat es két, egytestvér Attyafiai Gregoria Gramat és Radul Gramat és Fiu agon levő, és leendő minden maradekjoknák és posteritassinak meg masolhatatlanul, Ugy mind az által, hogy ök is *az regi usus és szokás szerint Fogarasi Varunkhoz tartozo szolgálatokat, jó paripáson fegyveresen jó poszto köntösben,* nekünk maradekinknak, es Successorinknak praestalni, Utanunk levő Tiszteinknek engedelmesek lenni, igasságos és törvinyes dolgokban, a Várnak Tiszteitöl függeni tartozzanak és Fogaras Varunktól semminémü változásokban el ne szakadgyanak, Eztis azonban megtudván hogy tilalmas vizekkel havasokkal és egyéb ezekhez hasonló helyekkel, az magoken kívül valokkal szabadossokka nem tétetnek. Dátum in Arce nostra Fogarasiensi die Septima Mensis Aprilis Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo Primo.

A. Bornemisza m. p.

Exhibitae sunt Praesentes *Litaerae Boeronales* Anno D-ni Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo Primo Die Vigesima tertia Mensis May ac in Saedibus tribus Superiorum nobilium Fogarasiensium publicatae proclamatae

et approbatae, atque extradatae per . . . Matthiam Literatus Sedis dictae superiorum Nobilium Fogarasiensium Juratus Notarius nemine Contradicente.

Idem Matthias Literatus Jur. Notarius.

Traducțiune.

Noi Ana Bornemisza etc. Facemă cunoscută tuturor, cărora se cuvine, prin această carte a noastră, că voindă noi să urmăm lăudabilele fapte ale predecesorilor noștri de fericită memoriă domni ai castelului Făgăraș și ai ținutului său, cari prin donațiuni și-au atras inimele supușilor și i-au făcutu apți de serviciu. Din care cauză, am trimesă, în cestiunea amintită mai la vale, ca comisari intimi ai noștri, pe credinciosul nostru nobilul Franciscu Beleyesi prefectul tuturor domeniilor noastre și vice-arendator al dijmelor noastre fiscale, ca împreună cu Stefanu Bözörmenyi și Stefanu Gyarmati, capelan din Alba Julia, și cu receptorul nostru Petru Deacu din Retea, pe cari i-am ordonat lângă densusul, să cerceteze și esamineze cu diligența: cine și cu ce drept și dreptate posedă boerii în domeniul nostru al Făgărașului, și în puterea acestor boerii curțile și pământurile, cari se țin de ele? și despre aceste să se legitimeze înaintea lor; astu-fel, că aceia ale căror dreptăți în privința această se vor lămuri, atât în ce le privește persoanele și boierii sătesci, cum și cu privire la pământurile, cari depind de boeria, pe aceia să-i lase tot în aceeași stare, în conformitate cu grațioasa noastră dispozițiune făcută în această privință. Din acestia s'a aflat apți *Oprișu Grama* din Ucea-de-jos, ale carui scrisori în privința vechii boerii, de și s'au perdut încă în timpurile resboinice mai de mult, dar a fost confirmat în vechia sa boeria de către Principesa de fericită memoriă Măria Sa Dôrna Susana Lorantfi, soția reposatului George Racoți cel bătrân. Densusul a fost petițiunat și după resoluțiunea, ce i s'a pus și scris pe petițiune, Măria Sa a fost delegat pe primul capitan de atunci al Făgărașului pe D-sa Ionu Kemeny, ca să institue un tribunal în cestiunea această, să cerceteze cu dreptate și să esamineze adevărul și drepturile lui *Oprișu Grama* din Ucea-de-jos

În privința vechii și adevăratei sale Boerii, în conformitate cu care numitul Ionu Kemeny a citat pe acestu Oprișu Grama înaintea Tribunalului de susu alu Făgărașului, și menționatul Oprișu Grama din Ucea-de-josū și-a prezentatū cartea despre vechia și adevărata sa Boeriă, înaintea nobililorū suprefecți, asesori la acestu tribunalū, înaintea Prefectului Stefanū Herczeg, a Castelanului și a Vice-castelanului, înaintea primului Părcălabū și înaintea boierilorū asesori la Tribunalulū de josū, înaintea judecătorilorū orașului și înaintea multorū nobili onorabili, cari se aflaū atunci prezenți în tribunalulū acesta, și în fapta dînsului a probatū adevărulū din scrisorile aceste, cu marturi mulți și lămuriti, că adevă dînsū sciū, că boeria numitului Oprișu Grama și a tuturorū predecesorilorū sei este adevărată, încă din vechime și din strămoși, ba încă a probatū și drepturile specificate în cărțile de privilegiū cu privire la iobagiū Țigani, la mōră și la munți, și că, *după usulū Țerei Făgărașului, țeranii erau îndatinate să-i facă vecinătate în fii-care anū.* Pe lângă aceste s'au mai lămuritū și acea împrejurare, că antecesori dînsului la cea mai de 'ntăiu ocașiune s'au aședatū în satulū numitū Ucea, pe care l'au stăpănitū și locuitū în stare de adevărați boeri, și de oră ce noi încă amū vedutū și cititū hărtia de confirmare și raportulū, ce i le-au fostū datū cu ocașiunea de atunci Ionu Kemeny dinpreună cu consensulū unanimū alū Tribunalului, amū socotitū că e demnū și meritatū, ca să remănă și să fiă confirmatū și din partea nōstră în vechia și adevărata sa boeriă; adăugându-se totū odată în acēstă privință și umilitele rugăciuni și stăruințe ale menționatilorū și credincioșilorū nōstri comisari, Noi am lăsatū de nou în boeriă pe numitulū Oprișu Grama și prin elū pe doi frați buni ai lui, totū din Ucea-de-josū, adevă pe Grigore Grama și Radulū Grama, și i-am făcutū boeri, am liberatū de nou de tōte contribuțiunile, dișmele și alte colecte și taxe, și am nobilitatū casele lorū, a lui Oprișu Grama în vecinătatea lui Ionu Cocioba și Oprea Cărligū, a lui Radulū Grama în vecinătatea lui Radulū Băcilă și Băcilă Seređai, a lui Grigore Grama în vecinătatea lui Popa Oprea și strada publică, cu tōte dependențele, cu pămînturile de arătură cultivate și necultivate, cāmpuri, fēnațe, păduri, deluri, vāi, tufi-

șuri, munți, riuri și pescării, cu mori și cu locurile lor, câte le-au stăpănit ei din părinți pe cale dreptă, precum i-am și făcut boieri din fi în fi, pe amintitul Oprișu Grama și prin el pe Grigore Grama și pe Radul Grama, le lăsăm ereditățile boieresci și de nou le nobilităm prin această carte a noastră întărită cu subsemnătura noastră și cu sigilul nostru pendent, pe care am dat-o în mod irevocabil amintitul Oprișu Grama din Ucea-de-jos și celor doi frați buni ai lui, Grigore Grama și Radul Grama, și tuturor următorilor și succesivilor săi, așa că în modul acesta și ei, în conformitate cu usul și consuetudinea vechiă, să fie datori a ne presta serviciile, cari sunt a se face la castelul Făgărașului, cu cai buni, cu arme și cu tunică de postav bun, și anume atât nouă cât și următorilor și succesivilor noștri, — să fie ascultători de funcționarii noștri, cari vor fi după noi, să depindă în afacerile judiciare și publice de funcționarii castelului, și sub nici o vicisitudine să nu se desfacă de castelul Făgărașului, sciind și aceea, că apele și munții oprți și alte locuri de asemenea oprte nu se eliberează, afară de ale lor. Dată în fortăreța noastră a Făgărașului în ziua șapte a lunii lui aprilie, anul Domnului ună miă șese sute șapte-deci și unul.

(Originalul pe pergamenă înalt. 34 c. lăț. 64 c. în archiva comitatului Fogarașu la No. 237/1833. Sigiliul pendent în formă ovală cu o lățime de 2 c. 4. mm. reprezintă la mijloc scutul Transilvaniei, peste care este așezat scutul familiar al Principesei A. Bornemisza, în jurul inscripțiunea : ANNA BORNEMISZA. D. G. P. T. P. R. H. DO. . . .)

XLIV.

1730, Octobru 30.

Carolu al VI-lea împăratul Germaniei confirmă privilegiul ce-lu dase Principele George Racoți I corporațiunii tăbăcarilor din Făgăraș.

Nos Carolus VI Dei Gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Castellae, Legionis, Aragoniae, utriusque Siciliae, Hyerosolimae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croa-

tiae, etc. Rex, Archidux Austriae, etc. Princeps Transilvaniae, etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod circumspecti *Georgius Gorgonya* Magister, et *Porcselya Ganya* Commembrum *Ceahae Cerdonum*, in opido nostro Fogaras Districtusque ejusdem nominis et Comitatu Albensi Transilvaniae existentis habitae Suis ceterorumque ejusdem Ceahae, seu Societatis Commembrorum nominibus et in personis, exhibuerunt Majestati nostrae et praesentaverunt Literas quasdam Transumptio- nales sub Sigillo Conventuali Authentico, Conventus Beatae Mariae Virginis de Kolos Monotra patenter confectas et emanatas continen- tes in se literas privilegiales Illustris Georgii quondam Rakoczi, Principis Transilvaniae, Partium Regni Hungariae Domini, et Sicu- lorum Comitum, super certis Punctis et Articulis antefatae Ceahae Cer- donum, in Anno dudum praeterito Millesimo sexcentesimo quadrage- simo tertio, gratiose factas, legitimeque emanatas, tenoris infra- scripti: supplicatumque fuit Majestati nostrae, debita cum instantia humillime, quatenus nos easdem Literas Privilegiales omniaque et singula, in iis contenta, pro praefato Magistro, Commembro, dictae Ceahae, seu Societatis Cerdonum Fogaransiensium, eorundemque Suc- cessoribus, Privilegialiter et perpetuo valitura, benigne acceptare, approbare, ratificare, et confirmare dignaremur: Quarum quidem Li- terarum tenor, et verbalis contentia sequitur in hunc modum: Nos Conventus Beatae Mariae Virginis de Kolos Monotra, Memoriae Comendamus tenore presentium significantes quibus expedit univer- sis Quod Prudentes, ac Circumspecti *Georgius Gorgonya*, et *Porce- selya Ganya*, ille quidem Cehatus seu Contubernii Cerdonum Fogara- siensium Magister, hic verò ejusdem Contubernii Commembrum, no- stri personaliter venientes in praesentiam, in suis ipsorum propriis ut et reliquorum dicti Cehatus, seu Contubernii eorundem, Commem- brorum nominibus et in personis, exhibuerunt, et praesentaverunt nobis Literas quasdam Celsissimi quondam Transilvaniae Principis Georgii Rakoczi Privilegiales, de et super certis quibusdam Canoni- bus, seu Regulis Societati, seu Cehatui Praedecessoribus ipsorum ac Successoribus eorundem ab Eodem Celsissimo Principe, Gratiose datis, et concessis; petentes nos debita cum instantia reverenter, et

*

humillime, quatenus nos easdem praesentibus nostris verbaliter inserere, et inscribi facere, ac in Transumpto praesentium nostrarum, Jurium eorundem uberiorem futuram ad cautelam necessarias extradare, et emanari facere, ne graveremur. Quarum quidem Literarum tenor et verbalis continentia, habetur tali modo :

(Urméză documentulŭ sub Nr. XLII.)

Erantque in Pergameno conscriptae, ac Sigillo praeattacti Celsissimi Principis Authenticô, et Aulico conchae cera albae super ceram rubram ductilem infuso à zona sericea cerulea pendenti communitae, et roboratae, patenterque confectae, et emanatae, Nos itaque, praeattactorum exhibentium humillimam requisitionem, nobis modô praemissa factam, justam, legitimam, Legibusque Patriae consonam esse agnoscentes, praeattactas Literas eorundem Privilegiales, ipsorum Praecessoribus, ac consequenter ipsis quoque quâ Successoribus, gratiose datas, et concessas, non rasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, vel variatas, sed omni prorsus vitio, et suspicionem carentes, praesentibus nostris, de verbo ad verbum, sine diminutione, et augmento, variationeque prorsus aliquali, inseri, et inscribi facientes, Parque, sive Transumptum hujus modi Jurium praeattactorum Exponentium, universorum scilicet Cerdonum Magistrorum Fogarasensium, uberiorem futuram ad cautelam necessarium sub sigillo Conventus nostri Authentico, fideliter, et conscienciose extradandum duximus et concedendum, communi Iustitia, et aequitate suadente. Datum Feriâ tertiâ proximâ post Dominicam Decimam quintam Sacro Sanctae Trinitatis, Anno Domini Millesimo septingentesimô trigesimô. Et subscriptum erat à dextra : Lecta, et in verbo Privilegiales corecta, ac extradata per me, Ioannem Kastal, Cathedralis Ecclesiae Albae Carolinensis Custodem, Canonicum, et Conventualem Conservatorem m. p. Erantque Sigillo ejusdem Conventus Beatae Mariae Virginis de Kolos Monostra Conventuali, et Authentico, super cera alba stola papyracea tectâ in medio loco videlicet solito impressivè communitae, et roboratae, patenterque in forma Libelli confectae, et emanatae. Nos itaque praemissâ supplicatione, Nobis modo, quô suprâ facta, clementer exaudita benigneque admissa

praeinsertas Literas non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio, et suspitione carentes, praesentibus Literis nostris, de verbo ad verbum, sine diminutione, et augmento, variationeque aliquali insertas et inscriptas, quoad omnes earum continentias, articulos, clausulas, et puncta, eatenus quatenus eadem rite et legitime existunt emanatae, viribusque earum veritas suffragatur, et in quantum dicta Ceha, seu Societas Cerdonum Fogarasiensium in pacifico usu ac exercitio eorum hactenus perstitit, et actu persistit, Authoritate nostra Caesareo Regiaque Principali ratificavimus, acceptavimus aprobavimus, et pro supradictis Magistro, et Commembro, Cehae, seu societatis Cerdonum Fogarasiensium, eorundemque Successoribus universis perpetuò valituras benigne confirmavimus. Imo acceptamus, aprobamus, ratificamus, et confirmamus. harum nostrarum Sigilli nostri secretioris, et Aulici impendentis munimine roboratarum vigore, et testimonio Literarum mediante. Datum in Civitate Nostra Vienna Austriae, Die trigesimâ Mensis Octobris Anno Domini Millesimo septingentesimo trigesimo. Regno- rum vero Nostrorum : Romani vigesimò, Hispanici vigesimò octavo, Hungarici et Bohemici etiam vigesimò.

Carolus m. p.

B. Ioannes Ios. Bornemisza de Kaszon. p. m.
Ioannes Vaszlay. p. m.

Presentes Literae Confirmationales in Generalibus Dominorum Regnicolarum Trium Nationum Principatus Transilvaniae, Partiumque Regni Hungariae Eidem annexarum Comitibus, Publicorum Negotiorum et Iustitiae administrandae causa, ad 26-m Februarii Anni eurentis 1733 ex edicto Saecrae Cesariae Regiaeque Majestatis in Liberam Regiamque Civitatem Saxonicalem Cibiniensem indictis et celebratis, Anno praescripto, Die 13-a Marty Exhibitae, Lectae, et Publicatae Nemine Contradicente, et Extradatae.
per Magistrum Davidem Henter Protonotarium. m. p.

(Originalul pe pergamenă, libelul în 8 foi, înălț. 32 c. lăț. 24 c. în posesiunea corporațiunii tăbăcarilor din Făgăraș.)

XLV.

1689, Sept. 7.

Michaiü Apafi I, Principele Transilvaniei, zălogesce lui Ion Popü saü Precupü și fratelui seü Nicolae o casă dimpreună cu loculü ei în Făgărașü pentru suma de 200 fl. ung.

Nos Michael Apafi Dei Gratia Princeps Transylvaniae Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quödd Nos, cum ad nonnullorum Fidelium Dominorum Consiliariorum nostrorum singularem coram Nobis propterea factam intercessionem, tüm verö, cum optimorum Principum, munus esse sciamus, unum quemque Fidelium suorum, maximè verö quorum industria cum fidelitatis obsequio enituit, digno actionibus suis premio condecorandum esse, quo illi affecti, ad subsequendarum rerum momenta alacrius inflammari valeant; eö respectu nihil unquam, ab eo toto tempore, quo in hoc Principatüs fastigium divinã electione promoti sumus est à nobis praetermissum, quod non in emolumentum fidelium nostrorum fuerit à nobis collatum, pro quantitate, et modulo virium, virtutumque suarum rem pensitantes; Quorum in numero intelligimus, Egregium *Ioannem Pap* alias *Prekup de Fogaras*, juratum Scribam nostrum Praefecturalem, qui à tenerã adhuc aetate suã; hactenus omnes dies suos in servitiis nostris consumendo, prius quidem per aliquot annorum decursum bonorum nostrorum Husztiensium, deinde Cibiniensium, fidelis, et industrius functus Rationistae Officio, postea verö in eo quo ad praesens etiam per aliquot annos cum laude fungitur munere, dexterrimè navavit operam, ita ut nihil ab eo, quidquid à fidelissimo Servo requiri possit, sit praetermissum, quem imposterum, paria vel majöra quoque pro re nata fidelitatis specimina exhibiturum et impensurum nulli dubitamus: Totalem igitur et integram Fundum, hactenus Civilem ac Domum superaedificatam, cui ab una Domus posteritatum Strenui, quondam *Dima Szabo* incolae et inhabitatoris praedicti oppidi nostri *Fogaras*, ab alia hortus noster vulgö vad kert vocatus, à tertiã vero partibus, via Regia, ac *Fluvius* quidam ibidem praeter-

labens, advicinantur in Oppido nostro Fogaras, Districtuque ejusdem nominis, ac Comitatu Albensi Transylvaniae existentem et adjacentem, per Genitorem ejusdem, Ioannem videlicet quondam Pap, alias Prekup seniore, de dicta Fogaras, certa pecuniaria summa emptum et comparatum, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pasuis, campis, foenetis, sylvis, nemoribus, montibus, alpiibus et vallibus, aquis item fluviis, piscinis piscaturis, aquarumque decursibus molendinis et eorundem locis, generaliter verò quarumlibet utilitatum, et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, ad eundem Fundum, de jure, et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus sub suis veris metis, et antiquis limitibus existentibus memorato Ioanni Pap alias Prekup, ac per eum Nicolao similiter Pap alias Prekup, Fratri videlicet ipsius Germano, vita ipsorum comite irredemptibiliter haeredibus verò, et posteritatibus ac etiam Legatarys ipsorum utriusque Sexûs universis in et pro ducentorum florenorum Hungaricalium justè currentis et usualis monetae summâ, ac etiam aedificiorum, tam hactenus superextractorum, quàm verò deinceps superextruendorum, tempore redemptionis bona conscientia aestimandorum valore superaddendo titulo pignoris jure redemptibili, gratiosè dandum, donandum conferendum et inscribendum duximus. Assecurantes nihilominus, affidantes et certificantes eosdem, quòd si temporis successu, Nos vel Successores nostri, Legitimi videlicet Transylvaniae Principes, aut alii quorum videlicet interest, seu intererent, praespecificatum Fundum, pro Nobis aut pro se se redimere aut rehabere, voluerimus aut voluerint, ex tunc à praefatis quidem Ioanne et Nicolao Pap alias Prekup, vita ipsorum comite minimè ab haeredibus verò, et posteritatibus ac etiam Legatarys ipsorum utriusque sexûs universis, non aliter neque secus nisi deposita prius et integrè simul et semel persoluta praespecificata ducentorum florenorum Hungaricalium justè currentis, et usualis monetae summâ, ac etiam aedificiorum, tam hactenus superextractorum, quàm verò deinceps superextruendorum, tempore redemptionis bona conscientia aestimandorum valore superaddito, redimemus et rehabebimus, redimentque et rehabebunt. Ad quod firmiter et inviolabiliter

observandum, tam Nos ipsos obligamus, et obstringimus, quàm etiam Successores nostros Legitimos videlicet Transylvaniae Princeps ac alios etiam quorum videlicet interest, seu intererit obligatos, et modis omnibus obstrictos esse volumus. Et nihilominus pro ampliori gratiae ac magnificentiae nostrae Principalis, erga praenotatos Ioannem et Nicolaum Pap alias Prekup declaratione praedeclaratum eorundem Fundum, ac Domum superaedificatam ab omni censuum, taxarum et contributionum nostrarum, tam ordinariarum quam extraordinariarum, subsidiique et Lucri Camerae nostrae solutione, servitorum quorumlibet plebeorum, et Civilium, seu jobbagonalium exhibitione, hospitum condescensione, ac in eam Domum receptione; Agricolationes item, allodiaturas seminaturas ac alias quasvis haereditates, et terras arabiles, intra veras suas metas existentes ad eundem Fundum, de jure et ab antiquo tentas et possessas ac bono modo compartitas, ab omni decimarum nonarum, quintarum, quartarum, capetiarum, ac aliarum quarumlibet datiarum et collectanearum, exhibitione, jurisque et census montani solutione, eximendas supportandas libertandas et nobilitandas duximus; Annuentes insuper, et concedentes, praefatis Ioanni ac Nicolao Pap alias Prekup, ut ipsi, pro propria necessitate, potus cujuslibet generis, signanter vinum, mulsum, et cerevisiam in toties dicto oppido nostro Fogaras, quovis tempore, sufficienter servandi, habeant auctoritatem, ac plenariam libertatem; sperantes nihilominus, eosdem Ioannem, ac Nicolaum Pap alias Prekup, nobis, et Filio nostro charissimo Illustrissimo Michaeli Apafi II. electo Transylvaniae Principi pro solutione inservituros; prout damus, donamus, conferrimus et inscribimus, assecuramus item affidamus et certificamus, obligamus, obstringimus, obligatosque et obstrictos esse volumus, nec non eximimus, supportamus, libertamus, et nobilitamus, annuimus denique et concedimus harum nostrarum vigore et testimonio Literarum mediante. Quocirca vobis spectabilibus, Generosis, Egregiis, et Nobilibus, ac Strenuis, Arcis nostrae, et Districtus Fogarasiensis Supremo et Vice Capitaneis, Bonorum nostrorum Fogarasiensium Provisori, Rationistae, caeterisque Arcis nostrae Fogarasiensis officialibus, Item Decimatoribus, et quarumvis contributionum, exactionumque Perceptoribus et

Exactoribus; hospitiorum Distributoribus et eorum vices gerentibus, Providis item et Circumspectis Iudici et juratis Oppidi nostri Fogaras modernis videlicet, et futuris quoque, pro quovis tempore constituendis, cunctis etiam aliis cujusvis status, et conditionis hominibus quorum videlicet interest seu intererent, praesentes nostras visuris, harum serie, committimus, et mandamus firmiter, quatenus vos quoque, a modo deinceps, successivis semper temporibus, annotatos Ioannem, et Nicolaum Pap, alias Prekup haeredesque, et posteritates, ac etiam Legatarios ipsorum utriusque sexûs universos, ratione praespecificati Fundi universarumque quarumvis appertinentiarum, ad nullam censuum taxarum, et contributionum nostrarum tam ordinariarum quàm extraordinariarum, subsidiique et lucri Camerae nostrae solutionem, servitiorum quorumlibet plebeorum et Civilium, seu Iobbagonalium exhibitionem, hospitum condescensionem et in eundem Fundum, ac Domum receptionem, Decimarum, nonarum, quintarum, quartarum, capetiarum, ac aliarum quarumlibet datiarum, et collectanearum pensionem cogere, et compellere, aut eosdem propterea vel propter potius modo praemisso servationem, in personis, rebusque et bonis ipsorum universis impedire turbare, molestare, seu quovis modo damnificare praesumatis vel sitis ausi modo alicquali. Sed eundem Fundum, ac Domum, universasque eorundem appertinentias, pro exemptis, supportatis, libertatis, et nobilitatis habere debeatis, et teneamini. Secus non facturi. Praesentibus perlectis Exhibenti restitatis. In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam, praesentes Litteras nostras, pendentis, et Authentici Siggilli nostri munimine roboratas, memoratis Ioanni, ac Nicolao Pap alias Prekup haeredibusque et posteritatibus, ac etiam Legatariis ipsorum utriusque sexûs universis, gratiose dandas duximus et concedendas. Datum in Castro nostro Radnoth die septima Mensis Septembris Anno Domini Millesimo Sexcentesimo, Octuagesimo Nono.

Apafi m. p.

Franciscus Lugasi Secretarius mp.
(S. P.)

Praesentes litterae Exemptionales seu Donationales nomine et in persona Domini Ioannis Pap alias Praekup juxta veterem usum anti-

quamque consuetudinem tribus in sedibus judiciariis Nobilium Fogarasiensium frequentibus exhibitae sunt, promulgatae, lectae et publicatae ab omnibusque quorum interfuit approbatae, acceptatae, ac in suo vigore debito cum obsequio, nemine contradicente, relictas. Extradataeque die undecima mensis Febr. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Nono (sic).

Per Stephanum Leszay Juratum Notarium
Sedis praedeclaratae m.p.

Originalulü libelü 8 fol în pergamenă, înălțime 22 cm. lățime 7 cm., în posesiunea familiei Făgărașanu din Făgărașu. Sigilulü pendentü în cêră roșă cu unü diametru de 4 cm., 7 mm. înfățișeză două scuturi, unulü mai mare în formă orbiculară cu armele Transilvaniei, la mijlocü unü scutü mai micü cu armele Apafescilorü : unü coifü străpunșü cu o sabiă drêptă aședatü pe o viță cu struguri. In jurulü sigilului legenda : MICHAEL APAFI : D : G : PRIN : TRAN : PA : RE : HV : D : E : SICO :)

XLVI.

A. 1659.

Susana Lorantfi, vêduva Principelui George Racoti I, conferesce prerogativele de boeriü iobagiului Sinea Răduliță din comuna Berivoii mari.

Mü Lorántfi Susánna Néhai Méltóságos Fejedelemnek eö Nagyságának Rákotzi György uramnak Erdélynek Fejedelmének, Magyar Ország Részének urának és Székellyek Ispánnyanak etc. etc., Megh hagyatott özvegye etc. etc. Adjuk emlékezetül mindeneknek a' kiknek illik : hogy Fogaras földén Nagy Bérivon lako Szinia Radulitze nevü Iobbágyunknak e fel háborodott iidőkben hozzánk valo hiveségét és jámbor szolgálattját kegyelmesen akarván remunerálnunk azon remélvén ez után is követni fogja, néki és minden maradékainak Bojérságot adtunk, és meg említett Fogarassi Jozságunkban Fájervármegyében Nagy Bérivon egy felöl Pánig Máte, más felöl Raduly Radulitze ugyan Magunk Jobbágyink szomszédságában lévő házát is szánto es kaszálo földével havással malommal hala kiket bir minden adozástol, dézma és taxa adástol akar mi névvel nevezendö azon a' földön lako Boérokis praerogatívájok szerent üressek szoktak lenni

ugy mind az által, hogy mind eő, mind maradéki mint más Boérok szabadosul szolgálni és *Fogaras Varunkhoz valo szolgálatot praes-talni*, végben vinni tartozzanak. Melly dolog nagyobb bizonyására és el hitelére, attuk ez fuggő Petsétes levelünket. Mellyet Fogarasi Várunkbéli Törvényes székben lévő gyülekezet előtt . . . veött szokás szerént publicaltatni s procla hadjuk s porontsoltunk. Költ ujhellyi házunknál Tizedik napján . . . havának. Christus születése után eötven kilentzedik esztendőben.

Et subscriptum erat a dextra Susanna Lorántfi mpr. Erantque sigillo ejusdem Principissae authentico de zona sericea variegati coloris pendentis in capsula lignea super cera nigra impressivae communitae, clauseque confectae. Parte vero ab exteriori sequentia legentur: Praesentes *Litterae Boeronaes seu confirmationales* nominis et Personae intro scriptae, secundum usum et consuetudinem hujus Terrae Fogaras in *Sedria Iudiciaria Boerorum Fogarasiensium* tribus vicibus publicatae, et proclamatae sunt, nemine contradictore appa-rente. Datae in *Sede* praedicta *duodecim Boerorum Iuratorum Fogarasiensium* per nos — et subscriptum erat a dextra Stephanus Boér provisor Fogarasiensis mpr. a sinistra urban. Literatum Luczay Juratum notarium mpr. parte ab altera pariter exteriori scriptum erat: Praesentes *Litterae Boeronaes* per Praefectum et Exactorem fiscales ac Requisiteos Albenses Commissarios Illustrissimae Dominae Principissae ad investiganda Boerorum Terrae Fogaras jura exmissos, revisae, lectae ac in vigore relictae. In Fogaras die 3-a Mart. Anno Domini 1671.

T r a d u c ț i u n e.

Noi Susana Lorantfi văduva ilustrului Principe a Măriei Sale re-
posatului George Racoți Principele Transilvaniei, Domnă ală părți-
loră Ungariei și Comite ală Secuiloră. Facemă cunoscută tuturoră
cărora se cuvine, că voindă noi să remunerămă într'ună modă gra-
țiosă fidelitatea și devotatele servicii, ce ni le-a făcută în aceste
timpuri turburate, iobagiulă nostru cu numele *Sinea Rădulita* din
Berivoif-mară și Tera Făgărașului, sperândă că dănsulă va urma
totă așa și de aci înainte, *i-amă dată Boeriă* lui și descendențiloră
sei, (și amă liberatū) de tôte impositelă, de plățirea dismei și taxe-

loră (și de ori-ce contribuțiuni), ori-ce nume voră avă, casa dănsului, care se află în domeniulă nostru menționată mai susă ală Făgărașului, în vecinătate totă cu iobagiă noastră de o parte Mateiă Panig, de altă parte Radulă Rădulița, dimpreună cu tôte pământurile dănsului de arătură și de fânațe, cu munți, cu móră, cu pescuină, ce le posedă și cari în conformitate cu prerogativele date boieriloră, cari locuescă pe pământulă acesta, aă fostă datina ca să fiă scutite, așa, că atâtă dănsulă câtă și succesorii lui să fiă datorii a ne servi ca ómeni liberi întogma ca cei-l-altă boeri, a ne presta și îndeplini *serviciile, ce sunt a se face la castelulă nostru ală Făgărașului*. Spre mai mare adevărînță și credință a acestui lucru, i-amă dată acéstă carte a noastră investită cu sigilă pendentă, care dispunemă și ordonămă să se publice și proclame înaintea celoră adunați în Tribunalulă din Castelulă nostru ală Făgărașului, în conformitate cu usulă ce esistă. Dată în curtea noastră din Ujhelly în 10 zile ale lunei după nascerea lui Christosă în anulă cincideci și noălea.

(Din Transmisionalulă procesului de succesiune între Davidă și Iosifă Raduleță contra Ionă Dugariă și Stană Șerbănușă, a. 1847. pag. 67. Archiva d-lui Ar. Densușianu).

XLVII.

Martie, 1696.

Capitululă din Alba-Iulia concede boierulă Stană Comăniciă ună transuptă de pe cartea sa de boeriă.

Nos Requisiteores Literarum, et Litteralium Instrumentorum in Sacristia sive Conservatorio Capituli Ecclesiae Albensis Transylvaniae repositarum, et locatarum, ac quarumlibet Iudiciariarum Deliberationum, Legitimorumque Mandatorum Regalium Executores damus pro memoria per Praesentes. — Quod Strenuus *Setán Komanitz Boéro* de Venetia, Possessionē in Districtu Terrae Fogaras existente,

filius Barbi, filii itidem Barbi, filii Roman, filii Dumitru Koman Komanitz Salomonis de Also Venetia, coram Nobis personaliter constitutus, tam suo quam fratrum suorum carnalium Ioannis, et Koman Komanits de Venetia, nominibus et in personis, exhibuit nobis, et praesentavit unas *Litteras* Serenissimi Principis quondam Domini Gabrielis Bethlen Gloriosae recordationis *Boeronaes*, in Civitate Alba Iulia die vigesima Aprilis, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo vigesimo octavo in pergameno patenter confectas, et emanatas, manu propria, et Sigillo Ejusdem authentico in zona sericea rubei coloris pendenti, cerae rubrae impresso communitas. Petens nos idem Sztan Komanitz debita cum Instantia ut easdem *Litteras* in Protocollum nostrum transcribere conservandi causa, et transumere, Transumptumque earundem sub sigillo nostro capitulari authentico Iurium suorum futura pro Cautela extradare vellemus; Quarum Tenor et verbalis Continentia sequitur hoc modo :

(Urméză documentulă sub No. XXVIII).

Nos itaque justae et juri consonae petitioni antefati Sztán Komanitz annuentes praemissas *Litteras Boeronaes* non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni vitio, et suspitione carentes de verbo ad verbum, tutioris Conservationis Gratia, Protocollo nostro transcribentes, et inserentes, Transumptum earundem eidem Sztán Komanitz, memoratisque fratribus suis pro futura Iurium cautela extradandum duximus; communi Iustitia, et aequitate suadente, omni dolo, et fraude semotis. Datum Die sexta Mensis Martii, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Sexagesimo nono.

Erantque sigillo Capitulari authentico, super Hostia alba in medio Loco, videlicet solito apposita, papyro aequae alba praestolariter tecta impressive communitae patenterque confectae et emanatae.

(Transumptulă guvernului transilvană, cu data Clujă 7 Maiă 1831, în archiva d-lui Ar. Densușianu).

XLVIII.

1807, Sept. 2.

Formalitate juridică. Boerulă Andreiū Stoica «călare și cu sabia trasă», declară în numele comunei Veneția-de-josū, că face opozițiune în contra executării unei sentințe în procesulă cu națiunea săsescă și comuna Veneția-de-susū pentru regulare de hotare.

Nos Franciscus Primus Divina favente Clementia Imperator Austriae etc., Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis et singulis, quod fidelis noster nobis Dilectus Generosus Wolfgangus Cserei de Nagy Ajta, alter per magnum nostrum, nobis Haereditarium Transylvaniae Principatum partesque eidem reapplicatas Magister noster Protonotarius Coram Majestate Nostra personaliter constitutus, retulit nobis, qualiter idem literas nostras Sententiales pro partibus et in personis Prudentum atque Circumspectorum Michaelis Hutter Cibiniensis, Martini Scheik Segesvariensis Liberarum Regiarumque Civitatum Nostrarum Consul, seu magistrorum Civium et Georgii Klompe, Judicis Liberae Regiaeque Civitatis Nostrae Coronensis qua nationis nostrae Saxonicae in Transylvania Dominium nostrum pure fiscale Terrae Fogaras, ac una possessionem quoque *Felső Wenitze* possidentis praesentantium, ac medio eorundem totius nationis nostrae Saxonicae, non absimiliter integrae Communitatis Possessionis *Felső Wenitze* Contra et adversus agiles Waszilie Kozak *Decurionem*, Davidem Cozma Samuelem Mone et Nyistorem Frinku Juratos *Boernes*, Providos item Many Berila Iudicem, Máni Sambra et Iuon Petruz Iuratos totamque communitatem Possessionis *Also Wenitze* Districtui nostrae Terrae de Fogaras ingremiatae. Super differentia metali, inter metas praememorarum Possessionum existente, omni lege requisita solemnitate Confectas et emanatas sibique praeceptorie sonantes et directas, summo quo decuit honore et obedientia receperit in haec verba (Urméză sentența). Quibus Litteris nostris sententionalibus idem Magister noster Protonotarius homagiali devotione perceptis dum in facie controversorum terrenorum

inter metas praememoratarum Possessionum existentium Litteras super Octavali praememoratae Communitatis Also Venetziensis Certificatione Relatorias una cum Litteris nostris Sententionalibus perlegi curavisset atque ad Captum et intelligentiam usque Vicinorum et Commetaneorum, et reliquorum Circum adstantium explicavisset, tandemque determinatum cursum metalem, ad ductum atque regulationem Litterarum nostrarum Sententionalium ducere, taliterque metas duorum possessionum secernere, et cum renovatione metarum anno jam saepius memorato millesimo Septingesimo vigesimo secundo erectarum distingvere intentus fuisset, *ex tunc Agilis Boëro Andreas Sztojka Equo insidens, Evaginato Gladio*, in sui ipsius, et uno ore exclamantis Communitatis Also Venitziensis nominibus et in personis, Executionem praesentem metalem, violento repulsionis velamine impediverit, praememoratumque magistrum nostrum Protonotarium ulterius precedere in Continuatione adsumti operis haud permiserit Ad quam Coram nobis modo praevio factam fide dignam Relationem, praememorati Magistri nostri Protonotarii, nos quoque presentes Litteras nostras Testimoniales, Sub Sigillo nostro Judiciali et authentico, apud eundem fidelem nostrum Nobis Dilectum Magistrum nostrum Protonotarium habito, partibus ipsis praememoratis litigantibus Jurium suorum uberiores futuram ad Cautelam necessarias extradandas esse duximus et concedendas, Communi Justitia et Aequitate suadente. Datum in Libera Regiaque civitate Nostra Cibinii, die Secunda Mensis Septembris, Anni millesimi Octingentesimi septimi.

LECTA CORRECTA ET EXTRADATA PER MAGISTRUM WOLFFGANGUM CSEREI DE NAGY AJTA PROTONOTARIUM M.P.

(L. S.)

(Originalulă pe chărtiă 32 pagine în folio, în archiva d-lui Ar. Densușianu).

XLIX.

Familiele boeresci din Țera Făgărașului.

Estragemă aici din diferite documente și acte oficiale, următoarea serie a *famielilor boeresci* din Țera Făgărașului. Ele sunt familiile istorice ale acestui vechi Ducat românesc. Prerogativele lor boeresci datéză încă din epoca Domniei românesce în părțile de peste Carpați, și familiile aceste represintă astăzi singura nobilime națională română în părțile Transilvaniei, care pe lângă toate vicisitudinile timpului, și-a conservat până în ziua de astăzi intact caracterul său particular, nu s'a prefăcut în nobilime ungerescă, nu a trecut nici la catolicism și nici la reformațiune cum s'a întâmplat cu vechia nobilime română din Țera Hațegului, din Banatul Severinului, din Maramureș, etc.

La multe din familiile aceste numele vechi generic a dispărut cu totul și în locul lui a rămas numai numele calificativ de *Boeri*.

Seria acestor familii e următoarea :

Arpașul-de-jos.

1. Boeri.
2. Bogdan (1).
3. Bursand.
4. Dobrin.
5. Judele.
6. Lupșor.
7. Selaghie.
8. Șerb.
9. Vast.

Beclean.

10. Boeri.
11. Boita.
12. Dan.
13. Fogoroș.
14. Samson.
15. Șerban.
16. Trâmbișas.
- Berivoi-mari.*
17. Boeri.

(1) La anul 1834 familia *Bogdănescilor* număra în Arpașul-de-jos 38 capi de familie.

18. Dugarii.
19. Grancea.
20. Radeș.
21. Răduleț.
22. Sărbănuț.
23. Socol.

Berivoii-mici.

24. Beléna.
25. Radeș.

Beșimbahă.

26. Boeriu.
27. Bolovan.
28. Greavul.
29. Șerban.
30. Stanislav.

Buciumă.

31. Dobrin.
32. Jurcoiaș.
33. Moga.
34. Motoc.
35. Rădocea.
36. Rînea.

Comana-de-sus.

37. Frâncu.
38. Gubernat.
39. Mija.
40. Nistor.
41. Sănicu.

Comana-de-jos.

42. Balbu.
43. Boeriu.

44. Cântă.
45. Cercera.
46. Halmaghi.
47. Motoc Mateiu.
48. Niaci.
49. Popa, Idimiru-Popa
și Popa-Pescarul.
50. Sechel.

Copăcel.

51. Grama.
52. Grecul.
53. Mena.
54. Radu.
55. Streja.

Dejan.

56. Caplea.

Drăgus.

57. Bobeică.
58. Bota.
59. Borzea.
60. Codrea.
61. Hușia.
62. Jurcovan.
63. Rogoza.
64. Sofonia.
65. Stoa.
66. Tătar.

Grid.

67. Boeriu.
68. Bursan.
69. Comăniță.

70. Gurilă.
71. Popa.
72. Vasiu.

Hérseni.

73. Rinea.

Hureză.

74. Lațcu.

Ileni.

75. Boeriu.
76. Comșa.
77. Cornea.
78. Corșatea.
79. Milea.
80. Pireu.
81. Stanciu.

Lisa.

82. Cârțișoreanu.
83. Greavu.
84. Nistoru.

Ludișorü.

85. Băcilă.
86. Boeriu.
87. Șerbanu-Boeriu.
88. Sêrbu.
89. Stirbulu.
90. Stroia.
91. Tămașu.

Mândra.

92. Cocanü.

93. Danü.
94. Socaciü.
95. Tăflanü.

Mărgineni.

96. Fulicea.
97. Grancea.
98. Judele.
99. Pandrea.
100. Popa.
101. Șandrucü.
102. Șuvăilă.
103. Ursü.

Ohaba.

104. Bălea.

Părău.

105. Boeriu.

Poșorta.

106. Coroșă.
107. Gusăilă.
108. Negrea.

Recea.

109. Boeriu.
110. Popa.
111. Șerbanü.

Săsciori.

112. Tețu.
113. Diacu.
114. Leabu.
115. Motocü.

Sevsetreni.

- 116. Boeriū.
- 117. Dobrinū.
- 118. Literate.
- 119. Pribégū.

Șinca-vechiă.

- 120. Bărsanū.
- 121. Olteanū.
- 122. Strimbu.

Stréja-Cărtișóră.

- 123. Boeriū (sau Căpățină).

Toderița.

- 124. Boeriū.

Ucea-de-susū.

- 125. Bărbatū.
- 126. Vladumitrelū.

Ucea-de-josū.

- 127. Băcilă.
- 128. Grama (Oprișū).

- 129. Băcilă.
- 130. Boeriū (1).
- 131. Borcea.
- 132. Cosgarea.
- 133. Dănețū.
- 134. Mărgineanu.
- 135. Popū.
- 136. Poșta.
- 137. Șandru.
- 138. Strimbu.

Veneția-de-susū.

- 139. Boeriū.

Veneția-de-josū.

- 140. Biță.
- 141. Comăniciū.
- 142. Cosma.
- 143. Cozacū.
- 144. Frāncu.
- 145. Milea.
- 146. Monea.

(1) *Familia Boeriū* din Vadū 'și trage originea de la hoeriulū *Borcea*, care dimpreună cu alte două rude ale sale, primise moșia Vadū ca donațiune de la voivodulū Mircea din Țera-romănescă. În cercetarea care se făcuse în Vadū în 12 Aug. 1792, pentru constatarea genealogiei familiei Boeriū, aflăm următoarele depuțiuni: 1. Zeuge *Popa Szin Boier* unirter Geistlicher zu Waad . . . saget aus folgendermassen . . . ist eine gewiesse und klare Sache dass auch die Vorältern der Exponenten immer Edelleute waren, auch vor der Erhaltung der Donation welche sie dormalen in Händen haben; nebst dem haben sie auch eine alte Donation von *Wojwoden Mirtsa*, diese ihre Vorältern waren diejenige welche das Dorf Waad zum allererst zu bewohnen anfangen; die 3 ersten Stämme waren aber drei Blutsfreunde *Iuon*, *Kallian* und *Bortsa*, wovon nähmlich von denen 3 Bluts-Freunden, des einen das ist des *Bortsa* seine Nachkömmlinge sind die jetzigen Exponenten welche *Bortsa* in der von *Woivoden Mirtsa* erhaltenen Donation geschrieben steht. 2. Zeuge *Poppa Samoile Denetz* unirter dienender Geistlicher . . . saget auf sein geistliches Gewissen aus . . . diese stammen aber (: wie wir auch

147. Penciu.
148. Popa.
149. Popenici.
150. Stoica. (1)

Vistea-de-susă.

151. Bursană.
152. Cióra.
153. Córa.
154. Harabală.
155. Ianculă.

156. Pocoiu. } cu ramurile:
157. Popa. } Baștea, Buce-
lea, Ficiu și
Sărsăma.
158. Șandru.
159. Șofariu.
160. Vulcană.

Vistea-de-josă

161. Borzea (2).

162. Cârja.
163. Ghiurița.
164. Neagoe.
165. Șandru.
166. Șofariu.
167. Spiridonu.
168. Stanciu.
169. Streja.
170. Uliu.
171. Vulcană.

Voila.

172. Boeriu.
173. Gaboru.
174. Moianu.
175. Șerbanu.

Voivodenii-mari.

176. Bica.
177. Ciungaru.
178. Popa.

dieses von unseren Ur-Eltern gehört :) von drei Blutsfreunden ab, nämlich Iuon, Bortsa, und Kallian, welche von Woiwoden Mirtsa die Donation gehabt haben. (Traducțiune din originalul ungaresc în archiva d-lui A. Densușianu).

(1) În a. 1846 familia *Stoica* din Veneția-de-josă, număra 89 capi de familie, *Penciu* 9, iar *Monea* numai un singur cap de familie. (Protocolul comisiei pentru constatarea hoerilor, care nu plătesc impozite, 11 Febr. 1846).

(2) Familia *Borzăa* din Vistea-de-josă la a. 1863 număra 20 capi de familie, iar familia *Neagoe* 25.

FINE.

